

İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ

Lütfi KAYTANCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EKİM, 2014

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezdin fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Lütfi
Soyadı : KAYTANCI
Bölümü : Felsefe Grubu Öğretmenliği
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri

İngilizce Adı: The Perspective of İsmail Hakkı Baltacıoğlu about Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim

Yazar Adı Soyadı : Lütü KAYTANCI
İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Lütfi Kaytancı tarafından hazırlanan “İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun Eğitim Görüşleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Beyhan ZABUN

Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalı, ...
Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. İbrahim ARSLANOĞLU

Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalı, ...
Gazi Üniversitesi

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ceyhun Akın CENGİZ

Edebiyat Fakültesi Felsefe Bilim Dalı, ...
Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 27/10/2014

Bu tezin Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü .....

TEŞEKKÜR

İlk medeniyetlerden günümüze kadar, bütün toplumlar, bireyelerine nasıl bir eğitim verecekleri konusunda çok kafa yormuşlar, bu konu hakkında binlerce eser kaleme almışlardır. Günümüzde her ülke, kendi vatandaşlarını en iyi şekilde eğitmenin yollarını aramakta, bunun için de eğitim sistemlerinde bazen köklü bazen de yüzeysel değişikliklere gitmektedir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978) bu anlamda Türk Eğitim Tarihi'nde çok önemli bir yere sahiptir. Geleneksel eğitimi şiddetle eleştiren Baltacıoğlu ancak, eski terbiye fikirlerini, usullerini, yerlerini değiştirerek, atarak ve yepyeni usuller kullanarak 'atom devri'ne yakışan yaratıcı insanı yetiştirebileceğimizi savunmaktadır.

Bu çalışmada İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Cumhuriyet döneminde vurguladığı eğitim görüşleri incelenerek günümüzdeki eğitim anlayışıyla karşılaştırılması yapılmış ve eğitim sorunlarımıza Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışı ışığında çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur.

Tezin hazırlanma sürecinde yazar, Türk Eğitim Tarihi ve günümüz eğitim sorunlarının çözümü ile ilgili bilgilerini artırma ve bu konudaki bakış açısını zenginleştirme fırsatı elde etmiştir. Çalışma, yazarın ilk tezi ve tez konusunun da oldukça geniş kapsamlı olmasından dolayı, içerisinde bazı eksiklik ve hataları barındırabilir. Eserin niteliği konusunda takdir okuyucularındır.

Öncelikle pedagojik formasyon ve yüksek lisans eğitimim boyunca değerli katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. İbrahim ARSLANOĞLU'na, Felsefe Grubu Öğretmenliği yüksek lisans hocalarımıza, çalışmanın hazırlanması sürecinde desteklerini ve bilgilerini benden esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç. Dr. Beyhan ZABUN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca çalışmam süresince her türlü desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen aileme teşekkürü borç bilirim.

İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Lütfi Kaytancı

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ekim, 2014

ÖZ

Araştırmada İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim görüşleri ile günümüz Türk eğitim sisteminde ve genel olarak günümüz eğitiminde kullanılan öğretim programı öğeleri, öğretim stratejileri, öğretme yöntem ve teknikleri, öğretim ilkeleri ve ölçme teknikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Betimsel yöntemle yapılan bu araştırmanın verileri, Baltacıoğlu'nun eserleri ile hakkında yazılmış kitap ve makalelerden nitel veri analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, Türk eğitim sistemi ve günümüz eğitiminde kullanılan öğretim programı öğeleri, öğretim stratejileri, öğretme yöntem ve teknikleri, öğretim ilkeleri ve ölçme tekniklerinin Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışıyla benzer ve farklı yönlerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca Baltacıoğlu'nun günümüzden en az yarım yüzyıl önce ifade ettiği birçok görüşünün ülkemizde ancak 9-10 yıl öncesinde uygulamaya koyulduğu görülmüş; bu durumla ilgili en somut örneğin, ülkemiz ilkokul programlarına 2005-2006 eğitim-öğretim yılında giren 'yapılandırmacılık' anlayışı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin daha önceki bilgilerinden de yola çıkarak bilgiyi kendisinin oluşturduğu ve öğretmenin sadece bir rehber ve yardımcı durumunda olduğu bu anlayışın izleri, Baltacıoğlu'nun 1942'de kaleme aldığı 'İçtimai Mektep' ve 1964'te kaleme aldığı 'Pedagojide İhtilal' adlı eserlerinde görülmektedir. Yine programlarımıza 2005-2006 eğitim-öğretim yılında giren, nöropsikoloji ve gelişim uzmanı Howard Gardner'ın 1983'te ortaya koyduğu 'Çoklu Zekâ Kuramı'na göre, insanların farklı zekâ alanları vardır ve eğitim-öğretim esnasında da bu gerçek gözletilmelidir. Baltacıoğlu'nun ise Gardner'dan 19 yıl önce Pedagojide İhtilal adlı eserinde bu gerçeği 'zekâ yok zekâlar vardır' şeklinde ifade ettiği tespit edilmiştir.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler : Eğitim, Eğitim Reformu, Yapılandırmacılık
Sayfa Adedi : 94
Danışman : Doç. Dr. Beyhan ZABUN

**THE PERSPECTIVE OF ISMAIL HAKKI BALTACIOGLU ABOUT
EDUCATION
(Master Thesis)**

Lütfi Kaytancı

**GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES
October, 2014**

ABSTRACT

In this research Ismail Hakkı Baltacıoğlu's views on education are studied comparatively with curriculum elements, teaching strategies, methods and techniques, teaching principles and assessment techniques of modern-day Turkish system of education and current teaching programs and their components generally used.

As a result of the research, it was concluded that curriculum elements, teaching strategies, methods and techniques, teaching principles and assessment techniques used in Turkish system of education and modern-day education systems has similar and different sides. Besides it was determined that many of Baltacıoğlu's views, which he stated at least half a century ago, were barely put into practice 9 or 10 years ago; the most tangible example related to this was seen as his notion of "constructivism", which went into our country's 2005-2006 primary school education programs. The signs of this insight, which asserts that a student constitutes the knowledge himself by deriving from his earlier knowledge and a teacher is only a guide and a helper, can be seen in his works called "İçtimai Mektep" written in 1942 and "Pedagojide İhtilal" written in 1964. Also according to the "theory of multiple intelligences", put forth by neuropsychologist and development specialist, Howard Gardner in 1983, which entered into our curriculum in 2005-2006 education year, human beings have different intelligence areas and during the education process this reality must be considered. As for Baltacıoğlu he stated this reality by saying " There is not an intelligence. There are 'intelligences'" in his work called "Pedagojide İhtilal" 19 years ago.

Science Code :
Key Words : Education, Education Reform, Constructivism
Page Number : 94
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Beyhan ZABUN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	2
Amaç.....	2
Önem	2
Sınırlılıklar.....	3
Tanımlar	3
İlgili Araştırmalar	3
BÖLÜM II	5
YÖNTEM.....	5
Verilerin Toplanması.....	5
Verilerin Analizi.....	5
BÖLÜM III.....	7
İSMAİL HAKKI BALTAÇIOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ	7
İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Hayatı	7
<i>Çocukluk, Öğrenim ve Meslek Hayatı.....</i>	7
<i>1933 Üniversite Reformu ile Darülfünun'dan Ayrılışı.....</i>	10

<i>Yeni Adam Gazetesi</i>	15
Eserleri	17
BÖLÜM IV	21
BALTACIOĞLU’NUN EĞİTİM GÖRÜŞÜ VE BUNUN KAYNAKLARI	21
Eğitim Nedir?	21
Baltacıoğlu’na Göre Eğitim.....	22
<i>Baltacıoğlu’nun Eğitim Görüşlerini Etkileyen Kişiler - Olaylar - Kurumlar</i>	23
<i>Baltacıoğlu’nun Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitimini Değerlendirişi</i>	28
Baltacıoğlu’nun Eğitim Anlayışının Temel Prensipleri ve Yapısı	29
<i>İçtimai Mektep’in Temel Prensipleri</i>	29
<i>Şahsiyet Prensiibi</i>	30
<i>Çevre (muhit) Prensiibi</i>	31
<i>Çalışma (travay) Prensiibi</i>	31
<i>Verim (randıman) Prensiibi</i>	33
<i>Başlatma (inisiyasyon) İlkesi</i>	34
<i>İçtimai Mektep’in İç Yapısı</i>	35
<i>İçtimai Mektep’te Eğitim Çevresi</i>	35
<i>İçtimai Mektep’te Okul ve Sınıf</i>	37
<i>İçtimai Mektep’te Öğretmen ve Öğrenci</i>	39
<i>İçtimai Mektep’te Öğretim Yöntemleri</i>	40
<i>İçtimai Mektep’te Öğretim Programları ve Kitaplar</i>	45
<i>İçtimai Mektep’te Sınav</i>	46
BÖLÜM V	49
GÜNÜMÜZDE EĞİTİM VE BALTACIOĞLU	49
Türk Eğitim Sisteminin Yapısı ve Amaçları.....	50
<i>Okulöncesi Eğitim</i>	52

<i>İlköğretim</i>	53
<i>Ortaöğretim</i>	54
<i>Yükseköğretim</i>	56
Günümüz Eğitiminde Yapılandırıcılık	57
Günümüz Eğitiminde Öğretim Programının Öğeleri	58
<i>İhtiyaçlar</i>	58
<i>Hedef</i>	59
<i>İçerik</i>	60
<i>Eğitim Durumları</i>	61
<i>Değerlendirme</i>	61
Günümüz Eğitiminde Öğretim Stratejileri	62
<i>Sunuş Yolu İle Öğretim Stratejisi</i>	63
<i>Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi</i>	63
<i>Araştırma İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi</i>	64
Günümüz Eğitiminde Temel Öğretim Yöntemleri	65
<i>Düz Anlatım Yöntemi</i>	65
<i>Tartışma Yöntemi</i>	66
<i>Örnek Olay ve Problem Çözme Yöntemleri</i>	66
<i>İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi</i>	67
<i>Bireysel Çalışma Yöntemi</i>	69
<i>Gezi-gözlem Yöntemi</i>	70
Günümüz Eğitiminde Temel Öğretim Teknikleri	71
Günümüz Eğitiminde Temel Öğretim İlkeleri	72
<i>Açıklık İlkesi</i>	72
<i>Öğrenciye (çocuğa) Görelik İlkesi</i>	73
<i>Yaşama Yakınlık İlkesi</i>	74
<i>Bütünlük İlkesi</i>	75

<i>Yaparak Yaşayarak Öğrenme İlkesi</i>	75
<i>Ekonomiklik İlkesi</i>	77
<i>Somuttan Soyuta İlkesi</i>	78
Günümüz Eğitiminde Ölçme-Değerlendirme ve Not Verme	78
<i>Günümüz Eğitiminde Kullanılan Ölçme ve Alternatif Ölçme Teknikleri</i>	79
BÖLÜM VI	83
SONUÇ VE ÖNERİLER	83
Sonuç	83
Öneriler	86
KAYNAKÇA	89

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Darülfünun Reformu'ndan Önceki ve Sonraki Öğretim Elemanları Kürsüleri.....	12
Tablo 2: Baltacıoğlu'nun Pedagoji İle İlgili Eserleri.....	16
Tablo 3: Baltacıoğlu'nun Pedagoji Dışında Kalan Eserleri.....	17

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim, bilimsel ve teknolojik gelişmeye paralel olarak sürekli değişen ve gelişen toplumsal yaşamda, dinamik bir güce sahiptir. Bilginin sürekli değişen yapısı toplumların da eğitim anlayış ve uygulamalarında değişikliğe gitmesini zorunlu kılmaktadır. 1900'lerden sonra hemen hemen tüm ülkelerde ortaya çıkan eğitim reformu akımlarının birçoğundaki ortak amaç; geleneksel eğitimi köklü bir değişimden geçirerek çağa uygun yeni eğitim modelleri yaratmak ve bu yolla da 'yeni adam'lar yetiştirmek şeklinde özetlenebilir. İşte bu amaçla da eğitim sistemleri ve eğitim kurumları şiddetle eleştirilerek yeni eğitim sistemleri ortaya konmuştur. Diğer eğitim reformcuları gibi İsmail Hakkı Baltacıoğlu da işe geleneksel eğitimi şiddetle eleştirerek başlamış ve sonra da kendi eğitim sistemini ortaya koymuştur.

Osmanlının son dönemlerinde dünyaya gelen Baltacıoğlu, bizzat o dönemin kurumlarında eğitim görerek hem cumhuriyet öncesi eğitimi tanıma fırsatı bulmuş, hem cumhuriyet dönemi eğitim anlayışı ve uygulamalarının şahidi olmuş hem de çıktığı yurtdışı gezileri ile Avrupa ülkelerinin eğitim anlayışlarını ve okul, sınıf, çocuk parkı, kütüphane gibi eğitimle doğrudan ilişkili ortamları yerinde inceleme fırsatı bulmuştur. Özellikle de bu sebeple, Baltacıoğlu'nun eğitim ve eğitim reformu ile ilgili görüşleri çok büyük önem taşımaktadır. Hayatının büyük bir kısmı okumak, araştırmak ve üretmekle geçen Baltacıoğlu, 1933 Darülfünun Reformu ile kadro dışında kaldığında bile bir kültür-sanat ve fikir gazetesi olan ve o dönemde büyük bir boşluğu kapatan 'Yeni Adam' dergisini çıkarmış ve düşün dünyasından uzak kalmamıştır.

'İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri' başlıklı bu çalışma özellikle de eğitimcimiz İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun görüşlerinin neden ve nasıl çağının ilerisinde olduğunu ve kendisinden sonra bu görüşlerin ne derece eğitim sistemimizde yer bulduğunu göstermek için hazırlanmıştır.

Problem Durumu

Çağdaş bir Türk Eğitimcisi olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun; Talim ve Terbiyede İnkılap (1912)'tan Pedagojide İhtilal (1964)'e eğitim anlayışının, ülkemizde yeni yeni uygulamaya konulan yapılandırmacı eğitim yaklaşımına etkileri nelerdir? Eğitim reformu ile ilgili görüşleri eğitim sistemimizde ne kadar yer bulmuştur/ bulmalıdır? Günümüz Modern Eğitim Anlayışı ile Baltacıoğlu'nun görüşleri birbiriyle ne derece uyuşmaktadır? problemlerinin cevaplanması araştırmanın amacına yönelik bir çalışmanın ortaya konmasını sağlayacaktır.

Ayrıca amacına uygun bir çalışma ortaya koyabilmek adına aşağıda belirtilen alt problemlere cevaplar aranmıştır:

- İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerini etkileyen kişiler, olaylar ve kurumlar hangileridir?
- Baltacıoğlu, cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası eğitimi nasıl karşılaştırmakta ve değerlendirmektedir?
- Baltacıoğlu'nun, günümüz eğitiminde de büyük önem teşkil eden sınıf, okul, öğrenci, öğretmen, ders kitabı, sınav konularındaki görüşleri nelerdir?

Amaç

Çalışmanın temel amacı, günümüz modern eğitim anlayışı ile Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerinin benzer ve farklı taraflarını ortaya koymaktır. Bu anlamda, Baltacıoğlu'nun çocukluk, öğrenim ve meslek hayatı ile eğitim görüşlerini etkileyen unsurlar irdelenmiş, birçok eleştiri yöneltilen eğitim sistemimiz ve uygulamalarındaki sorunlara, Baltacıoğlu'nun eğitim görüşleri ışığında çözümler aranmış ve çeşitli öneriler sunulmuştur.

Önem

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, toplumcu ve yerinde öğretimden yana olmuş, ezbere dayalı bir eğitim anlayışının yerine uygulamaya ve uygulamalı öğrenime dönük bir anlayışı benimsemiştir. Eserleri ve savunduğu eğitim anlayışı çağının çok ilerisindedir. Eğitim sorunlarımızın çözümü için aranan çareler arasına Baltacıoğlu'nun görüşlerini de katmak

amacındaki bu çalışma, aynı zamanda çoğu dönem içine düştüğümüz ‘yabancı hayranlığı’ ile unutilan, kendi sorunlarımıza ilk önce kendi içimizden çözüm yolları aramak düsturunu da hatırlatması bakımından önemlidir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Baltacıoğlu’nun eğitim görüşleriyle sınırlıdır. Din, sanat, siyaset ile ilgili görüşleri bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

Tanımlar

Eğitim Reformu: Tüm sosyal kurumlar gibi eğitim kurumu da toplumun ihtiyaçlarına cevap verdiği müddetçe yaşamakta, ihtiyaca cevap vermediği zaman ya değişikliğe uğramakta ya da diğer bir yenisine yerini terk etmektedir (Koçer, 1973, s. 1). Eğitimi daha iyi bir hale getirmek adına yapılan değişme ve yenileşmeler eğitim reformu olarak adlandırılmaktadır.

Yeni Adam: İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun kurucusu ve başyazarı olduğu 1934-1979 yılları arasında yayımda olan, haftalık kültür, sanat ve fikir gazetesidir.

İçtimai Mektep: Baltacıoğlu’nun; ‘bütün adam, gerçek adam yetiştirme davası’nın müdafaası olarak gördüğü ve ‘İçtimai Mektep’ görüşünü ayrıntılarıyla anlattığı, ilk baskısı 1912 yılında yapılan kitabı.

Pedagojide İhtilal: Baltacıoğlu’nun pedagoji tezini nasıl uygulayacağını gösteren, 1964 yılında basılan kitabı. Aytaç (1978, 4)’a göre, Baltacıoğlu’nun ‘İçtimai Mektep’ görüşünü son defa toplu olarak ele aldığı eseridir.

İlgili Araştırmalar

Literatüre bakıldığında İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun din, milliyet, sanat alanlarındaki eser ve düşünceleriyle ilgili çok sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Eğitim ile ilgili eserleri üzerine yapılan çalışmalar ise daha azdır. Eğitim sistemi ile ilgili yapılmış en kapsamlı

araştırma, Tozlu (1989)'nun "İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma" adlı eseridir. Eser yazarın 1980 yılında aynı isimle hazırladığı doktora tezinin kitap halinde basımıdır. Yazara göre kendisine kadar, Türk Eğitim Tarihi'nde orijinal bir sistem kurmak bakımından önemli yere sahip olan Baltacıoğlu hakkında etraflı bir araştırma yapılmamıştır. Yazar, Baltacıoğlu'nun eğitim sistemini inceleme bakımından, mevcut bulunan bu boşluğu doldurma amacını taşımaktadır.

Tozlu, bu çalışmasında Baltacıoğlu'nun hayatını ve antropolojik görüşlerini ele almış, "İçtimai Mektep" sisteminin analiz ve değerlendirmesini yapmış ve "İçtimai Mektep" modelinin diğer çağdaş eğitim modelleri arasındaki yerini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda;

- Baltacıoğlu'nun, Batılı sistemleri taklitle zaman geçirmeyerek hem bir sanat hem de teknik ve ilim işi olan eğitimin sorunlarına, "atom çağı"nın insanını yetiştireceğini savunduğu "İçtimai Mektep" sistemi ile cevaplar aradığı,

- "İçtimai Mektep" sisteminin uygulanması; okulların dış yapısında değişiklikleri, mesleki faaliyet alanlarını ve malzemelerini, spor salonlarını, yüzme ve konferans salonlarını gerektirdiği için büyük bir maddi gücü gerektirdiği ve bu yönüyle uygulanabilirliğinin büyük fedakârlıklara bağlı olduğu ancak bu sistemde eğitime yatırılan payın üretime yatırıldığı kanaatiyle bütün masrafların ekonomik birer yatırım olarak kabul edilebileceği ve de uygulamaya, sistemin anlayışına uygun sahalarda başlanır ve giderek yaygınlaştırılırsa ifade edilen güçlüklerin hafifletilebileceği,

- Hemen her sahaya el atmış olan Baltacıoğlu'nun bu alanların tümünde birden başarılı olmuş sayılmayacağı ve özellikle onun din anlayışı ve bu konudaki görüşlerinin söz konusu sahanın otoritelerince şiddetle eleştirilip reddedilmiş olduğu gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Akar (1985), "İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim ve Kültür Görüşleri" adlı tezinde, Baltacıoğlu'nun, eğitim görüşlerinin yanında milli ve yabancı kültüre bakış açısı ile kültürün kalkınma ile olan ilişkisine dair görüşlerini de incelemiştir. Çalışmada, gerek eğitim gerekse de kültür ve kalkınma hakkında orijinal fikirler ortaya koymuş olan Baltacıoğlu'nun eğitim camiası ve kamuoyunca hak ettiği ölçüde tanınmamış olması Türk eğitimi ve kültürü adına bir kayıp olarak görülerek, çalışmanın bu açıdan teşvik edici olması amaçlanmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Verilerin Toplanması

Bu çalışma literatür taramaya dayalı tarihsel yöntemle hazırlanmıştır. Çalışmanın verileri, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitimle ilgili temel eserleri başta olmak üzere onun hakkında yazılmış kitap, tez ve makalelerden oluşan ikinci el kaynaklardan elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Günümüzde, ülkemizde kullanılan yapılandırmacı eğitim öğretim yaklaşımıyla İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim ile İlgili Görüşleri, betimsel içerik çözümlemesi kullanılarak incelenmiştir.

BÖLÜM III

İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Bu bölümde İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çocukluğuna, anne babasının onun üzerindeki etkilerine, öğrenim ve meslek hayatına değinilmiş, onun meslek hayatını oldukça etkileyen 1933 üniversite reformu ile Darülfünun'dan ayrılışı ve bu ayrılıktan sonra çıkarmaya başladığı Yeni Adam Gazetesine yer verilmiştir. Son olarak da Baltacıoğlu'nun birçok alanda kaleme aldığı eserlerin listesine yer verilmiştir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Hayatı

Çocukluk, Öğrenim ve Meslek Hayatı

Baltacıoğlu'nun hayatı ile yaşayışı ve fikirleri arasında belirgin bir bağ vardır. O, bu gerçeği şöyle açıklar:

Mazi bir leş yığıdır. O bizim şahsiyetimizin kendisi, karakterimizin temel taşıdır. O olmasaydı biz olmayacaktık. Kendimizi izaha kalkıştığımız zaman ileriye değil, hep geriye bakmaya mecbur değil miyiz? Karakterimiz, çocukluk hayatımızın ilk tesadüfleri ve hakir tecrübeleriyle doğar ve sosyete sırtlarından yuvarlana yuvarlana inerken hep o ilk tane etrafına bir çok şey toplar ve son şeklini alır, fakat bu evrim yolundaki istikametini hiç değiştirmez (Baltacıoğlu, 1938, s. 15).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 28 Şubat 1886'da İstanbul'da doğmuştur. Babası İbrahim Ethem Bey birçok kurumda memurluk ve son olarak da Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti'nde muhasebecilik yapmıştır. Annesi Hamide Hanım ise ev hanımıdır.

Baltacıoğlu çocukluk hayatının insan şahsiyetinin gelişiminde çok önemli olduğu düşüncesindedir. Bu düşüncesini şöyle ifade eder: Mutlu bir çocukluk geçirdim. Annem ve babam bana bir tek fiske vurmadılar. Kişilik teşekkülüm, böylece daha baştan itibaren 'hürriyet' ile belirlenmiş oldu. Bu yaratıcılığımın temel taşıdır (Aytaç, 1979, s. 165).

Baltacıoğlu kendi hayatını anlatırken, karakterinin oluşmasında babasının ve annesinin büyük etkileri olduğunu söyler. Babası için; kendisini babam olmaktan önce eğitimci ve yetiştirici olarak düşünmek isterim, der. Baltacıoğlu, manevi değerleri, milli değerleri, okuma zevkini, sanata ve el işlerine olan ilgisini, bir kültür adamı dediği babasından; bir takım manevi ve mutlak değerleri, ahlaki ve iradi yönünü annesinden aldı. Okuma ve öğrenme idealini, kültür tutkusunu, aldığı annesi örneği ile iyi bir eğitimin büyük bilginlerin değil, kuvvetli kişiliklerin eseri olduğunu ifade etti (Bayraktar, 2008, s. 405).

Dört buçuk yaşında okula başlayan Baltacıoğlu, ilköğrenimini farklı okullarda tamamladı. 1902’de Vefa İdadisi’nden mezun oldu. Bu okuldaki eğitimi, üzerinde büyük etkiler bıraktı. Baltacıoğlu bu durumu Yeni Adam Dergisi’nin 171. sayısında şöyle ifade eder: “Vefa İdadisi’nde iken geçirdiğim ruhi devrimlerden en büyüğünü J.J. Rousseau’nun Emile’i yaptı. Benim kapalı ev hayatım, sosyeteden uzak kalmam, tabiatla yakın münasebetlerim, romantik zevklerim beni Rousseau’nun tesirine hazırlıyordu.” Bu dönemde hat dersleri aldı, tiyatroyla ilgilendi. Bu dönemin etkisiyle kendisini daha sonraları eğitimci bir fikir adamı olmasının yanında bir hattat ve tiyatro-oyun yazarı-yönetmeni olarak da görüyoruz (Bayraktar, 2008, s. 406).

1903 yılında idadiden mezun olan Baltacıoğlu, 1904’te Darülfünun-u Osmani’nin Ulum-u Tabiiye (Fen) şubesine girdi. Yükseköğretimini sürdürürken Babıali Divan-ı Hümayun Defteri Kalemi’nde memuriyete başlayan Baltacıoğlu bir süre Maarif Nezareti Mektubi Kalemi ve Tophane-i Amire Meclis-i Harbiye Kalemi’nde de çalışmıştır. 1908’de Darülfünun’dan mezun oldu. Yeni Adam Dergisi’nin 175. sayısında Darülfünun hayatı için o, “bir hürriyet ve şahsiyet hayatı oldu” demiştir. 1 Şubat 1909’da Darülmuallimin-i İptidaiye ’de Hat (yazı) öğretmenliğine başlamıştır. 1910 yılında Maarif Nezareti tarafından ‘Elişleri ve İlm-i Terbiye’ öğretimi konusunda inceleme yapmak üzere bir yıllığına Avrupa’ya gönderilmiştir. Fransa, İngiltere, Belçika, İsviçre ve Almanya’yı kapsayan bu gezi boyunca reform okulları başta olmak üzere birçok tiyatro, müze ve parkı incelemiştir (Türkkan, 2008, s. 15). Türkiye’ye dönmesinin ardından Darülmuallimin’deki Hat dersleriyle birlikte Elişleri ve ayrıca Tatbikat Mektebi’nde Tatbikat derslerini vermeye devam etmiştir. 1913’de Darülfünun Terbiye Müderrisliği’ne atanan Baltacıoğlu, 1914’ten itibaren bu göreviyle birlikte Darülmuallimat’ta Psikoloji ve Elişleri (İlm-i Ruh ve Frobel İşleri) dersleri vermeye başlamıştır. 1912-1915 tarihleri arasında özel bir ilkokulda ders nazırlığı yapan Baltacıoğlu, 1 Eylül 1916 tarihinde Darülfünun Terbiye Muallimliği’ne

atanmış, Darülfünun'a 1917'de getirilen düzenlemeler sonucu kendisine, yeni oluşturulan Terbiyeve İçtimaiyat (Eğitim Sosyolojisi) dersinin sorumluluğu verilmiştir (Türkkan, 2008, s. 16).

1918-1919 yılları arasında Maarif Nezaretinde çeşitli üst düzey görevlerde bulunan Baltacıoğlu, 1920-1923 yılları arasında dört defa Darülfünun Edebiyat Medresesi Reisliği (Fakülte Dekanlığı)'ne seçilmiş, daha sonra 21 Kasım 1923'te Darülfünun Eminliği (Rektörlüğü)'ne tayin edilmiştir. Edebiyat Medresesi Reisliğiyle beraber, 25 Kasım 1922'den itibaren Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi (Güzel Sanatlar Akademisi)'nde Bedayi (Estetik) ve Resmin Usulü Tedrisi (Resim Pedagojisi) derslerini vermeye başlamıştır. 26 Nisan 1927'de Darülfünun Eminliği görevinden istifa eden Baltacıoğlu, müderrisliği sürerken Maarif Vekâleti'nin isteği üzerine 24 Kasım 1929- 9 Haziran 1930 tarihleri arasında Ankara Gazi Muallim Mektebi (Gazi Terbiye Enstitüsü)'nde vekâleten müdürlük yapmıştır. Baltacıoğlu, 1932-1933 ders yıllarında, yapılan bir düzenlemeyle Sanayi-i Nefise Mektebi kadrosu dışında kalmıştır (Baltacıoğlu, 1998, s. 302). 31 Mayıs 1933'te çıkarılan bir kanunla, 1922'den beri Maarif Vekâleti'nin istediği Darülfünun tensikatının da ötesine geçilerek Darülfünun'un ilga edilmesi üzerine, Baltacıoğlu'nun buradaki müderrisliği sona ermiştir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 1 Ocak 1934 tarihinden itibaren, haftalık kültür-sanat ve düşün dergisi olan Yeni Adam'ı çıkarmaya başlamıştır. Temmuz 1942'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde ilk defa kurulmuş olan Pedagoji Kürsüsü Profesörlüğüne getirilen Baltacıoğlu, 1942-1946 yılları arasında Afyon; 1946-1950 yılları arasında da Kırşehir CHP milletvekilliği yapmıştır. 1950 yılındaki emekliliğinin ardından Yeni Adam'ı yayınlamaya devam eden Baltacıoğlu, 1 Nisan 1978 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir (Türkkan, 2008, s. 16).

Felsefe, sosyoloji, eğitim, pedagoji ve sanat üzerine birçok eseri bulunan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, roman ve tiyatro oyunları da yazmıştır. Sayısı 100'ü aşan eserlerinin başlıcaları; Talim ve Terbiyede İnkılâp, Toplu Tedris, Sosyoloji, Pedagojide İhtilâl, Resmin Usulü Tedrisi, Jean-Jacques Rousseau'nun Terbiye Felsefesi, İçtimai Mektep Nazariyeleri ve Prensipleri, Tarih ve Terbiye, Mürebbilere, Türk'e Doğru, Kültürce Kalkınmanın Sosyal Şartları şeklinde sayılabilir (Türkkan, 2008, s. 17). Bu kadar çeşitli konularda eser veren Baltacıoğlu aynı zamanda hattat, grafolog ve dekoratördür. Sayılı hatiplerimizdendir. Türk dilini en iyi kullanan yazarlarımızdandır (Kolçak, 1968, s. 71).

Düşüncelerini belirleyen üç önemli ismi şöyle sıralayabiliriz: J. J. Rousseau, E. Durkheim ve H. Bergson. Türkiye’de ise, kendisini en çok sosyolojinin Türkiye’deki en önemli öncüsü Ziya Gökalp etkilemiştir. Türk sosyolojisinde Durkheim ekolünün Gökalp’ten sonra gelen en önemli temsilcilerinden birisidir (Güngör, 2008, s. 55). Ülkesinin sorunlarına duyarlılığını vurgulamış, bilimsel bakış açısı geliştirmiş bu düşüncelerini biçimlendiren düşünürlere hayran olduğunu her fırsatta belirtmiştir. Hayatını Türk ilim, kültür ve sanatına adayan Baltacıoğlu, yeni eğitim ve öğretimin temellerini atmak bakımından Türkiye’de Satı Bey’den sonra en büyük görevi görmüştür (Ülken, 1994, s. 450).

1933 Üniversite Reformu ile Darülfünun’dan Ayrılışı

1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat’ın amaç ve özünü bu kez eğitim sisteminin yükseköğretim düzeyinde 1933 Üniversite Reformu ile gerçekleştirmek hedeflenerek Cumhuriyet rejiminin yapılandırılmasında önemli bir adım daha atılmıştır (Kafadar, 2000, s. 47). Akyüz (2010, s. 358)’e göre 1933 reformuna gelinceye kadar Darülfünun’un kendisinden beklenen görevleri yerine getiremediği kabul edilmekte ve ona başlıca iki eleştiri yöneltilmektedir:

1. Darülfünun, inkılaplara karşı olumsuz tutum takınmıştır.
2. Darülfünun’da ciddi, topluma yararlı bilimsel çalışmalar yapılmamıştır.

Cumhuriyetin başlarında, 1924 düzenlemesi yapıldığı sırada İstanbul Darülfünunu ile Maarif Vekâleti ve dolayısıyla siyasal iktidar arasındaki ilişkiler oldukça uyum içindeydi. Anlaşmazlık daha çok 1925 yılından itibaren her yıl yapılan bütçe görüşmeleri sırasında ortaya çıkıyor ve özellikle Darülfünun öğrencilerinin Tramvay şirketi ile olan sorunlarından dolayı gösteri yaptıkları ve bazı olaylar ileri sürülerek Darülfünunun özerkliğinin kaldırılıp Maarif Vekâletine bağlanmak isteniyordu. O sıralarda Darülfünun emini ve Felsefe Bölümü profesörlerinden olan Baltacıoğlu, saltanatın verdiği özerkliği Cumhuriyetin alamayacağını, özerkliğin ilgası konusunu hiç tartışmayacağını söylüyordu. Basında da Darülfünun hakkında önemli eleştiriler getiren yazılar yayınlanıyordu (Kafadar, 2000, s. 47). 1930’larda Darülfünun tartışması daha da alevleniyor, basında çıkan yazılar daha da şiddetleniyordu. Aslında bu tartışmalardan daha önce 1931 yılında hükümet, İsviçre Gelf Üniversitesi profesörlerinden pedagog Albert Malche’ı Darülfünunu inceleyerek kurulacak yeni üniversite hakkında görüşlerini bildiren bir rapor yazması için

Türkiye'ye çağırılmıştı (Kafadar, 2000, s. 48). Malche'nin Baltacıoğlu hakkındaki düşüncelerini Necmettin Tozlu (1989, s. 23) şöyle açıklar:

Albert Malche "Terbiye Darülmesai" (Eğitim Akşam Okulu)'nu ziyaretinde, Baltacıoğlu ile sohbet eder. A. Malche bu sohbetlerinde yazarımızı takdir ettiğini açıkça ifade eder. Hatta Nurullah Ataç'a, "Türkiye'de hangi taşı kaldırsan altından Baltacıoğlu çıkıyor" dediğini de Ataç bir vesile ile Baltacıoğlu'na iletir. Buna rağmen Baltacıoğlu endişelidir, tedirgindir.

Basında Darülfünun tartışmaları devam ederken hükümet Sıhhiye vekili Refik (Saydam) Bey'in başkanlığında, Maarif vekili Esat (Sagay) ve Adliye Vekili Yusuf Kemal (Tengirşek)'ten kurulu bir komisyona Malche'in incelemeleri sonucunda Haziran 1932'de sunduğu raporu inceletir. Bu raporu göz önüne alarak Hükümet tarafından hazırlanan kanun tasarısı Meclis'ten süratle geçirilir. 31.05.1933 tarih ve 2252 sayılı bu kanun ile İstanbul Darülfünunu 31 Temmuz 1933 tarihinden itibaren ilga ediliyor, yerine 'İstanbul Üniversitesi' adlı yeni bir üniversite kurulması için Maarif Vekaleti görevlendiriliyordu. Bunun üzerine Maarif Vekaleti'nde Malche'in başkanlığında bir 'İslahat Komitesi' oluşturulmuş, bu komitenin verdiği raporlar doğrultusunda, üniversite yeniden kurulmuş ve hocaların büyük bir bölümü kadro dışında kalmıştır (Kafadar, 2000, s. 48-49). 1933 Reformunun temel özellikleri şunlardır:

- Özerklik kaldırılmış, üniversite Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmuş, idari yönden herhangi bir okuldan bir farkı kalmamıştır.

- Darülfünun hocaları geniş ölçüde elenmiştir. Öğretim kadrosu iki kaynaktan sağlanmıştır:

a) Batıda okuyup gelenler doktora şartı aranmaksızın doçent olarak atanmışlardır.

b) Nazi baskısından kaçan Alman ve Orta Avrupalı profesörlere kapılar açılmıştır (Akyüz, 2010, s. 359).

Osman Kafadar, 1933 Üniversite Reformu'nun Felsefe Eğitimine Etkileri adlı makalesinde reformu ve sonrasını şöyle değerlendirir:

Darülfünun'un 88 müderris, 36 müderris muavini, 44 muallim ve 72 asistan olmak üzere toplam 240 öğretim elemanı kadrosundan 157'si (71 müderris ve muallim, 13 müderris muavini ve 72 asistan) tasviye edilmiştir. Oldukça sıkışık bir zaman içinde sözleşmeleri yapılan ve çoğu Almanya'dan gelen yabancı öğretim elemanlarının bir kısmı henüz yeni gelmiştir. İzlenecek yönetmelikler, ders programları henüz yoktur. Öyle ki, üniversitenin yapılanmasında müşavir olarak aktif bir görev üstlenen Malche dahi, "bir taraftan yerli ve yabancı öğretim görevlileri arasında, diğer taraftan Türk profesörlerden oluşan değişik politik gruplar arasında ortaya çıkan gerilimler" in yaşandığı zamanda istifa etmiştir. Hatta reformun başarısı tehlikeye girmişti. Ancak hükümetin desteği ve yeni atanan Rektör Cemil Bilsel'in çabalarıyla bunalım atlatılabilmştir (Kafadar, 2000, s. 49-50).

1933 reformundan sonraya bakıldığında, Albert Malche'in raporunda Edebiyat Fakültesi için önerilen 12 sabit kürsü içinde "Felsefe Tarihi, Genel Psikoloji", "Sosyoloji, Ahlak, Eğitim", "Mantık, Bilgi Teorisi, Bilim Sınıflaması" adlarıyla üç kürsü bulunmaktadır. Ancak 1 Ağustos 1933 tarihli Edebiyat Fakültesinin geçici kadrosunda "Felsefe Tarihi", "Umumi Felsefe ve Mantık", "İçtimaiyat ve Ahlakiyat" ve "Ruhiyat ve Terbiye" olmak üzere dört 'Esas Kürsü'deki öğretim elemanları belirtilmektedir. 1933 Reformundan önceki kadrolarla yenileri karşılaştırılırsa şöyle bir tablo ortaya çıkar:

Tablo 1. Darülfünun Reformundan Önceki ve Sonraki Öğretim Elemanları ve Kürsüleri

KÜRSÜLER	ÖĞRETİM ELEMANLARI	
	Reformdan Önce	Reformdan Sonra
Felsefe Tarihi	Müd. Mua. Orhan Sadettin	Doç. Dr. Orhan Sadettin
	Müd. İzmirli İsmail Hakkı	Doç. Vehbi (Eralp)
	(İslam Felsefesi)	Asis. Niyazi Hüsnü (Berkes)
Metafizik	Müd. Ahmet Naim	-
Mantık	Müd. Nimet	(Umumi Felsefe ve Man.)
		Ord. Prof. Hans Reichenbach
		Doç. Mehmet (Karasan)
		Asis. Nusret Şükrü (Hızır)
İçtimaiyat ve Ahlak	Müd. İsmayıl Hakkı	Ord. Prof. Dr. Gerhard Kessler
		Doç. Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu)
		Doç. Hikmet Sadık
Ruhiyat	Mustafa Şekip	(Psikoloji ve Terbiye)
		Ord. Prof. Mustafa Şekip (Tunç)
		Doç. Sabri Esat (Siyavuşgil)
Terbiye	Müd. İsmayıl Hakkı	-
Estetik ve Sanat Tarihi	-	Doç. Suut Kemalettin (Yetkin)
		Doç. Macit Şükrü (Gökberk)
Türk Medeniyeti Tarihi	-	Doç. Hilmi Ziya (Ülken)

(Kafadar, 2000, s. 51-52)

Tasfiye yapılırken yalnız bilimsel özelliklerin dikkate alınmadığını, politik görüşlerin de etkili olduğunu gösteren en iyi örnek, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun kadro dışında kalmasıdır. Nitekim bizzat Reşit Galip de yeni kadronun seçiminde ilimden ziyade

idealizliğin esas alındığını açıklamıştır. Tasfiye hazırlığını yapan Islahat Komitesi'ndeki üyelerin Darülfünun hocalarını değerlendirmekte yeterli özelliklere sahip olmadığı da göze çarpar (Kafadar, 2000, s. 53). Ayrıca Darülfünun hocalarının bilimsel yetersizliği öne sürölerek yapılan tasfiyeye karşılık, batıda okuyup gelenlerin doktora şartı aranmaksızın doçent olarak yeni kadrolara atanması da eleştirilmiştir (Akyüz, 2010, s. 359).

Baltacıoğlu'na göre üniversitenin hangi şekle göre düzenlenmesi gerektiğini, onun kaynağı tayin edecektir. Ona göre, üniversitenin kaynağı siyasedir. Bunun için çoğu zaman onunla siyasi düşünce adına uğraşılmıştır. Ona göre döneminde üniversite ilim için değil, memur yetiştirmek için çalışıyordu. Bu yapıdaki bir üniversite, iç bünyesi itibariyle hiçbir çalışma göstermez. şan ve şeref açısından hareket eder. Mesleki ve siyasi iki ana kaynaktan beslenen üniversitede, ilimden doğmadığı için ilme hizmet de söz konusu olamaz. Fakülteler arası birlik beraberlik de yoktur. Aynı ayrılık öğretim elemanları arasında da vardır. Yabancı profesörlerin bu üniversiteyi yenileştirmede hiçbir rolleri olamaz. Geleneği ve ahlaki kurulmamış olan, kendisini idareden aciz, mesuliyet ve şahsiyet kazanmamış bir üniversite ne çevreye açılabilir ne de çevresinden haberdar olabilir. Haliyle üniversite memleketimizin fikri, hissi ve milli hayatına hiçbir katkıda bulunamaz. Kısa zamanda, yepyeni bir üniversite yapmak isteyenlerin, bunda büyük suçu ve anlayışsızlığı vardır (Tozlu, 1989, s. 102).

Baltacıoğlu'na göre üniversitenin fikri hayatında 'asliyet, kurma, yapma ve orijinalite' yoksa o memlekette hakiki anlamda ne üniversite ne de ilim vardır. Baltacıoğlu, 'ilmi istihsal edemeyen bir üniversite sadece yüksekokul halinde kalmıştır' der. Ona göre üniversite milli bir kurumdur. Millet'in geçmişini, geleceğini düşünür, inceler ve aydınlatır. Yabancı kültürün naklini yapmaya çalışırsa varlığını kabul ettiremez. Ona göre 'üniversite hem maddi güce sahip olmalı, hem de öğretim elemanlarının hükümetçe tayini önlenmelidir'. 1942 yılında Darülfünun emini seçilen Baltacıoğlu, 1 Nisan 1942 tarihli kanunla Darülfünuna özerklik verilmesini sağlar. O, üniversite reformunun, ilmi inceleme ve yayma, kültürü inceleme ve kültürel kaideleri keşif ve tespit edebilecek bir kurum haline getirmekle mümkün olacağına inanır (Tozlu, 1989, s. 103).

Yeni Adam Gazetesi

Baltacıoğlu Darülfünun'dan ayrılmasından sonra 1934 yılından itibaren haftalık fikir gazetesi Yeni Adam'ı çıkarmaya başlar. Kimi dönemler kısa süreyle kapatılsa da 1979 yılına kadar yayımda kalan Yeni Adam, bu süre içinde kültür, edebiyat, sanat, eğitim, felsefe, sosyoloji gibi pek çok alanı kapsayan yazı ve bölümleriyle cumhuriyet dönemi gazete dünyasında önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Gazetenin kurucusu ve başyazarı Baltacıoğlu “Ülkümüz demokrasi ve Cumhuriyet için çalışmaktır” logosuyla çıkan gazetenin niteliği konusunda şöyle der: “Yeni Adam her şeyden önce bir fikir gazetesidir. Olayları, aktüaliteyi kovalar ve bu aktüalitenin fikrini yaymak, niçinini ve nedenini bulmak ister” (Baltacıoğlu, 1950, s. 6). Yeni Adam Gazetesi genel yayın yönetmeni Mahmut Yurter, Yeni Adam'ı; az satılan, çok okunan bir haftalık gazete, olarak niteler (Demirci, 2004: 8). Baltacıoğlu da bu konuyu şöyle açıklar:

Göze hitap herkeste vardır onun için yeltenecek bir şey değildir! Kültür ise önce hiç kimsede yoktur, sosyeden (toplum) eğitimle alınacak bir şeydir; yalnız bazı kimselerde vardır... Yeni Adam bir kültür gazetesidir. Yeni Adamı yalnız fikir adamları ve fikir adayları okur. Bugün olduğu gibi sıkıntı zamanlarında fikir susar. Satışımızdaki azlık dünya politik durumunun bir sonucudur (Yurter, 1951, s. 8).

Eğitim başta olmak üzere kültür, sanat, edebiyat, siyaset, sağlık gibi alanlarda yayın hayatını sürdüren gazete, yayın politikasını geniş bir şekilde şöyle açıklamaktadır:

1. Politikada demokrasi ve Cumhuriyetten yanayız. Ülkemizde demokrasinin tabii şartlara uygun olarak, kendi şartlarını koruyarak yerleşmesini, gelişmesini ve demokrasinin kendisini istiyoruz.

2. Sağlık politikamız bellidir. Bataklıkların kurutulmasını değil şenlendirilmesini istiyoruz.

3. Yoksulların parasız olarak sağıtılmasını, düşkünlere de parasız olarak bakılmasını istiyoruz.

4. Dil devriminden yanayız, öztürkçeciyiz; dilimizin yalnız sadeleşmesini değil, Türkçeleşmesini de istiyoruz. Özleşmeyen bir dilin Türkçeleşeceğine inanmıyoruz. Kürsüde, radyoda, gazetede, kitapta Türkçe'nin hırpalandığını görüyoruz.

5. Şiirin kafiye, vezin, pitoresk, müzik, bilgi ve öğüt elemanlarından sıyrılıp yalnız şiir kalmasını istiyoruz.

6. Tiyatronun ise edebiyat, resim, mimari ve müzik elemanlarından kurtulup bir aksiyon sanatı olmasını istiyoruz. Tiyatronun kendi kanunlarını yabancı sanatlarda değil kendinde/aksiyonda aramasını istiyoruz. Türklerin her kültür alanında olduğu gibi tiyatro alanında da kendi milli gelenekleri vardır. Milli tiyatronun doğması ki bunun geleneklerin bulunmasından sonra olacağına inanıyoruz.

7. Mimarinin teknikçe Avrupalı, ruhça Türk olmasını istiyoruz; mimarlığı bir yüz sanatı olarak değil bir gövde ve yapı sanatı olarak anlıyoruz. Milli bir mimarinin Türk yapı gelenekleri bulduktan sonra doğacağına inanıyoruz.

8. Müzikte batılıyız; batı müzik tekniğinin olduğu gibi alınmasını, bununla birlikte halk müzik kaynaklarından ilham alınmasını istiyoruz. Yani Türk müziği batı eserlerini kopya edecek değil, milli müziği yapa yapa doğacaktır.

9. Yeryüzünde milliyetçi olmayan millet yoktur. Biz de milliyetçiyiz. Bizce milletlerin hiç değişmeyen yanları da vardır. Dilin ekleri, müziğin melodileri, halının motifleri gibi...

10. Geleneksiz millet yoktur; bu anlayışla gelenekçiyiz.

11. İnkılapçiyiz. Bizce ticaret, endüstri, tarım, eğitim, ilim tekniği sözün kısası medeniyet değişme, yenileşme alanıdır.

12. Eğitim ve okulda amacımız yalnız okuyan, bilen adamlar değil; yapan, yaratan adamlar yetiştirmektir. Ezberci, makinemsi okul ve öğretmen usullerine karşı koyacağız. Yalnız hafızayı ölçen, gücü, yetkiyi, yaratıcılığı aramayan sınavlar bizim tutabileceğimiz şeyler değildir. Köyünü kalkındıracak ilkokulu, ilçesini kalkındıracak ortaokulu, milletini kalkındıracak yüksekokulu istiyoruz. Yalnız batı ilmini göçürücü değil, realiteyi araştırmacı, kanunları bulucu, metotlu ilim adamlarını yetiştiren üniversiteyi istiyoruz. Öğretmenliğin teknik bir meslek haline getirilmesini; eğitim, öğretim, teknik ve metotlarını seçmede hür olmalarını istiyoruz. Öğretmeni basmakalıplılığa, görenekçiliğe götüren anlayışı zararlı buluyoruz (Baltacıoğlu, 1949, s. 2).

Cumhuriyet döneminin, alanında tek denebilecek fikir gazetesi olan Yeni Adam, yayın hayatında yeni bir zihniyet oluşturma çabasını vermiş, Yeni Türkiye Cumhuriyetinde her yönüyle gelişme ve ilerlemeyi sağlama adına yola çıkmıştır. Gazete, eğitim alanına dair yayınladığı makaleler, sürdürdüğü yazı dizilerine ek olarak bu alanlarda yaptığı kitap

yayınları ve açtığı kurslarla adeta bir yaygın eğitim okulu işlevi görmüştür (Demirci, 2004, s. 104).

Eserleri

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eserleri; yazarın hayatının, Meşrutiyet yıllarıyla, Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in ilk yıllarını kapsamasının da bir özelliği olarak, bu dönemlerin gerek siyasi gerekse sosyo-kültürel gelişmelerine ait gözlem ve eleştirileri barındırmaktadır (Türkkan, 2008, s. 17). Yaşamının neredeyse her dönemini pedagojiyle iç içe geçirmiş olan Baltacıoğlu'nun bu alandaki eserleri de oldukça fazladır. Pedagoji dışındaki eserleri ise genel olarak; felsefe, sosyoloji, estetik ve edebi alandadır.

Tablo 2. Baltacıoğlu'nun Pedagoji İle İlgili Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Talim ve Terbiyede İnkılâp	İstanbul	1910
Terbiye-i Avam (Halk Eğitimi)	İstanbul	1914
Elişlerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1914
Terbiye ve İman	İstanbul	1914
İlm-i Terbiye Konferansları	İstanbul	1915
İzmir Konferansları	İstanbul	1915
Terbiye İlmi	İstanbul	1916
Türkiye'de Sanayi-i Nefise Tedrisatının Islah ve İnkişafına Dair Layiha	İstanbul	1926
Umumi Pedagoji	İstanbul	1930
Hususi Tedris Usulleri	İstanbul	1932
Terbiye (Gazi Eğitim Enstitüsü Projesini de kapsar)	İstanbul	1932
Resim ve Terbiye	İstanbul	1932
İçtimai Mektep Nazariyesi ve Prensipleri	İstanbul	1932
Mürebblere	İstanbul	1933
Toplu Tedris	İstanbul	1938
Öğretmen	İstanbul	1944
Rüyamdaki Okullar	İstanbul	1944
Pedagojide İhtilal	İstanbul	1964
Maarif Nezareti adına Yayımlanan Usulü Tedris Serisi		
Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Usulü Terbiye ve Tedris	İstanbul	1920
Hendesenin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Eşya Derslerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Coğrafyanın Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Resmin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Elişlerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Mektep Temsillerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Yazının Usulü Tedrisi	İstanbul	1920

(Kolçak, 1968, s.71-72).

Tablo 3. Baltacıoğlu'nun Pedagoji Dışında Kalan Eserleri

Felsefe Eserleri		
Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Kalbin gözü	İstanbul	1922
Jean Jacques Rousseau'nun Terbiye Felsefesi	İstanbul	1925
Felsefe (Halk kitapları serisinden)	İstanbul	1938
Büyük Tefsir (Allah Nedir?)	Ankara	1961
Sosyoloji Eserleri		
Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Avrupa Bizi Nasıl Tanıyor?	İstanbul	1913
Din ve Hayat	İstanbul	1918
Ahlaksızlık	İstanbul	1918
Maarifte Bir Siyaset	İstanbul	1918
İçtimaiyat Nokta-ı Nazarından Terbiye	İstanbul	1924
Tarih ve Terbiye	İstanbul	1933
Sosyoloji	İstanbul	1939
Türk'e Doğru (iki cilt)	İstanbul	1942-1943
Batıya Doğru	İstanbul	1943
Ziya Gökalp	İstanbul	1966
Estetik Eserleri		
Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Demokrasi ve Sanat	İstanbul	1931
Sanat	İstanbul	1934
Tiyatro	İstanbul	1941
Karagöz Tekniği ve Estetiği	İstanbul	1942
Türklerde Yazı Sanatı	İstanbul	1958
Edebi Eserleri		
Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Batak (Roman)	İstanbul	1942
Yalnızlar (Hikayeler)	İstanbul	?
Sapıklar (Portreler)	İstanbul	?
Kütük (piyes)	İstanbul	1934
Andaval Palas (piyes)	İstanbul	1934
Ölüler (piyes)	İstanbul	1939

İnanmak (piyes)	İstanbul	1939
Kafa Tamircisi (piyes)	İstanbul	1940
Dolap Beygiri (piyes)	İstanbul	1940
Karagöz Ankara'da (piyes)	İstanbul	1940

(Kolçak, 1968, s.71-72)

BÖLÜM IV

BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM GÖRÜŞÜ VE BUNUN KAYNAKLARI

Eğitim Nedir?

Yaygın bir kullanım alanı bulunan ‘eğitim’ dil ve kültürün her zaman güncel kalabilmiş kavramlarından biridir. İnsan ve topluma yönelik doğrudan işlevler yüklenmesi bu gelişmenin nedeni olarak düşünülebilir (Doğan, 2008, s. 227). Eğitimi en genel anlamıyla, insanları belli amaçlara göre yetiştirme süreci olarak tanımlayabiliriz. Bu süreçten geçen insanın kişiliğinde bir takım değişiklikler olmaktadır. Bu değişiklikler eğitim süreci boyunca kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir (Fidan ve Erden, 1998, s. 23). Eğitim sürecine giren bireylerde gelişmenin istenilen yönde olması beklenir (Alkan, 1984, s.18). Selahattin Ertürk’e göre eğitim, ‘Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir’ (Ertürk, 1982, s. 12).

Eğitim hayat boyu sürer; planlı ya da tesadüfi olabilir. Eğitim, öğretimi de içine alan çok geniş bir terimdir. Eğitim bir süreçtir ve son bulmaz, birikmiş olan deneyimin yeniden yapılması olarak sürer (İnal, 2004, s. 35-36). Bu yönüyle eğitim bir yaşama hazırlık süreci değil, yaşamın kendisidir. Ünlü sosyolog Durkheim’e göre eğitim, yetişkinlerin genç kuşakları sosyalleştirmesi, toplumsal hayata hazırlaması, ruhsal, zihinsel ve etik açıdan yetiştirmesidir. Eğitim ve toplumsallaşma süreçleri birbirine benzer ve birbiri içinde yer alır (Keskinlik, 2007, s. 202). Aydınlanma dönemi düşünürlerinden Jean Jacques Rousseau eğitimin görevinin çocuğu mutlu ve iyi yapmak olduğunu söylemiştir. Ona göre, doğada iyi olan her şey insanın elinde yozlaştığından eğitim doğaya uygun olmalıdır. Çocuklar, kitaplardan değil, doğadan ve deneyimle öğrenmelidir. Çocuğun gizli potansiyellerini ortaya çıkartmak için eğitim, geniş ve çok yönlü olmalıdır (İnal, 2004, s. 37). Eğitimin sosyal ve siyasal olay ve olgulardan birebir etkilendiğini savunan düşünürlerden Machiavelli ise eğitimi, “yöneticilerin devletin çıkarlarını daha da ileriye

götürmek için kullandıkları bir araçtır.” şeklinde tanımlamıştır. Hobbes ve Locke da eğitim ile politikanın iç içe olduğunu vurgulamışlardır (İnal, 2004, s. 40). Onlara göre, eğitim, devlet otoritesinin bir ifadesidir ve devletin eğitim yolu ile ulaşmak istediği bir takım amaçlar vardır.

Köklü toplumsal değişim ve dönüşüm yaşayan başka toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de, ulusal devlet kurma sürecinde, yeni toplumu yaratmak ve yaratılan yeni toplumun gereksinimlerine ve değerlerine uygun yeni insanı yetiştirmek için, eğitime çok merkezli bir rol biçilmiştir. Eğitimden, bir yandan yeni topluma uygun ve rejimi güçlendirecek insan yetiştirmesi beklenirken, diğer yandan da ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirme görevi beklenmektedir (Gök, 1999, s. 5).

Topçu’ya göre mektep ancak milli mekteptir (Topçu, 1960, s. 16). Mektep; millet kültürünün, millet ruhunun bayrağıdır. Vatan topraklarında yalnız o bayrak dalgalanır. Yabancı mekteplerin yayacağı kültürler, bir memlekete medeniyet ve irfan getirmez, belki o milletin kültürünü yara bere içinde perişan bırakır, milli şahsiyetin millet kültürü ile vücut kazanmasını imkânsız kılar (Topçu, 1960, s. 47).

Eğitimin amacı, yetişmekte olan nesillere, şahsi imkân ve yeteneklerini “ kendini mutsuzluğa itecek şekilde zorlamadan ” sonuna kadar kullanmasını öğretmek, toplumun içinde arzu ettiği bir yere gelmesini ve geldiği bu yeri de severek topluma katılımını sağlamaktır (Ayhan, 1995, s. 21).

Baltacıoğlu’na Göre Eğitim

Baltacıoğlu, birçok eserinden de anlayacağımız üzere eğitimi ‘adam yetiştirmek’ olarak görür. Ona göre adam yetiştirmek demek sosyal hayata henüz elverişli olmayan toyların erginler yönünden bu hayata hazırlanması demektir (Baltacıoğlu, 1964, s. 22). Çocuk, insan yavrusu olması itibarıyla her şeye müstait (kabiliyetli), fakat hiçbir şeye muktedir olmayan ham ve elastiki bir yaratıktır. Terbiye bu ham ve elastiki ruhtan cemiyetin hayatı için lüzumlu olan yeni terkipleri vücuda getirir. Terbiye içtimai bir verasettir (Baltacıoğlu, 1942, s. 17-18). Baltacıoğlu’na göre sosyal hayatta eğitimin amacının iki yönü vardır: Bunlardan birincisi umumi yöndür ki; siyasi, ahlaki gibi sosyal kurumlarda vazifesini yapmaya muktedir fertler yetiştirmektir, ikincisi hususi yöndür ki; mühendislik, ressamlık gibi sosyal mesleklerde ehliyetli kişiler yetiştirmektir (Baltacıoğlu, 1933, s. 158). Bir diğer

eserinde Baltacıoğlu eğitimin amacını bir yandan kültür adamları yetiştirmek bir yandan da teknik adamları yetiştirmek olarak özetler. Ona göre bu da toylara bir yandan milli kişiliklerini, bir yandan da teknik kişiliklerini kazandırmakla sağlanabilir (Baltacıoğlu, 1964, s. 22). Milli kişiliği var eden, milli kültür dediğimiz değerlerdir. Bu değerler din, dil, sanattır. Teknik kişiliği de var eden teknik dediğimiz kurallardır. Bunlar da fiziko-şimi, biyoloji, psikoloji, sosyoloji bilimleri ile bu bilimlerin uygulanması ile meydana gelen fenler, zanaatlar ya da empirik bilgilerdir. Baltacıoğlu yine başka bir eserinde toplumun geleceği için eğitimin ne denli önemli rol üstlendiğini şöyle ifade eder:

Terbiye, yaşamak, medeni bir muhite intibak etmek için vasıttır. İyi bir terbiye hayat için kuvvetli bir silahtır. Terbiye olmasaydı yeni yetişen nesillerin muhitlerine alışmaları mümkün olmaz, bu sebepten medeniyet ve milliyet dediğimiz kıymetler ve teknikler mirası nesilden nesle geçemez, insanlar için ne içtimai ve ahlaki hayat, ne de bu hayatta terakki mümkün olmazdı. O zaman her yeni doğan ocuk medeniyeti ve milliyeti yeni baştan tesise mecbur olurdu ki bunun neticesinde ne medeniyet ne de millet vücut bulamazdı. Çünkü bu eserler bir adamın değil, bütün bir tarihin müşterek ve mtesanit bir hayatın hlsa cemiyetin mahsulüdür. Bu içtimai eser inřrادي bir teşebbüsle nasıl tekrar icat edilebilecekti?

şu halde cemiyetin medeniyetini yeni nesillere nakletmek vazifesini görmekte olan terbiyenin ehemmiyeti büyüktür. Terbiyenin mukadderatı cemiyetin mukadderatıdır. Terbiye durduğu, terbiye cemiyetin ihtiyaına uymadığu, terbiye bozulduğu gün cemiyet de durmuş, kendinden geçmiş, bozulmuş demektir. (Baltacıoğlu, 1930, s. 27-28)

Toplumun sürekliliği için eğitimin önemini vurgulayan Baltacıoğlu ‘Umumi Pedagoji’ adlı eserinde ise eğitimin tarifini yapmadan önce eğitimin içindeki beş unsurdan bahsediyor:

1. Çocuğun içinde bulunduğu yer (muhit)
2. Çocuğun bu muhite intibakını temin eden reşit (mürebbi)
3. Mrebbinin muhit hakkındaki telakkisi (gaye)
4. Mrebbinin kullandığu vasıtalar (usul)
5. Muhitle birlikte mürebbinin tesirine teşekkül eden itiyatlar (mevzu)

Bu beş unsuru kapsayacak şekilde eğitimin tarifini de şu şekilde yapıyor: “Terbiye, içtimai hayata dhil olan acemi fertlerin bu hayata intibakını temin gayesi ile muayyen muhitler içinde ve muayyen tefekkür, tahassüs ve faaliyet itiyatlarının heyeti mecmuasıdır” (Baltacıoğlu, 1930, s. 18).

Baltacıoğlu’nun Eğitim Görüşlerini Etkileyen Kişiler - Olaylar - Kurumlar

Baltacıoğlu’nun eğitim görüşlerini etkileyen faktörlere değinirken işe çocukluğundan başlamak en doğrusu olacaktır. Babam olmaktan önce eğiticim ve yetiştiricim diye söz

ettiği babası İbrahim Ethem Bey söylemleri ve uygulamalarıyla Baltacıoğlu'nun kişiliğini ve düşünce hayatını daha o günlerden etkilemiştir (Bayraktar, 2008, s. 405). Baltacıoğlu milli değerleri kazanmasına yönelik olarak şu açıklamalarda bulunur:

Babamın bana hemen hemen bilinçlice aşıladığı sosyal değerlerden biri de Türklük değeridir. Türküz, Mucurluyuz diyordu. Kursağımızdan haram lokma girmedi, Allah kısmet de etmesin diyordu. 1900'de Avrupa'ya gidiyordum. Bana şu sözleri söyledi: Şapka giyeceksin, giyersin fakat milliyetini kaybetmeyeceksin. Zaten senden korkmam, sen Türkoğlu Türk'sün, diyordu. Babamın bu devamlı telkinleri ve örnekleri karşısında benim Türk olmam, idealist olmam adeta bir yazgıydı (Baltacıoğlu, 1998, s. 5).

Baltacıoğlu'na göre babası mükemmel bir işçi idi. Babasının kalem memuru olmasını sosyal zorunluluklara ya da tesadüfe bağlar (Baltacıoğlu, 1998, s. 5). Babasının elinde kimi zaman keser, bazen bel, ya da tırmık bulunduğunu, dülgerlik, bahçıvanlık yaptığını söyler. Ev için sebze ve balık konservesi hazırladığını anlatır. Elinden beli, küreği, keseri atıp içeriye girdiğinde ise mükemmel bir hattat olduğunu cüz ve Enam yazıp tezhip yaptığını anlatır (Baltacıoğlu, 1998, s. 6). Babasının tüm bu faaliyetlerin Baltacıoğlu üzerindeki etkisi çok büyüktür. Yaşamının ileri yıllarında Baltacıoğlu da babası gibi iyi bir marangoz, iyi bir bahçıvan ve iyi bir el işçisi olacaktır. Yine Baltacıoğlu'nun iyi bir hattat olmasında da babası İbrahim Ethem Bey'in etkisi büyüktür. Diğer taraftan Baltacıoğlu'nun çok sabırlı bir karaktere sahip olan annesi Hamide Hanımın da onun kişiliği üzerindeki etkisi büyüktür. Baltacıoğlu bunu şöyle dile getirir: “Annem misaliyle daha o zamandan beri öğrenmişim ki, iyi bir terbiye büyük bilginlerin değil, kuvvetli şahsiyetlerin eseridir” (Aytaç, 1979, s. 5).

Baltacıoğlu, tahsil döneminde de bazı öğretmenlerinden etkilendiğini yazar. Kışlaarkası ilk mektebinden Kuran ve hat hocası Hacı Mustafa Efendi'nin kendisine, sadece sanat aşkını değil, temizlik, canlılık ve iyilik aşkını da aşıladığını söyler (Aytaç, 1979, s. 168). Baltacıoğlu hayatını anlatırken ilköğrenimini geçirdiği dört okul (Mahalle Mektebi, Şemsülmekatip, Meşrifiküyuzat ve Kışlaarkası ilk mektebi) hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunur: “Aradan kırk yıla yakın bir zaman geçmiş, şimdi şu satırları yazarken düşünüyorum, çocukluk hayatımın en ateşli, en canlı yıllarını içine alan bu dört mektep bana ne öğretebildi diyorum. Kısaca cevabım şu oluyor: hiçbir şey.”

Baltacıoğlu'nun ortaöğrenimine başladığı Fevziye Mektebi hakkındaki değerlendirmelerinden, onu daha sonra ihtilalci pedagoji anlayışına götürecek önemli etkileri görmek mümkündür: “Fevziye Mektebi'nin hatırası, benim için çok ehemmiyetlidir. Çünkü benim terbiye alanındaki ihtilalciliğimi hazırlayan o olmuştur. İlk

pedagoji eserim olan ‘Talim ve Terbiyede İnkılap’ daki bütün isyan ve inkârlarımın kaynağı, işte bu Fevziye Mektebi’nin hayatı olmuştur” (Aytaç, 1979, s. 169).

Baltacıoğlu, Fevziye Mektebinde sanat şahsiyetinin oluşmasına etki eden Hattat Kadri Efendi’nin kendine kazandırdıklarını şöyle sıralar:

- Bazen en basit bir çizgi, bir iz, bir elif olsun, veya mim kuyruğu, ruhumuzu taşır.
- Kâinatta madde, can ve ruh âlemlerinden başka dikkate değer başka âlemler, incelik, güzellik, ideal âlemleri de vardır.
- Sanatla uğraşmak feragatle uğraşmaktır. İnsan hayatının hep uyuşturucu, hep alçaltıcı olması zaruri değildir; hürriyete mutlak düşünceye de muhtacız. Sanat bu ihtiyacımıza yarar (Aytaç, 1979, s. 170).

Baltacıoğlu, 1899’da yazıldığı Vefa İdadisi hakkında da pek olumlu bir görüş dile getirmez. Sosyal şahsiyetin teşekkülüne uygun bir yer olmayan bu okul hakkında şu değerlendirmelerde bulunur:

Üç dört yüz kişilik bir cemaat arasında aynı dili konuşmak ve aynı tahsili görmekten başka müşterek denebilecek hiç bir şey yok. Dersanelere trampetle giriyoruz. Aynı menfilikle dinliyoruz, aynı mihanikiyetle ezberleyip cevap veriyoruz, baht işi deyip imtihana giriyoruz, sonunda ya kırık numara alıyoruz yahut on numara alıp kısmet diyoruz! Ortada çok ağır bir kayıtsızlık var (Aytaç, 1979, s. 172).

1900’lü yılların başında Vefa İdadisinde 16 yaşında iken Fransızcasından okuduğu Rousseau’nun Emile eseri daha o dönemden ilgisini çekmiş, Baltacıoğlu üzerinde derin etkiler bırakmıştı. O çok daha sonra kaleme aldığı Pedagojide İhtilal adlı eserinde Rousseau’nun pedagojisi hakkında şöyle der: “Rousseau, çocuğu, çocuğun kendisini tanımakla işe başlamıştır. Rousseau’nun pedagojisindeki yaratıcılık da sezgilerini fizik, fizyolojik âlemden alacak yerde, doğrudan doğruya çocuğun kendisinden, çocuğun ruhundan almasındandır. Rousseau böylelikle gerçekçi bir pedagojinin temellerini atmıştır” (Baltacıoğlu, 1964, s. 61). Baltacıoğlu’na göre Rousseau gibi bir dehayı yetiştirmek her milletin, her yüzyılın işi değildir. Rousseau’dan sonra gelenler, onun ne sezgisini ne de tüleme gücünü taşımadılar. Rousseau gölü taşınca kollara ayrıldı. Her biri bir yana akmaya başladı. Böylece Rousseauculuk yirminci yüzyılın pedagoji ülkelerine kadar yayıldııkça yayıldı. Kant, Pestalozzi, Froebel, Tolstoy, John Dewey, Montessori hep o kaynaktan geldiler. Ancak hiç biri onun gibi diri, genç kalamadı (Baltacıoğlu, 1964, s. 66).

Tabiat sevgisi Baltacıoğlu'nu Darülfünun-i Osmani'nin Ulum-i Tabiiye şubesine kaydolmaya iter (1904). Darülfünun'da onu etkileyen şahsiyetler şöyle sıralanabilir: Kimyager Vasil Naum, Morfolojist Doktor Esat Şerafettin, fizikçi Sait Gelenbevi. Ayrıca Fevziye Rüştüyesinden beri etkisinde kaldığı Hattat Kadri Hoca ile de münasebetleri devam eder. Baltacıoğlu, Hattat Kadri Efendiden yıllarca hat dersleri aldı. Bu dersler onun şahsiyetinin teşekkülünde büyük role sahiptir (Tozlu, 1989, s. 5). Baltacıoğlu bu derslerin üzerindeki etkisini şöyle anlatır:

Bu tahsil yıllarca sürdü. Kadri Hoca bu yoldan bana bütün Türklük âleminin zevk ve asalet kapılarını açmış bulunuyordu. İki kere iki dört eder gibi görüyordum ki, kültürü çok kuvvetli, mazisi çok büyük bir millet vardır. Bu millet kainat karşısında duymuş, düşünmüş sülüs, nesih, talik, rika yazıları, teclitler, tezhipler, yağlıklıklar, çiniciler şeklinde aksülamellerini vermişti. Bu elifler, lamlar, bu ayınlar, mimler hususi ve derin hayata ve orijinal bir telakkiye malik olan insanlarındı. Hiçbir hat ve tezhip eseri, Türklerinki kadar güzel değildi (Aytaç, 1979, s. 174).

Baltacıoğlu, Darümuallimin'de öğretmen iken, 1910 yılında Satı Bey'in tavsiyesi ve Maarif Nazırı Emrullah Efendi'nin onayı ile Pedagoji ve Elişleri Öğretimi konularında incelemelerde bulunmak üzere, Maarif Nezareti tarafından Avrupa'ya gönderildi (Aytaç, 1984, s. 237). Baltacıoğlu yaklaşık iki yıl boyunca Fransa, İngiltere, İsviçre ve Almanya'da çeşitli okulları, tiyatroları, müzeleri, oyun parklarını gezdi. Baltacıoğlu'nun eğitime dair görüşlerini derinden etkileyecek bu önemli Avrupa gezisini Kemal Aytaç şöyle özetler:

Paris'te, Ecole Normale de Seine'de altı ay kaldı. Burada okulları inceleyip, tiyatroları ve müzeleri gezdi. Sonra Londra'ya geçti. C. Reddie'nin Abbotsholme adlı reform okulu, onun üzerinde derin bir iz bıraktı. Daha sonra Brüksel'e gitti. Buradaki okulları inceledi ve Ovide Decroly ile tanıştı. O. Decroly'nin kurduğu ünlü Ermitage adlı reform okulunda gözlemlerde bulundu. Baltacıoğlu, burdaki incelemelerini şöyle değerlendirir:

Decroly ile görüşmelerim, fikirlerimin teşekkül tarzı hakkındaki kitaplık inancımı sarstı. Decroly'den aldığım sezgi, ileride bütün pedagojik etüd ve travayarımda çok içime yarayacaktır.

İ. H. Baltacıoğlu İsviçre'ye geçerek Cenevre, Zürih ve Bern şehirlerinde bulundu. Tekrar Fransa'ya geçip Lyon şehrinde kaldı. Sonra Almanya'ya geçti. İlk gittiği şehir Berlin idi. Aylarca Berlin'de kalıp önemli reform okullarını inceledi. Gördüğü okullar arasında, H. Seinig tarafından yönetilen Waldschule adlı okul, onu çok etkiledi. Bu okuldaki bütün dersaneler birer laboratuvar, birer iş odası şeklinde düzenlenmişti. Bu okulun kendi üzerindeki etkisini Baltacıoğlu şöyle açıklar:

1911'den bu tarafa, yazdığım ve müdafaa ettiğim resimde şahsi ve yaratıcı metodun hamurunda Seinig'ten almış olduğum bir maya vardır.

İ. H. Baltacıoğlu 1912'de Türkiye'ye döndü. Darümuallimin'deki hat dersleri yanında, eliş derslerini ve Tatbikat Mektebi'ndeki tatbikat derslerini de üzerine aldı. Darümuallimin'de getirdiği yenilikleri memleket çapında yaymak için konferanslar verdi, sergiler açtı, kitap ve makaleler yayınladı (Aytaç, 1984, s. 237-238).

Baltacıoğlu'na göre Rönesans devri pedagoji için bir uyanma, bir kalkınma devridir. Montaigne ve Rabelais insanlara yepyeni eğitim gerçekleri öğretmişlerdir. Montaigne'e

göre çocuğun kafası bir vazo değildir. Bu kafa tıpkı mide gibidir aldığı alır almadığını almaz. Aldığını sindirmek için de zaman ister. Rabalais de rönesansın büyük devrimcilerindendir ve yarattığı masal devlerini yaşatarak Ortaçağ'ın skolastik anlayışını yıkar (Baltacıoğlu, 1964, s. 60). Ona göre insan ağaç gibidir. Kökleri Tuba ağacı gibi havada değil, kanda kemiktir.

Pestalozzi, Rousseau'nun manevi öğrencisidir ve Pestalozzi de Rousseau gibi tabiatçıdır... Rousseau'suz Pestalozzi anlaşılabilir... Pestalozzi'nin pedagoji tarihine yaptığı en büyük hizmet Rousseau'nun hürlik ilkesini bir örnekle açıklamasıdır. Rousseau'nun anladığı evrim, içeriden dışarıya doğru olan hür evrimdir. Pestalozzi bu ilkeyi bitki hayali ile açıklar. Pestalozzi'ye göre çocuk, bir tohum gibidir. Önce yeşerir, sonra gövde olur, sonra dal ve yan dallar. Sonra tomurcuklar, yaprak ve çiçek olur. Sonra çiçekler yemiş olur. En sonunda da bu yemişler olgunlaşır. Çocuğun evrimi de tıpkı bitkilerin evrimi gibi organik ve içeriden dışarıya doğru hür bir evrimdir (Baltacıoğlu, 1964, s. 68).

Baltacıoğlu'na göre Pestalozzi'den sonra dünya çapında bir pedagoğ daha yetişti. Bu pedagoğ Froebel'dir (Baltacıoğlu, 1964, s. 69). Froebel Pestalozzi'de katılan hürriyet ilkesini yeniden ele alır ve onu canlandırır. Froebel Pestalozzi'deki aşamalı evrim yerine yaratıcılığı koyar. Froebel, insanın Pestalozzi'nin anladığı gibi yavaş yavaş, adım adım değil, kendini yarata yarata evrilebileceğine inanıyor. Froebel'e göre çocuk en büyük eğitimini oyunda gösterir. Ona göre çocuğu fidana, eğiticiyi bahçivana, okulu da bahçeye benzetir.

Baltacıoğlu, Tolstoy'un pedagojisini de incelemiştir. Ona göre Tolstoy hür yaratıcı bir eğitim işleminin en önemli evresi olan ilk evresini aydınlatmak ister (Baltacıoğlu, 1964, s. 70). Tolstoy'un anlayışına göre bu ilk evre düzen değil anarşidir. Eğitim anarşi ile başlar, düzenle sona erer. Çocukta yürüme, konuşma, düşünme yapma, yaratma hep anarşi ile başlar. Anarşi evrimin yaratıcı kaynağıdır. Anarşisiz hiçbir eğitim, hiçbir evrim olmaz.

Baltacıoğlu William James'den psikolog, pragmatist ve eylemci olarak söz eder (Baltacıoğlu, 1964, s. 71). Ona göre William James, ruh âleminde bütün yaratıcılığı pragmada, aksiyonda, eylemde, bulur. Bu eylemi, aklın, gönülün, istemin kaynağı olarak anlar. Bu eylemci psikolog ellerle yapılan işlerin, insanın tinsel oluşunda büyük rolü olduğunu ileri sürer. Yine Amerikalı pedagoğ John Dewey, Baltacıoğlu'na göre yeni pedagoğlar arasında üzerinde en çok durulması gereken isimdir. Baltacıoğlu'na göre ona gelinceye dek hiçbir eğitimci eğitimin sosyal yönü ile onun kadar yakından

ilgilenmemiştir. Dewey okulun topluma toplumun okula girmesini istiyor. Teori alanında bu denli olumlu görünen Dewey pedagojisi, Baltacıoğlu'na göre uygulama alanında randımanı tam olarak veremiyor, aksıyor.

Baltacıoğlu'na göre, 20. yüzyılın dikkate değer eğitimcilerinden biri de İtalyalı Montessori'dir. Zengin bir evrim sezgisine sahip olan Montessori Bergson'cudur ve yaratıcı bir evrim pedagojisi yapmak amacındadır. Froebel'deki pedagoji sezgisini daha kolay, daha açık uygulanabilir bir şekilde yorumlamıştır. Nasıl ki kertenkelenin, kuşun tabii çevresi var ve orada yetişip büyüyor ise insan yavrusunun da tabii çevresinde gelişip, adam olacaklardır. Bu çevre Case de Bambini (Montessori'nin Çocuklar Evi okulu) olabilir. Ama Baltacıoğlu'na göre ne yazık ki olmuyor (Baltacıoğlu, 1964, s. 73). Çünkü Montessori kurduğu yuvada Pestalozzi ve Froebel göreneğine saplanıyor. Mini minilerin kişiliklerini yaratacağına inanıyor. Çocukların gözlerini bağlıyor, kumaş parçalarını yoklatıyor, takozları birbirinin içine sokturuyor, tek ayak üzerinde durdurup iki dakika susmaya zorluyor. Böyle olunca Baltacıoğlu'nun Montessori pedagojisi hakkındaki son yorumu, 'İşte o zengin eğitim felsefesinden sonra uygulama alanında kötürüm olan, sürünen Montessori pedagojisi' oluyor.

Baltacıoğlu'nun Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitimini Değerlendirişi

Baltacıoğlu hem Cumhuriyet öncesi hem de Cumhuriyet döneminde yaşamış ve eğitim kurumlarında bizzat görev almış bir aydın olarak her iki dönemin de eğitimle ilgili durumunu ve sorunlarını sağlıklı bir şekilde değerlendirecek ender kişilerdendir. Eserlerine baktığımızda hem Cumhuriyet öncesi hem de cumhuriyet dönemi eğitimini birçok açıdan şiddetle eleştirdiğini görürüz. Bu eleştirilerini de dile getirdiği Pedagojide İhtilal adlı eserinin önsözünde Baltacıoğlu şu görüşlere yer verir:

Tanzimat'tan bu yana açtığımız okullara, çizdiğimiz programlara, okuttuğumuz kitaplara, kullandığımız usullere bakın. Biz bir türlü pedagoji anlıyoruz, o da okul sıralarında oturtan, kitap okutan, bilgi ezberleten, imtihana sınava hazırlayan, memurluğa imrendiren pedagoji! Benim aradığım pedagoji ne Tanzimat pedagojisi, ne Meşrutiyet pedagojisi ve ne de Cumhuriyet pedagojisidir. Benim aradığım pedagoji atom devrine yakışan yaratıcı insanı, yaratıcı Türk'ü yetiştiren yaratıcı pedagojidir (Baltacıoğlu, 1964, s. 6).

Baltacıoğlu, yakın tarihimizde üç tip okulun yaşadığını söyler: Mahalle Mektebi, Meşrutiyet Mektebi, Cumhuriyet Okulu (Baltacıoğlu, 1964, s. 7). Ona göre Mahalle

Mektebi; görenekçi, hürriyet düşmanı, ezberci, biraz okuma yazmadan başka hiçbir şey vermeyen dayakçı bir okuldur. Meşrutiyet Mektepleri; yeni binalara sahip, bazı yenilikleri olan ama gerçek bilgiyi veremeyen ve yaratıcı insan kişiliğini yetiştiremeyen mekteplerdir. Cumhuriyet döneminde ise okul, öğrenci, öğretmen ve eğitim aracı artmış, ümmîliğe karşı savaş açılmıştır. Meşrutiyet devrinde olduğu gibi Cumhuriyet devrinde de program yapmak önemsenmiştir. Ardından kitap yazdırmak sonra da dergi çıkarmak eğitimde çok önemsenmiştir. Cumhuriyet öğretmenlerinin bir kısmının pedagoji eğitimi almış olmasını, okul duvarlarındaki resimlerle, sergilerle, aile toplantısı ve müsamerelerle eğitimde gerçekleşen yenileşmeyi olumlu karşılayan Baltacıoğlu tüm bunlara rağmen Cumhuriyet okulunun da tıpkı Meşrutiyet Mektebi gibi görenekçilikten kurtulamadığını ve tıpkı onun gibi okutup, anlattırıp, ezberlettiğini belirtir (Baltacıoğlu, 1964, s. 8). Baltacıoğlu'na göre sosyal yaşayışa elverişli olmayan toyları bu yaşayışa alıştırmamasını, kısacası toyların sosyal insan olarak yetişmelerini sağlaması beklenen okullar bu beklentiyi karşılayamamıştır. O sosyal insanı, bir yandan milli kişiliği bir yandan da medeni kişiliği olan insan olarak görür. Ona göre milli kişiliği veren kültür, medeni kişiliği veren ise tekniktir. Kültürü ve tekniği olmayan insan toydur, toplum yaşayışına uygun değildir. İşte okul bu kişiliği kazandırmak, sınav da bu kişiliğin kazanılıp kazanılmadığını anlamak için vardır. Baltacıoğlu'na göre okullar bu kişiliği kazandıramamış sadece bilgisini okutmuş, ezberletmiştir. O, 1950'li yıllarda Türkiye'deki eğitim kurumlarının genel durumunu şöyle özetler:

Afyon, Kırşehir, Kütahya, Isparta, Ankara illerinde birçok köy gördüm. Birçoğunda okul durumu şudur: Sessiz oturtan, kımıldatmayan, okutan, yazdıran, ezberleten, imtihana hazırlatan, camları kırık, çatlak evler, yerler!

Böyle olan maarif teşkilatının okuma yazma öğretmekten, hafızası kuvvetli olanları şişirmekten, hafızası zayıf olanları kırmaktan, sonunda da memlekette değer anarşisi yaratmaktan başka bir faydası olmamıştır (Baltacıoğlu, 1964, s. 11).

Baltacıoğlu'nun Eğitim Anlayışının Temel Prensipleri ve Yapısı

İçtimai Mektep'in Temel Prensipleri

Baltacıoğlu, eğitim hakkındaki düşüncelerinin temel kitaplarından olan İçtimai Mektep adlı eserinin girişinde eserle ilgili olarak şu satırlara yer verir:

İçtimai Mektep basılı tam yedi yıl oldu. Bu kısa zaman içinde binlerce nüshası satıldı ve belki yirmi otuz bin kişi tarafından okundu. Çünkü öğretmenliği bir fikir ve kültür mesleği olarak

anlayan insanlar arasında onu tanımayan pek az kişiye rastlıyoruz. İçtimai Mektep, 24 Şubat 1912’de basılması biten ilk ilk terbiye kitabım, Talim ve Terbiye’de İnkılap’ın vardığı tekâmül hamlesidir. Ömrümün tecrübesini oraya yığdım, pedagojik inançlarımın kitabı odur. İçtimai Mektep bir davanın müdafaasıdır: Bütün adam, gerçek adam yetiştirmek davası! O bir ıstırapın çocuğudur; o, yeni imkânlar peşinde koştu. Çıktığı günden bugüne kadar ölü bir ceset gibi kitap raflarında oturmadı; hep tesir etti, hep hayata girdi, dövuştü, eskiyi yendi, yeniyi öğretti (Baltacıoğlu, 1942, s. 1).

Baltacıoğlu yine İçtimai Mektep adlı eserinde eğitim anlayışını ise şu şekilde ifade eder:

Bu kitabın planı şudur: Evvela terbiyeyi bir nazariye olarak değil, bir olgu olarak göz önüne alıyorum. Bu olguların içtimai ve ruhi cephelerini umumiyetle mütalaa ediyorum. Bilhassa gerçek içinde mesela ilmi terbiyenin yahut bedeni terbiyenin nasıl vücuda geldiğine dikkat ediyorum. Evvela bu teşekkülün hakiki bir mesleğin şahsiyetinden aşka bir şey olmadığını terbiyenin gerçek içerisinde, gerçek tekniklerle ve gerçek görevler şeklinde gelişim bulunduğunu görüyorum. Böylece terbiyenin ruhi ve içtimai muayyeniyetlerinin ne olacağını gördükten sonra belli başlı terbiye ve tedris nazariyelerini tetkik ediyorum (Baltacıoğlu, 1942, s. 10-11)

Baltacıoğlu’nun İçtimai Mektep’in temel prensiplerine, ilk olarak İçtimai Mektep adlı eserinde ayrıntılı olarak yer verdiğini ama sistemli bir şekilde ilk kez Toplu Tedris eserinde ve İçtimai Mektep adlı eserinin ikinci baskısında yer verdiğini görüyoruz.

Şahsiyet Prensibi

Baltacıoğlu çok önem verdiği kavramlardan biri olan şahsiyeti İçtimai Mektep adlı eserinde şu şekilde açıklar:

Şahsiyet, demirin mukavemeti, tahtanın fiyatı, şeytani kuvvetlerin iğvası... gibi muayyen harici kuvvetler karşısında içtimai bir aksülamel vücuda getirmeye yani ahlaki, bedii, lisani yahut zirai, ticari ve sınai, hulasa yaratıcı, mürekkep neviden bir mukabeleye muktedir olan şey demektir... Terbiye gayesi canlı, bütün bir üfule, bedii, ahlaki yahut mesleki şahsiyetlere mahsus olan aksülameller manzumesi gibi görünüyor. Terbiye almış adam harici muhit karşısında şahsiyet gösteren, içtimai aksülamelleri vücuda getirecek üfulelerle mücehhez olan adam demektir. Bu üfuleler içtimai müesseselerin fertlerdeki mütenazırlarıdır. Onun için terbiyenin gayesi “müesseseleştirmek” demiştım. Müesseseleşme fikrini psikoloji diliyle tekrar ederek buna “üfule sahibi yapmak, üfuleleştirmek” de diyebiliriz. O halde terbiyenin gayesi olan içtimai şahsiyetin ve bu şahsiyeti vücuda getiren muhtelif üfulelerin tayini için tetkik edilecek gerçek ne bir tarih ne de bir mefhumdur; bu gerçek içtimai adamın kendisidir. Bu bir yurttaş yahut meslektaşdır. Mühim mesele, bir yurttaş ve bir meslektaş olmak için kazanılması lazım gelen üfulelerin neden ibaret olduğunu tayin etmektir (Baltacıoğlu, 1942, s. 23-24).

Baltacıoğlu’na göre şahsiyetsiz adam, çevresine intibak etmekten aciz olan adam demektir. Mesela; çocuk, deli, isterik adam böyledir. Şahsiyet sahibi adam ise, çevresine intibak eden, yani iyi, doğru, güzel, teknik, iktisadi cinsten sosyal eserler vücuda getiren adamdır (Baltacıoğlu, 1942, s. 25). Baltacıoğlu’na göre şahsiyet prensibinde eğitimin amacı, acemi adamı sosyal hayata hazırlamaktır. Bu sosyal hayata hazırlamaktan maksat da ona mesleki

bir şahsiyet kazandırmaktır. Baltacıoğlu, ziraat eğitimi, bahçe eğitimi gibi mücerret Şeyleri kabul etmiyor. Ona göre ziraat eğitimi vermektan maksat ifti yetiştirmek, bahçe eğitimi vermektan maksat bahçıvan yetiştirmektir (Baltacıoğlu, 1944, s. 96-97). Baltacıoğlu'na göre Şahsiyetin her eseri harici âlemin müdahalelerine, tesirlerine karşı verilmiş olan bir cevaptır (Baltacıoğlu, 1942, s. 24-25).

evre (muhit) Prensibi

Şahsiyetin oluşmasında çevrenin önemine vurgu yapan Baltacıoğlu, Fransız dŐnr Taine'nin 'Fikirler ancak tabii ve asli muhitlerinde teşekkül edebilirler' sözünü temel alarak, prensibi kendi kanaatimize göre ifade ettiğimizde Şu Şekilde terbiye ve tedrisin düsturunu bulabileceğimizi söyler: 'Gerçek Şahsiyetler ve onların gerçek fuleleri ancak gerçek cemiyetlerin tabii ve asli müesseseleri içinde yapılan gerçek ve tam faaliyetlerle teşekkül edebilirler (Baltacıoğlu, 1942, s. 28-29). Her meslek dalının kendine has bir çevresi vardır ve o mesleğin erbabı ancak o çevrede yetiŐerek gerçekten o mesleğin Şahsiyetini kazanabilir. Baltacıoğlu bunu Şu Şekilde dile getirir:

Bu gerçek Şahsiyetlerin teşekkülü nerde oluyor? İçtimai muhite mükemmel surette intibak etmiŐ olan birkaç Şahsı misal alalım ve bunların Őahsiyetlerinin harici ve batini ne gibi Şartlarla teşekkül etmiŐ olduğun görelim. Bir lim her Şeyden önce gerçek bir meslek zümresine mensup olan adamdır... Ali kendi melekelerini kendi tecrübesiyle inŐa eden, kendi duygularını kendi beğenen ve kendi iradesini kendi yaratmak isteyen bir hodbin değildir. Bilakis bu zekâ, bu kalp ve bu faaliyeti ona kazandıran zümresinin hayatıdır. Öyleyse lim psikolojisi ancak lim sosyolojisiyle izah edilebilir (Baltacıoğlu, 1942, s. 29-30).

Baltacıoğlu, İçtimai Mektep adlı eserinde limden başka bahçıvan ve sanatkrın Őahsiyetlerinin de nasıl bir çevrede teşekkül edeceğini açıklar. Baltacıoğlu'nun evre prensibinde eğitimin çevresi ise sosyal yani mesleki bir yaşam alanıdır. Baltacıoğlu'na göre bu evre, herhangi bir ev, sınıf, kitap değil bizzat toprak, su, hava atölye, marangozhane, matbaa gibi gerçek çevrelerdir (Baltacıoğlu, 1944, s. 97-98).

Çalışma (travay) Prensibi

Çalışma prensibinde Baltacıoğlu, hakiki Şahsiyetlerin teşekkülünde etken olan tekniğin mahiyeti üzerinde duruyor. Örneğin lim Şahsiyetin teşekkül edebilmesi için tam bir

hürriyet içerisinde şahsi çalışma ve şahsi üretim gereklidir. Fen ve sanat adamı için de durum aynıdır. O da bir nevi müstahsildir. Hiçbir telkin ve hiçbir idare onun kendi şahsiyetinin ve tecrübesinin ürünü olan kanaatlerin yerini tutamaz. Sanatkârların tekniği orijinal eserler yaratan adamın tekniğidir. İlimin, sanatın fennin eşya ve tabiat üzerindeki zaferleri bu teknik ile olur. Adeta teknik, ham tabiat üzerinde muzaffer olan toplumsal zekânın kendisi, uzuvlaşmış yaratıcı bir şeklidir (Baltacıoğlu, 1942, s. 34-35).

Çalışma prensibinde çocuk, sosyal çevre içerisinde bir seyirci değildir, aktif olarak bir sosyal faaliyete katılması gerekmektedir. Bu faaliyeti yaparken de işe yaramaz, yalancı işler değil, gerçek, kullanılabilir cinsten şeyler üretmesi lazımdır (Baltacıoğlu, 1944, s. 98-99). Baltacıoğlu'na göre kâğıttan fener veya vazo yaptırmak bu tekniği bilmemektir. Gerçek insana gerçek aletler yaptırılmalıdır. Bilgi vermek için, bilgin yetiştiren yol çalışma yoludur. Deneyleri ve araştırmaları talebe yapacaktır. İlmi, bedii ve fenni şahsiyetleri meydana getiren sebep, onların kendilerine has olan tekniğidir. Bu teknikte iktisadi, maddi ve mesleki zaruretlerin bir muhasalası ve bir ifadesidir. Böylece Baltacıoğlu'nun, sistemiyle, çalışma fikri, hem bütün bir sosyal vazife faaliyeti fikri, hem de, gerçek bir teknik ve alet fikri taşımaktadır (Tozlu, 1989, s. 165).

Baltacıoğlu'na göre çalışmanın da türleri vardır ve eğitimcilerin bu çalışma farklılıkları üzerinde durmaları gerekmektedir. Bu çalışmalar dört türdür:

1. Anarşik Çalışma Devresi: Çalışmanın ilk şeklidir ve emeklemeye başlayan çocuğun çalışmasıdır. Öğrenmeye yeni başlayan çırağın hiçbir randıman vermeyen, otomatik çalışması böyledir. Sosyal denilebilecek hiçbir randımanı olmayanların çalışması da böyledir ama bütün çalışmalar Anarşik Çalışma Devresi ile başlar. En verimsiz devre olmakla birlikte, tüm devirlerin anasıdır.

2. Mekanik Çalışma Devresi: Bilmeden, anlamadan, gördüğü gibi, hiç değiştirmeden yapılan çalışmadır. Bu tür çalışma her zaman aynı randımanı verir. Evinin yemeklerini gördüğü alıştığı gibi yapan, moda olduğu gibi uyan, okulda derslerini ezberleyen, Batı bilimlerini olduğu gibi taşıyan yazarın, ressamın, mimarın, bilimcinin, felsefecinin, çırağın, rençperin çalışması böyledir.

3. Aktif Çalışma: Bütün yaptıklarını bilerek, anlayarak yapan, gördüğü alıştığı gibi değil, başarılı bulduğu için yapan, kendi alanında kendine göre değişiklikler yapan, kazandığı bilgiler üzerinde düşünüp ufak çapta yenilikler meydana getiren, bilgisi ile işi arasında bağlantı sağlayan öğrencinin, teknik adamının çalışması böyledir. Bu tip insanlar

dördüncü tipe atlamak kabiliyetinde olan ancak bunu yapma yolunu bulamayan talihsiz insanlardır.

4. Yaratıcı Çalışma: Çalışmanın en yüksek en verimli türüdür. Büyük sanatçıların, bilimcilerin, filozofların, teknisyenlerin çalışmasıdır. Bunların zekâsı tabiatın sınırlarına kadar ulaşır, bunların sezgisi iç âlemin karanlıklarına kadar yaklaşır. Görülmeyeni gösterir, duyulmayı duyurur, olmaz sanılanı oldururlar. Yepyeni bilgiler ortaya koymak için eskileri araç olarak kullanırlar. Bunlar kendilerini başkaları için yaşatan insanlardır. Bunlar yaratıcıdır (Baltacıoğlu, 1964, s. 111-112).

Baltacıoğlu'na göre insan terbiye edilemez, kendi kendini terbiye eder. Eğitim bir yaratmadır. Toylar kendi kişiliklerini kendileri yaratır. Oturarak, dinleyerek, okuyarak, ezberleyerek değil, çalışarak, önce emekleyerek sonra düzen kazanarak, en sonra da yaratarak. Benliği yaratan Allah'tır. Kişiliğini yaratan insanın kendisidir. Elverir ki bu yaratma Allah'ın kanunlarına uygun olsun. Yaratma çevresinin gerçek çevre, çalışma şartlarının da gerçek şartlar olması gerekir. Dış şartlar, ana baba ve öğretmen yaratma işine yardım edeceklerdir. Bu yardım çalışmanın dış şartlarını sağlamak olacaktır (Baltacıoğlu, 1964, s. 113-114).

Verim (randıman) Prensibi

Baltacıoğlu'na göre gerçek bir travayın şartı gerçek bir eser, bir randıman elde etmektir. Gerçek randımandan maksat sosyal değer taşıyan eser demektir. Terbiyenin konusu olan insan gerçek bir hayat çevresinde yaşayacak, gerçek bir travay yapacak, fakat mutlaka gerçek bir eser verecektir (Baltacıoğlu, 1942, s. 35). Baltacıoğlu bunun örneğini iki şekilde verir. Örneğin iş dersindeyiz ve kürekte bahsetmek istiyorum. Bunun için türlü yollar var:

1. Kürek hakkında ağızdan bir takım sözler söylemek, bilgiler vermek.
2. Küreğin resmini yaptırmak.
3. Küreğin kâğıttan, mukavvadan örneğini yaptırmak.
4. Küreği saçtan ve kullanılabilir bir halde yaptırmak.
5. Saçtan yapılan gerçek küreği piyasaya çıkarılır bir halde meydana getirmek.

1, 2, 3 numaralı imkânlarda teknik ve ekonomik bir mevzu olarak değer sıfırdır. 4 numaralı imkânda kürek teknik bir randıman taşıyor. 5 numaralı imkânda kürek ekonomik randıman da taşıyor. Kürek mevzu için tam randıman 5 numaralı olandadır.

Nutuk, inşaat ve hitabeti misal alalım. Gaye hatip şahsiyetini elde etmek olduğuna göre, bu maksat için mekteplerde yapılan faaliyetleri sıralayalım:

1. Hatipleri dinletmek yahut güzel yazılmış eserleri okutmak. Her ikisinde de kazanç bedii istiğrak denilen hassasiyet alanıdır.

2. Güzel yazılmış parçaları belletip tekrar ettirmek. Hafıza için bir takım mevzular kazanılmış olmakla birlikte, durum aynıdır.

3. Suflörle bir piyesin temsili.

Çocuk 1 ve 2. Numaralardaki durumlardan farklı olarak bir dereceye kadar yaratıcı rol sahibi olmuştur. Yalnız açıklanan konu, bir piyesin suflörsüz ve tuluat olarak temsilidir. Bu durumda çocuk mutlak surette aktiftir. Bu 4 ihtimalden üç tanesinin hatip şahsiyetinin istihsal amelesiyile doğrudan doğruya hiçbir münasebeti yoktur. Bu istihsal yalnız 4. durumda vardır. Öyleyse hitabet randımanını yalnız irticalen temsil edilen piyes aktörlerinde bulabileceğiz demektir (Baltacıoğlu, 1942, s. 38-39).

Verim prensibinde çocuk çalışmalarının neticesinde gerçek, kullanılabilir, ekonomik değere sahip sosyal verim elde edecektir. Mesela çocuk bahçe işiyle uğraşıyorsa yetiştirilen sebzeler, meyveler yenilebilir ve satılabilir cinsten olacak. Yalancı, keyfi, süs olsun diye çalışma yoktur (Baltacıoğlu, 1944, s. 99).

Başlatma (inisiyasyon) İlkesi

Baltacıoğlu'na göre çocuklara okul çevresi içerisinde yaptırılması mümkün olan hayat tecrübelerinin toplamı 'inisiyasyon' fiilini teşkil eder. Terbiye bir inisiyasyondur, her şey değildir. Terbiyenin vazifesi hayata hazırlanmaktır; yoksa bütün hayatı yaşatmak değildir. Baltacıoğlu bu durumda pedagojinin şu soruya cevap vermesini ister: Hangi tecrübeler, hangi şartlardır ki terbiyenin inisiyasyon fiilini teşkil eder. Bu inisiyasyon fiili adına okul içinde kurulması zaruri olan muhit, istenilecek travay, alınacak randıman neden ibaret olacaktır? İşte bütün mesele budur (Baltacıoğlu, 1942, s. 40).

Baltacıoğlu'na göre başlatma prensibi çocuğu sosyal hayata bir hazırlama, alıştırma devresidir. Bu devrede eğitim, çocuğa sosyal adamın bütün özelliklerini kazandıramaz, sadece sosyal hayata başlatır. Mesela ziraat eğitiminin başlatması; bellemek, dikmek, budamak, marangozluk eğitiminin başlatması; rendelemek ve diş açmak gibi (Baltacıoğlu, 1944, s. 100).

Kemal Aytaç bu beş prensiple ilgili olarak Yeni Adam dergisinde şu değerlendirmelerde bulunur:

Baltacıoğlu'nun, eğitimi üzerinde temellendirdiği bu beş ilke, kendi aralarında bir bütünlük teşkil eder. Yabancı ülkelerdeki diğer ağdaş eğitim dřnrlерinin sistemleri ile mukayese edildiğinde görülür ki, Baltacıoğlu'nun sistemi daha derin ve kapsamlıdır. Yabancı ülkelerdeki bu dřnrlер, eğitim sistemlerini, bu ilkelere benzer bir ya da birkaç ilke üzerine kurmuşlardır. Bu yüzden de başarı elde edememişlerdir (Aytaç, 1978, s. 7).

İçtimai Mektep'in İç Yapısı

İçtimai Mektep anlayışına göre kurulacak bir okul, bugünkü okul anlayışının paralelinde değil, tam tersine bu anlayışa tamamen zıttır. Okul, toplumdaki dayanışmayı ve milli ideali, bünyesinde oluşturacağı kuruluşlar ile, daha da ileri götürmeli, ferdi ruhlara bu gerçeği toplantılar, konferanslar, bayramlar ve özel olarak hazırlanan geceler vasıtasıyla sindirmeye çalışmalıdır. Yalnız bu faaliyetler doğal bir çevrede gerçek faaliyetler olarak yapılmalı, öğrencinin bizzat katılımıyla hazırlanmalıdır. Bu yolla okul, aynı zamanda toplumdaki faaliyet çevrelerini de birbirine yaklaştıracaktır. Böylece ticaret, marangozluk, terzilik ve kunduracılık gibi meslek zümreleri okullarda yaşatılırcasına gerçek anlamda yapılacaktır (Tozlu, 1989, s. 169).

İçtimai Mektep'te Eğitim evresi

Baltacıoğlu sağlıklı bir eğitimin verilebilmesi için çocukları aile ve okul çevresinden uzaklaştırıp tabiata döndürmek gerektiği inancındadır (Baltacıoğlu, 1927, s. 25). Bu düşüncesinde elbette dönemin okul ve aile ortamının eğitim konusunda yanlış zihniyete sahip olmaları etkilidir. Yoksa Baltacıoğlu aileyi de okulu da eğitimde önemli çevreler arasında görmektedir. Ona göre tabiatta bir düzen ve kanun ayrıca sürekli bir hareketlilik ve faaliyet söz konusudur. Faaliyet, eğitim ve olgunlaşmanın en büyük etkenidir. İşte

çocuğun olgunlaşabilmesi için de faal, hür ve serbestçe hareket etmesi lazımdır. Bunun için uygun çevre de tabiattır (Baltacıoğlu, 1927, s. 32-33).

Baltacıoğlu İctimai Mektep'te her meslek için farklı muhitler anlatır ve ancak uygun muhitlerde uygun şahsiyetlerin teşekkül edebileceğini söyler. Ona göre İctimai Mektep'te yalan yoktur. Her vazifeye uygun bir muhit kabul edilmiştir. Sıhhi vazife için bu muhit çocuğun vücudu ile bu vücudu taşımaya mahsus olan okul binası ve bahçesidir. Zirai vazife için muhit okulun bahçesi yahut civardaki tarlalardır. Sınai vazife için muhit atölye yahut atölyelerdir. Ticari vazife için muhit güzel sanatları yapmaya müsait olan atölyeler ile musiki salonu, tiyatro ve müsamere salonu ve okulun şahsi ve mâşeri hayatıdır. İlmi vazife için muhit hem dersane hem konferans salonu hem de laboratuvarıdır. İdari vazife için muhit bütün talebeyi birden toplayacak olan umumi bir salonla talebe idare heyetinin çalışmasına mahsus bir idare odasıdır. Bütün bu iç ve okul muhitleri ve zarfları dışında köyün, mahallenin, şehrin ve insaniyetin muhiti de şahsiyetlerin teşekkülü için hizmet edecektir. Bu teşkilatın hedefi gelişi güzel okumak, gelişi güzel faaliyet, gelişi güzel iş değil gerçek ve içtimai bir hayatın istediği tabii vazifelerin en gerçek şartlarla en gerçek neticeler vermek üzere yapılmasıdır. Öyle ise teşkilatın temeli ne faaliyetle, ne iş okulu projesiyle ne de amelelik sıfatıyla anlatılamaz. Teklif ettiğim teşkilatın temelini, asıl karakterini veren şey, bütün fiil, hareket, tefekkür ve tahayyül, his ve heyecan gibi unsurları toplu ve örgün bir halde veren şahsiyet ve okul hayatıdır. Bu okulun gerçekliği ne mantık, ne de iş gerçekliğidir; belki yaşanılan bir içtimai hayatın vazifelerinden ibaret içtimai bir gerçektir (Baltacıoğlu, 1942, s. 260-261).

Baltacıoğlu'na göre insan yetiştirirken çevre konusunda ilk şart bu çevrenin gerçek yaşama yeri olmasıdır. Karada yürülmez, denizde yürünmez, havada oturulmaz. Her eylemin kendine uygun bir çevresi vardır. Ona göre şu atasözümüz ne kadar da doğrudur: 'Köpek suya düşmedikçe yüzme öğrenemez'. Köpek için böyle olduğu gibi insan için de böyledir. İnsan kişiliği canlı bir bütündür. Bu bütünü var edecek olan çevre ne yalnız fikir çevresi, ne yalnız duygu çevresi, ne de yalnız eylem çevresidir. Bütün bu parçalar içinde olan bütün bir kişilik çevresidir. Baltacıoğlu bütün gördükleri ve çabalamalarının bitkiler gibi insanların da ancak kendi tabii, normal çevrelerinde yetişebileceğini göstermişti. Ancak insan kişiliğini yaratacak bu çevreleri doğru olarak bilmek, tanımak gerekiyordu. Herkes çocuğunun adam olmasını ister ama insanların çocuklarını adam etmek için yaptıklarına baktığımızda; durmadan verilen öğütler, çatmalar, dövmeleri sövmeler. Oysa çocuğun adam olması için adamların içinde yaşadığı sosyal çevreleri bulmak ve yaratmak gereklidir

(Baltacıoğlu, 1964, s. 47). Ancak Baltacıoğlu'na göre ocuk yetiştiriciler bu çevreleri var etmeyi hiç düşünmezler. Ona göre aile hayatı diye yaşatılan evre bir toplum yaşayışından çok bir yığın yaşayışıdır. Baltacıoğlu'na göre dönemin dünya okulları da çocuklara şahsiyetlerinin teşekkülü için uygun çevreyi sunamamıştır. O, Adam Nasıl Yetişir Nasıl Yetiştirilir adlı eserinde bu durumu şöyle ifade eder:

Bir de dünya okullarını göz önüne getirin. Bu okullarda bugüne kadar gördüklerimiz şunlardır: Büyük binalar, içlerinde dersane, sınıf denilen odalar. Bu odalarda yerli sıralar. Sıraların üzerinde kitaplar. Sıraların karşısında yüksek bir kürsü, bu kürsünün üzerinde vaaz eder gibi durmayıp konuşan, zaman zaman da kendisini dinleyenleri paylıyan biri. Duvarlarda resimler. Zil çalınca birden bire odalardan boşananlar. Sonra yine zil çalınca yavaş yavaş içeriye dalanlar. Bu yaşayışa toplum yaşayışı denilebilir mi? (Baltacıoğlu, 1964, s. 47).

Baltacıoğlu'na göre eğitim çevresinin gerçek evre olması da yetmez. İleri evre olması da gerekir. Aile ve okul çevrelerinin içinde yaşanılan toplumun tabiatına uygun çevreler olması da gerekir. Oysa bu çevrelerin çok defa içinde yaşadıkları büyük toplumdan hem kültürce hem teknike geri oldukları grlmektedir. Bu çevreler yeni toplumun istediği yeni adamları yetiştiremezler (Baltacıoğlu, 1964, s. 48).

İçtimai Mektep'te Okul ve Sınıf

Baltacıoğlu'na göre ilim terbiyesinin en yüksek gayesi limin şahsiyetidir. Okul bu lim şahsiyetini öğrencide –mümkün olduğu kadar- tesise çalışacaktır. Nitekim iş öğretiminin hakiki gayeleri işinin, marangozun, demircinin şahsiyetidir. Okul bu şahsiyetleri öğrencide –yine mümkün olduğu kadar- tesise çalışacaktır. Bu lim, bu marangoz ve bu demirci hangi fleler sayesinde ki içtimai bir insan seciyesi gösteriyor? Bu soruya verilecek olan cevap terbiyenin gayesini daha mufassal olarak tayin edecektir (Baltacıoğlu, 1942, s. 25).

Baltacıoğlu, eğitimde önemli görevler üstlenen okulun mimarisi ve içeriği hakkında İçtimai Mektep adlı eserinde şu değerlendirmelerde bulunur:

Okullar aileler gibi içtimai zmrelerdir. Okul binaları evler gibi içindeki ahlaki hayatı taşımaya mahsus olan kaplardır. Bu kapların ve bu zarfların mazruflarının her türlü ve manevi ve maddi ihtiyaçlarına uygun olarak şekillenmesi lazımdır. Ve illa alet vazifesi görmezler. Türk matbuatında bir okul mimarisi havadisi okumuştum. Mimarların bu klişeden ne anladıklarını bilemem. Benim kati olarak bildiğim bir şey varsa o da şudur: okul mimarisi ne bir üslup, ne de yalnız sağlık mimarisi değildir. Burada “mimar” mefhumu ile okulun zmrevi şahsiyeti son derece mtesanit ve birbirinden doğması lazım gelen iki gerçektir. Dimağ ile ruh gibi bir şey! Bu okulun mimarisini tayin eden şey ne milli zevk, ne tahsil derecesi ne de inşaat bütçesidir.

Bu, her şeyden önce okul hayatının, bu hayatın içtimai mahiyetinin doğrudan doğruya bir neticesidir (Baltacıoğlu, 1942, s. 257-258).

Baltacıoğlu, Ziya Gökalp ile birlikte Ankara'da Heyeti İlmiye'de her umumi okulun ortasında bir imalathane ve bir konferans salonu bulunmasını istediklerini, umumi okulun, ancak bu şekilde halk okulu olabileceğini ifade eder (Baltacıoğlu, 1942: 258). İçtimai Mektep anlayışına dayalı bir okulda en önemli mesele, öğrencilerin sosyal birer şahsiyet sahibi olabilmelerini sağlayacak düzenin ve işleyişin şartlarını yerine getirmeye çalışmaktır. Bunun için, bu anlayışla okul, mesleki bir yapıya kavuşturulup, kişilikleri sağlayacak bir organizasyona ulaştırılmak istenir. İş, bu anlayışta kendi çevresinde verilir. Bu haliyle ilim kişiliği ilim çevresinde, sanat kişiliği sanat çevresinde oluşturulmaya çalışılır (Tozlu, 1989, s. 170-171).

Baltacıoğlu'na göre okul binalarını bir dersaneler topluluğu farz etmek ve imkânlar elveriyorsa buna bir de bahçe ilave etmek okul mimarisinin en ilkel şekli idi. Ona göre mimarinin karakteri milli ya da klasik değil işlevsel olmalıdır. Terbiyenin vatanı olan okul binası onun idealini taşıyabilecek bir bünyede olmalıdır (Baltacıoğlu, 1942, s. 258). Baltacıoğlu, İçtimai Mektep'te yalan olmadığını söyler. Her vazifeye uygun bir muhit vardır. Sıhhi vazife için bu muhit çocuğun vücudu ile bu vücudu taşımaya mahsus olan okul binası ve bahçesidir. Zirai vazife için muhit okulun bahçesi veya yakınlardaki tarlalardır. Sinai vazife için muhit atölyelerdir. Ticari vazife için muhit güzel sanatları yapmaya müsait olan atölye veya musiki salonu, tiyatro, müsamere salonudur. İlmi vazife için muhit hem dersane hem konferans salonu hem de laboratuvarıdır. İdari vazife için muhit umumi bir salonla bir idare odasıdır. Baltacıoğlu'na göre bütün bu iç ve okul muhitleri dışında köyün, mahallenin, şehrin ve insaniyetin muhiti de şahsiyetlerin teşekkülü için hizmet etmelidir (Baltacıoğlu, 1942, s. 260).

Okullardaki 'sınıf göreneği' de Baltacıoğlu'nun eleştirdiği konulardan birisidir. Ona göre Dünya okullarında bugüne kadar sürüp gelen bu görenek o kadar yerleşik, o kadar güçlüdür ki, ona karşı durmak, onu yenmeye çabalamak pek güç bir iştir. Okullar, ayrı doğuşta, ayrı yaşta, ayrı oluşta olan öğrencileri sınıf denilen bir odaya kapatırlar, burada onlara aynı bilgileri vermek, aynı baskıları yapmak, onlardan aynı verimi almak, onların kafasını aynı kalıba dökmek isterler. Şimdi sınıf denilen bu kapalı odada öğrencilerin nasıl yaşadığını düşünün. Burada bir öğretmen ile sayısı çok defa kırktan aşağı düşmeyen öğrenci topluluğu vardır. Öğretmen kürsüsüne çıkmış, sandalyesine çıkmış durmadan

söylemektedir. Okul disiplinine göre öğrenciler şu dört işi yapmak zorundadırlar: kımıldamadan oturmak, büyük bir dikkatle öğretmeni dinlemek, söyleneni olduğu gibi almak, ödevlerini yapmak. İşte bugünkü okulların çalışma durumu (Baltacıoğlu:1964, s. 13).

Baltacıoğlu, çok eleştirdiği sınıf göreneğinin temellerini ortaçağ kilise morfolojisine kadar götürür:

Ortaçağ değerleri Rönesans'tan sonra da bilinçaltında yaşamış, bugünkü kelimeci, okutucu, dinletici, ezberletici, durdurucu, pedagojinin meydana gelmesinde en büyük etkiyi yapmıştır. Bunun böyle olduğunu gösteren belgelerden biri okul sınıflarının morfolojisidir. Bu morfoloji kilise morfolojisinin tıpkısıdır. Okullardaki sıralar, kürsüler, durmadan konuşan öğretmenler, kımıldamadan dinleyen öğrenciler, kiliselerde olanları andırmaktadır (Baltacıoğlu: 1964, s. 37).

İçtimai Mektep'te Öğretmen ve Öğrenci

Baltacıoğlu, öğretici nedir sorusuna şöyle cevap verir: “Ferdin tekâmül ve muhite tetabukuna kasten tesir eden bütün insanlarıdır.” Ona göre herkes öğretici olamaz. Öğretici olabilmek için kast ve şuur bununla birlikte de bir amaç ve metot sahibi olmak gerekir. O halde öğretmenler öğreticidir çünkü amaç ve metotları vardır (Baltacıoğlu, 1930, s. 99). Bu amaç ve metotların dışında öğretmenin insanı doğru tanınması da çok önemlidir. Bu konuda Baltacıoğlu Pedagojide İhtilal adlı eserinde şu değerlendirmeyi yapar:

Bir insanın elde edebileceği bilgilerin en çetini, edinmesi en güç olanı insan bilgisidir. Bu bilgi, insan anatomisinden başlar, insanın bilinçaltına kadar uzanır. Uzandıkça da elde edilmesi güçleşir. Bir an gelir, karanlıklara gömülü kalır. İnsan biyolojisi bile bu kadar karanlıkta kalmışken, insan psikolojisinin, insan sosyolojisinin aydınlığa çıkması olacak iş midir? İşte insan yetiştirme sanatının dünyanın en güç, en ince sanatlarından biri olması, insan ruhunun sırlı bir gerçek olmasındandır. Yetiştiricinin her şeyden önce insan denilen bu sırlı varlığı elden geldiği kadar doğru olarak tanınması gerektir. Bu tanıma olmadıkça yöneltme de olmayacaktır. İnsan gerçeğini tanıma bakımından üç türlü yetiştirici tipi vardır:

1. Çocuk, toy insanın ne olduğunu bilmeyen, onu alışıldığı gibi düşünen, ona karşı yersiz, yolsuz davranan öğretmen. Eski mahalle mektebi hocası.

2. Çocuğun, toyun da bir ruhu, bir veraseti yöneltmek isteyen ancak bütün davranışlarını intellektüalist bir ruh bilgisine dayadığı için bir türlü başarı elde edemeyen öğretmen tipi.

3. Çocuk, toy ruhunun, verasetinin ne olduğunu bilen, bütün davranışlarında bir yandan psikanaliz, bir yandan sosyoloji verilerine, istatistiklere dayanan kişiliğin oluşunda çevre, travay, randıman, inisiyasyon ilkelerine başvuran yeni yetiştirici tipi.

İlk iki öğretmen tipi ile üçüncünün arasındaki ayrılık bir derece ayrılığı değil, bir tabiat ayrılığıdır. Anlaşıyor artık, bütün iş öğretmende, öğretmenin teknik kişiliğindedir. Okul reformu, maarif islahatı her şeyden önce öğretmen ile başlayacaktır (Baltacıoğlu, 1964, s. 133-134).

Baltacıoğlu, felsefi kültürü olmayan bir insanın öğretmen olamayacağını öğretmenliğin her şeyden önce yapıcılık ve yaratıcılık işi olduğunu belirtir. Ona göre öğretmen sadece çocuğun beynini yoğurmakla kalmaz öğrencinin ruhunda ‘şahsiyet’i de meydana getirir (Baltacıoğlu, 1944, s. 24). Baltacıoğlu’na göre idealsiz öğretmen olmaz. İdealsiz öğretmen çocukların ve gençlerin canını sıkıyan bir söz makinesinden başka bir şey değildir (Baltacıoğlu, 1944, s. 14). Baltacıoğlu’na göre idealist öğretmen, duyan, düşünen, yaratan bir öğretmendir (Baltacıoğlu, 1944, s. 16).

Öğretmenin kendini geliştirmesi için yapılacaklardan da bahseden Baltacıoğlu kitap okumanın ve seyahat etmenin öğretmenin bilgisini ve görgüsünü artıracığını, bu bakımdan öğretmenlere maaşından ayrı olarak kitap ödeneği ve gezi ödeneği verilmesini teklif eder (Baltacıoğlu, 1950, s. 2).

Baltacıoğlu’na göre eskiden öğretmen bir makine gibi okuyarak, söyleyerek, anlatarak öğretirdi. Şimdi ise makine olmaktan kurtulup öğrencinin üretim işine yardım eden uzman bir danışman oluyor. Yani telkinci bir mevkiden kurtularak yaratıcı bir sanatkâr rolünü alıyor (Baltacıoğlu, 1933, s. 179).

İçtimai Mektep’te Öğretim Yöntemleri

Baltacıoğlu (1930, s. 132), öğretim yönteminin tanımını şu şekilde yapar: “Usul, mürebbinin fertte muhite muvafık itiyatlar yaratmak için bu itiyatların faaliyetlerini vücuda getiren vasıtaların heyeti mecmuasıdır”

Baltacıoğlu'na göre iki tür metot vardır: 1. ğrenme, 2. Öğretme metodu. Bu metotların da kendi içinde farklı türleri vardır. Baltacıoğlu'na dayanarak bu metotları sıralayalım.

ğrenme Metotları:

1. Faaliyet Metodu: Bu yöntemde ğrenci Şahsi tecbelere sevk edilir. Çünkü ilmi Şahsiyet ancak bu Şekilde kazanılır. Öğretmenin görevi faaliyeti öğretmek değil, her ğrencinin Şahsi faaliyetlerine uygun çevreleri, vasıtaları hazırlamak, bu faaliyetlerin gerçekleŐmesini sağlayacak prensipleri ve planları sağlamaktır. Faaliyet metodunun türleri:

a) evre Metodu: Gezi, seyahat, kır okulları gibi çevreden istifade Őekillerini hayata geçirmek.

b) rneklemeye Metodu: Çevrenin bir örneğini ya da resmini göstermek.

2. Socrat Metodu: Bu yöntemde laboratuvar ve anlatma yöntemi kullanılır. Bu yöntem hem Şahsi tecbeye hem de telkine müracaat edilir. Öğrenciye sorular sorulur, hatalar ve doğrular öğrenciye buldurulur.

3. Anlatma Metodu: Bu yöntem, baŐkalarına ait söz ve bilgileri nakletmekten ibarettir. Öğrenci pasif durumdadır ve yalnızca ğretmeni dinler (Baltacıoğlu, 1930, s. 138).

Öğretme Metotları:

1. Mkfat ve Ceza Metodu: Bu yöntemde, öğrenciyi mkfat veya ceza yoluyla faaliyete yönelmek söz konusudur. Övme, yerme, tehdit, dayak, not, sınav bu yöntemin Őekilleridir. Öğretmenler bu yönteme çok kolay ve hemen baŐvururlar.

Bu yöntemin iki çeŐidi vardır:

a) Fiziki mkfat ve ceza: Öğrenciyi döverek uslandırmak ya da okŐayarak ödül vermek gibi çocuğa yönelik bir yöntemdir.

b) Ahlaki mkfat ve ceza: Bu yöntemde akla, vicdana ve gurura müracaat etmek söz konusudur. ocuk ya takdir edilir ya da kınanır.

2. Teşvik Metodu: Öğrenciyi rekabete yönelterek onu heveslendirmek söz konusudur.

3. Uyarı Metodu: Öğrencinin benliğinde mevcut olan ahlak, vazife, hak gibi yüce hasletleri ideale çevirmek söz konusudur. Gerekliğinde bunlar hatırlanacak, aydınlatacak ve yol gösterecektir (Baltacıoğlu, 1930, s. 145).

Baltacıoğlu ülkemizde genel olarak dört tür öğretimin uygulandığını söyler. Bu öğretim türlerini Batıya Doğru adlı eserinde şöyle sayar:

1. Hiçbir denemeye, hiçbir uyarlamaya ve uygulamaya başvurmadan, yalnız okutarak, anlatarak, tasarlatacak öğretmek istemek! Meşrutiyet'e kadar imparatorluk okullarında olduğu gibi.

2. Her deneme ve uygulama konusunun deneme ve uygulamasını yapıp göstererek. Bu tip öğretimde yalnız öğretmen aktif olup öğrenci bir seyirci gibi yerinde kalır. Meşrutiyet okullarında olduğu gibi.

3. Deneme ve uygulamaları öğrencilerin kendilerine yaptırarak. Ancak bu işlerlik okul bahçesi gibi dış çevre ile ilgisi olmayan bir yerde yaptırıldığından gerçek bir deneme ve uyarlama olmamaktadır. Bugünkü okullarda olduğu gibi.

4. Bütün deneme ve uygulamaları gerçek çiftlik, gerçek köy, gerçek gezide, çevrenin fizik, teknik ve ekonomik şartlarına uygun olarak yapmak. Bizim vaktiyle Darüleytamların ıslahı için düşündüğümüz colonisation sistemi ve İctimai Mektep'teki eğitim ve öğretim tezi işte budur (Baltacıoğlu, 1945, s. 172-173).

Baltacıoğlu, istenen nitelikte öğrenci yetiştirmek için bir an önce ezbercilik belasından kurtulmanın gerekliliğini dile getirmiştir. Birçok eserinde yaparak yaşayarak öğrenmenin gücünden bahseder ve şu atasözünü sık sık dile getirir: 'Köpek suya düşmedikçe yüzme öğrenemez.' Baltacıoğlu, yaparak yaşayarak öğrenmenin önemine değinmek için Pedagojide İhtilal adlı eserinde, çocukken İstanbul Cihangir'deki evlerinin bahçesinde ufak bir el arabası yapma çabasını tüm detaylarıyla anlatır ve sonra bu gibi denemelerin kendisinde çalışma gerçeği üzerine ilk uyanıklığı yarattığını söyler. Her çalışmanın kendine göre bir tekniği olduğuna inandığını ve iş çevrelerinde olan bitene dikkat etmeye başladığını vurgular. Bu konudaki ikinci uyanmasını da şöyle anlatır:

1910'da hükümet beni pedagoji ve elişleri dersleri üzerinde incelemelerde bulunmak üzere Avrupa'ya göndermişti. Hemen bütün Avrupa'yı dolaştım. Bir çok okulu inceledim. Fransa'da Education Manuelle, İngiltere'de Manuel Work adıyla okullarda yaptırılan işleri gördüm şaşakaldım. Yaptıkları şeylerin gerçekte, gerçek çalışma tekniği ile hiç ilgisi yoktu. Hep fantaziye şeylerdi. El işi diye yaptırıldıkları işler mukavvadan evler, merdivenler gibi şeylerdi. Kâğıt işleri, tahta işleri, demir işleri, çamur işleri dedikleri işlerin mücellitlik, marangozluk, demircilik, heykelticilikle hiçbir ilişkisi yoktu. Bunlar hep yalan, yanlış işlerdi. Endüstri tekniğinde bu kadar ileri olan memleketler pedagoji tekniğinde nasıl oluyor da bu kadar geri oluyorlar diyordum (Baltacıoğlu, 1964, s. 109-10).

Baltacıoğlu'na göre öğrencinin kuvvetlerini faaliyete geçiren yöntem iyi, öğrenciyi sadece bir dinleyici konumuna koyan buna karşılık sürekli ğretmeni konuşturan yöntem ise kötü bir yöntemdir (Baltacıoğlu, 1927, s. 122). Baltacıoğlu, Adam Nasıl Yetişir Nasıl Yetiştirilir adlı eserinde çalışma (travay) prensibinden bahsederken öğrencinin ancak yaparak yaşayarak öğreneceğini açıklar. Baltacıoğlu Fizik, kimya derslerini örnek verir. Bu gibi bilim derslerinde deneme dediğimiz işler vardır. Bu işler eski bir göreneğe göre yalnız öğretmenler tarafından yapılır. Öğrenciler denemeleri yalnız seyrederler o kadar. Bu denemeler gösteriden başka bir Şey değildir. Gerçek kimya denemeleri ise öğretmenin kontrolü altında öğrenciler tarafından yapılanlardır. İnsan yürümeyi yürüyerek, konuşmayı konuşarak, yüzmeyi yüzerek öğrenebiliyor. Bilimi de bilim yaparak öğrenecektir. Yrmeden önce bocalayacak, konuşmadan evvel geveleyecek, yüzmeden evvel su yutacaktır (Baltacıoğlu, 1964, s. 62).

Baltacıoğlu İçtimai Mektep'te öğrenciyi tarla, deniz, fabrika gibi asli çevrelere sokarak, faaliyet yaptırarak ve bu çevrelerde onları yeterli müddetle yaşatarak üretken olmalarını sağlıyor. Bu konuyu eserinde Şöyle belirtiyor: "Talebe, amele, gemici, ıftı, lim gibi gerçek Şartlarla alışmalıdır. Cemiyetin bütün meseleleri istihsal muhitleri olarak kullanılmalıdır. Öyleyse eski okulun ders saatleri yerine iş günleri konmalıdır. Mesela bahçıvanlık, balıkçılık, fabrika konserve günleri ve haftaları gibi."

Baltacıoğlu, İçtimai Mektep'te 'ğretim metotları' yerine 'üretim kademeleri'ni kabul eder. Çünkü ona göre ğretim metotlarında ferdin fert tarafından eğitim ve ğretimi, üretim kademelerinde ise ferdin yine kendi kendini eğitmesi ve kendi kendine öğrenmesi söz konusudur (Baltacıoğlu, 1932, s. 190). Baltacıoğlu'na dayanarak İçtimai Mektep'te ğretim yöntemlerinin nasıl uygulandığını bir örnek üzerinde göstermek mümkündür. Örneğin iş ğretimi beş ilkeye göre nasıl yapılır?

Şahsiyet prensibine göre iş ğretimi:

Baltacıoğlu okullarda iş, elişi adı altında kağıttan, kartondan yalancı Şeyler yapılmasına karşı çıkar. Çünkü gerçek hayatta bu gibi Şeyler yoktur. Gerçek meslekler vardır. Bu eğitim Baltacıoğlu'na göre öğrenciyeye Şahsiyet kazandırmaz. O bu konuda Şunları söyler:

Okulun derslerle hazırlayacağı hayat sosyetenin gerçek müesseseleridir. Bu müesseseler arasında ne elişini ne de işi bulamıyoruz. Bulduğumuz Şeyler sosyal mesleklerdir. ocuğu hiç korkmayarak doğrudan doğruya bu mesleklere hazırlayalım. İlk dstrumuz Şu olacaktır: Okulda ne elişi, ne de iş yok, yalnız sanat vardır: bahçıvanlık, marangozluk, demircilik, heykeltıraşlık... (Baltacıoğlu, 1938, s. 208).

Baltacıoğlu ‘na göre Montessori binanın pencerelerini düz kâğıtlarla kestirip taklit ettirir. Dewey mum yaptırır. Belçika’da Decleen mukavva parçalarından yapılan p arabalarını ‘alaka merkezi’ olarak bir kar sayar ve umumi mekteplerde bu görüşlerin tesiriyle çok lüzumsuz, asılsız ve vazifesiz Şeyler yaparlar. On santim boyunda kâğıttan p sepetleri, eliŐi kâğıdından katlanmış mini mini bahçelerle resim çerçeveleri, üstü bir Őeyle kaplanmış kibrit kutuları gibi bir çok tuhafliklar ve soğukluklar! Ben bunun hiçbirini yaptırmam (Baltacıoğlu, 1932, s. 202).

Baltacıoğlu ne yapacağı konusunda ise; Toplu Tedris adlı eserinde, öğrencisiyle birlikte çalışarak kümes yapıp tavuk besleyeceğini, amacının da gerçek yumurta ve tavuk üretimi ve ticareti olduğunu belirtir (Baltacıoğlu, 1938, s. 28).

evre prensibine göre iş ğretimi:

Baltacıoğlu’na göre okulda sanatları öğretmek, sanat faaliyetlerine baŐlatmak için gerçek bir evre lazım. Bu evre okulda, okul veya çocuğun evi veya Şahsı için kullanılabilir, işe yarayacak olan gerçek eşya olacaktır: İskemle, elbise askısı, el çantası, etajer gibi. Bu mevzular çocuğun içinde yaşadığı sosyetenin yaşayan mevzuları olacaktır. Bu mevzular gerçek bir marangozhanede gerçek Şartlar içinde yapılacaktır. Yapılacak işlerin kökü gerçekte olacak, işler çocuğun, okulun, ailenin, köyün, devletin ihtiyaı için yapılacaktır. (Baltacıoğlu, 1938, s. 208-209).

Çalışma (travay) prensibine göre iş ğretimi:

Baltacıoğlu’na göre okullarda öğrencilerin bizzat faaliyet göstereceği iş bölümlerinde yetenek ve ilgileri doğrultusunda sanat, meslek öğrenecektir. Her sanat ve meslek kendi teknik ve yöntemine uygun olarak öğrenilecektir. Bel bellemesinden dut sallamasına, gazete baskısından kitap ciltlemeye kadar tüm işlerin bir yöntemi vardır (Baltacıoğlu, 1938, s. 209).

Verim (randıman) prensibine göre iş ğretimi:

Baltacıoğlu’na göre faaliyet gerçek olmalıdır. Örneğin ocuk marangozluğa alıŐtırılıyorsa her Şey gerçek marangozluk Şartlarına uygun olmalıdır. Mukavvadan yaptırılan masa, tenekeden yaptırılan anahtar, karada yaptırılan yüzme çocuğu hiçbir hayata ve meslek hayatına hazırlamaz. Baltacıoğlu’na göre okulda yapılacak tüm işler mutlaka gerçek bir

randıman vermelidir. Örneğin yetiştirilecek meyve sebzeler yenir, satılabilir olmalıdır. Ona göre faaliyet yeterli değildir, hatta gerçek faaliyet de yeterli değildir. Faaliyetin tam anlamıyla gerçek olması için ekonomik zorunluluklara uygun olması da şarttır (Baltacıoğlu, 1938, s. 210).

Başlatma (inisiyasyon) prensibine göre iş öğretimi:

Baltacıoğlu'na göre çocuk okulda marangozluk, demircilik, bahçıvanlık gibi meslekleri yaşayıp öğrenerek meslek şahsiyeti kazandıktan sonra sosyete hayatına girdiğinde hiç yabancılik çekmeyecektir. İşte okulun buradaki işlevi çocuğu gelecekteki sosyete hayatına bir başlatma, hazırlamadır (Baltacıoğlu, 1938, s. 212).

İçtimai Mektep'te Öğretim Programları ve Kitaplar

Baltacıoğlu'na göre programların ayıklanması gereklidir. Çünkü programlarda bilinmesi gerekli olmayan, öğrenci seviyesine uygun düşmeyen, öğretilmesi için gerekli araç-gereç olmayan, bir süre sonra unutulacak olan çok bilgi mevcuttur, tüm bunlar programdan çıkarılmalıdır, ancak o zaman program ayıklanmış olur. İnsan belleği, içine her atılanı saklayacak bir hazne değildir. Belleğin de kanunları vardır ve bellek insanların isteklerine değil kendi kanunlarına göre işler (Baltacıoğlu, 1964, s. 33).

Baltacıoğlu eğitimde devrim yapmak isteyen milletlerin üzerinde yoğun olarak durması gereken en önemli konulardan birinin de kitap problemi olduğunu belirtir. Bilgilerimizin çoğunun kitap bilgisi, ezber bilgisi olduğunu söyler. Baltacıoğlu'na göre kitap bilgisi gerçeklerin kendisini veren bilgi değil gerçeğin yerine kelimeleri, hayal ve sembolleri koyan bilgidir. Bir dans hocasını ele alıyor Baltacıoğlu, dans ettirmeyip anlatan, okutan, ezberleten bir hoca (Baltacıoğlu, 1964, s. 21-22). Sonra konuşma kitap okutarak mı öğretilir diye soruyor. Baltacıoğlu'na göre kitap, gözle görülemeyen, elle tutulamayan, duyularla duyulamayan, yalnız kafada yaşayan hayallerin, hatıraların, soyut bilgilerin ereği, durağıdır. Kafa genel, soyut düşüncelerin yapıcısı, saklayıcısıdır. Kafasız ne bilim, ne felsefe, ne de teknik olur. Hatta kafasız, beyinsiz yaşanmaz da. Ancak, kafa her şey, her bilgi her eylem değildir. Gönlün, isteğin yaptığını kafa yalnız başına yapamaz. Kafaya pay ayırmak, onu her işe yarıştırmamak, onu küçümsemek değil, en aşığı onu tanımaktır (Baltacıoğlu, 1964, s. 23).

Baltacıoğlu'na göre okul pedagojisinde yapılacak ihtilalin ilk işi, kitap konusu olmayan yazılı bilgileri kitaptan atmak olmalıdır. Bu ihtilalin okul kitaplarının en az üçte ikisini ortadan kaldıracadıını belirten Baltacıoğlu, böylelikle okul kitaplarında yalnız kitap bilgisinin kalacağına inanmaktadır. Kitap hacminde yapılan bu değişimin ezbercilik göreneğinin ortadan kalkmasına da yardımcı olacaktır. Ona göre kitap, öğretimin ilk vasıtası değil, belki son vasıtasıdır (Baltacıoğlu, 1964, s. 24).

İçtimai Mektep'te Sınav

Sınavdan, imtihandan deşilmesi gerekli bir eğitim yarası olarak söz eden Baltacıoğlu, imtihan kelimesinin Arapça mihnet kelimesinden geldiğini ve sinama, azap yorgunluk gibi anlamlarının olduğunu belirtmiştir. Okul dilinde ise öğrencilerin bilgi kazancını yoklamak ve anlamak için yapılan denemedir. Baltacıoğlu'na göre sınavlar genelde szli ve yazılı olmak üzere iki türlü yapılmaktadır ve şu özellikleri taşımaktadır:

- Sorular sorulur, bunların karşılığı istenir.
- Sorular kısadır, basmakalıptır. Bazen de karanlıktır.
- Sorular oradan buradan gelişigüzel sorulardır.
- Soruların arasında önemli olanları da vardır, önemsiz olanları da vardır.
- Soruların karşılıkları arasında kolay hatırlananları da vardır, güçlükler hatırlananları da vardır.
- Soruların karşılıkları belli bir süre içinde alınmak istenir.
- Sınav, sınanmak istenilen konunun tümünü değil, yalnız bir, ya da birkaç parçasını sınar.
- Sınav, tesadüfe en büyük rolü veren bir yoklamadır.
- Sorulan sorulara karşılık veren her ğrenci konuyu öğrenmiş olan değildir.
- Sorulan sorulara karşılık veremeyen her ğrenci de konuyu öğrenmemiş olan değildir.
- Sınav, sınamanın en objektif şekli değildir (Baltacıoğlu, 1964, s. 41-42).

Baltacıoğlu, ğrencinin sınava nasıl hazırlandığını da sorar. Ona göre bunu sınava girenler ya da okulda çocuğu olanlar çok iyi bilirler. Sınava hazırlık şu şekilde yapılmaktadır:

- Öğrenci oturur. Kitabı, notları önüne koyar. Sesli, sessiz okumaya başlar. Bu okuma saatlerce, günlerce, haftalarca sürer. Sonunda metni ya olduğu gibi ezberler, ya da az çok değişik olarak ezberler.

- Öğrencinin bütün bu çalışmaları metni anlamaktan çok metni ezberlemek içindir. Öğrenci bu sonucu elde etmek için ezber tekniğinin bütün araçlarını kullanır. Not almak, şemalar çizmek, tekrarlamak, yüksek sesle okumak sallanmak gibi

- Öğrenci, ölü metinlerde geçen adları, tarihleri, rakamları, şekilleri hatırd tutmak zorluğunu yenmek için akla gelmeyen çarelere başvurur. Ezberleme zorunda olduğu adları başka adlara benzetmek, adlara uydurma anlamlar vermek, tarihleri hiçbir ilintisi olmayan başka tarihlerle karşılaştırmak gibi. Hangi öğrenme şekli bu ezbercilik kadar acıklıdır? (Baltacıoğlu, 1964: 42).

Sınavların amacına ulaşmadığını belirten Baltacıoğlu, sınavlara karşı olmadığını, sınavın şekline karşı olduğunu da şu şekilde dile getirir:

Sınav kendinden beklenen seçme, ayırma, arıtma görevini yapmıyor. Çünkü sınavda tesadüfün rolü pek büyüktür. Onun için dünyanın her yanında sınav bir hak, bir adalet işinden çok bir tesadüf ve talih işi olarak belirmektedir. Piyango işinde olduğu gibi talihliler kazanıyor, talihsizler kaybediyor.

Ben sınava karşı değilim, sınavın bu kötü şekline karşıyım. Soru sormayı sınavın tek vasıtası olarak alan, tesadüfe en büyük rolü veren, korkularla karışan böyle bir görenek, sınav adına layık değildir. Onun için sınavı kaldırmak, onun yerine yoklama, seçme, arıtma işini gerçekten yapan bir organı koymak gerekiyor. Yaşam boyunca gördüklerimiz bu düşüncenin doğruluğunu göstermektedir. Okul sınavlarında en çok başarı kazananlar sosyal ödevlerini en iyi yapanlar mıdır? Sınıf dümencileri hep geri insanlar mıdır? Demek ki sınavlar okul pedagoglarının anladıkları gibi bir selection, arıtma aracı değildir. İmtihan, sınav bir türlü bellek tipine gerektiğinden çok değer veren bir usuldür (Baltacıoğlu, 1964, s. 48).

BÖLÜM V

GÜNÜMÜZDE EĞİTİM VE BALTACIOĞLU

Günümüzde bireylerden, bilgi tüketmekten çok bilgi üretmeleri beklenmektedir. Çağdaş dünyanın kabul ettiği birey, kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul eden, yönlendirilmeyi ve biçimlendirilmeyi bekleyen değil, bilgiyi yorumlayarak anlamın yaratılması sürecine etkin olarak katılanlardır (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 9).

Ülkeler kendi vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamak için ve gelişen dünyaya uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için eğitim felsefelerini gözden geçirir ve eğitim alanında bazı düzenlemeler yaparlar. Türkiye de son yıllarda hem kendi ekonomik, sosyal ve kültürel değerleri dikkate alarak yeni çalışmalar yapmış ve yeni düzenlemeleri uygulamaya geçirmiştir (Güven, 2008, s. 224). Bu anlamda gerek dünyada gerekse ülkemizde, özellikle de son dönemlerde, aktif öğrenme yöntemleri üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bunlardan birisi de yapılandırmacı yaklaşımdır. Piaget'in araştırma sonuçlarına dayanan yapılandırmacılık, bir öğretim yaklaşımı değil, bir bilgi öğrenme yaklaşımıdır.

'Günümüzde eğitim' başlığı altında ilk önce kısaca Türk eğitim sisteminin yapısı ve amaçlarına değinilecek daha sonra ülkemizde yakın zamanda yenilenen, öğretim programlarında temel alınan yapılandırmacılık yaklaşımı ve Baltacıoğlu'nun konuyla ilgili görüşlerine yer verilecektir. Ardından da günümüz eğitiminin şekillenmesinde ve eğitim kurumlarında uygulanmasında önem arz eden temel öğretim programı öğelerine, öğretim stratejilerine, öğrenme yöntem ve ilkelerine, öğretme tekniklerine, ölçme tekniklerine ve değerlendirmeye kısaca değinilecektir.

Türk Eğitim Sisteminin Yapısı ve Amaçları

Türk Eğitim Sistemi, T.C. Anayasası, Eğitim ve Öğretimi Düzenleyen Yasalar, Hükümet Programları, Kalkınma Planları, Milli Eğitim Şuraları esas alınarak düzenlenmektedir (Erdem, 2007: 2). Türk Milli Eğitim Sistemi 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla düzenlenmiştir. Bu kanun, Türk Milli Eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeleri, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde ele almaktadır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini;

- Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

- İlgililik, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır. Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda milli eğitimimizin dayandığı temel ilkeler şu şekilde maddeleştirilebilir:

1. Genellik ve Eşitlik
2. Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları
3. Yöneltilme
4. Eğitim Hakkı
5. Fırsat ve İmkân Eşitliği
6. Süreklilik
7. Atatürk İnkılâp ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği
8. Demokrasi Eğitimi
9. Laiklik
10. Bilimsellik
11. Planlılık
12. Karma Eğitim
13. Okul ve Ailenin İş Birliği
14. Her Yerde Eğitim

1973 yılında 21739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre Türk Milli Eğitim Sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden kurulur.

Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar. (Erdoğan, 2002, s. 12). Yaygın eğitimin özel amacı, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, herhangi bir kademesinde bulunan, bu kademedен çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında;

- Okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkânları hazırlamak,

- Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkânları hazırlamak,

- Milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı, benimsetici nitelikte eğitim yapmak,
- Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,
- Beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek,
- Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak,
- Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonominin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkânlar hazırlamak,
- Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır (Erdem, 2007, s. 15).

Yaygın eğitim, insanları sürekli olarak yenileyerek, toplumsal değişimin getirdiği yeni durumlara uyum güçlüklerini geliştirmek ve örgün eğitim eksikliklerini tamamlamak açısından önem taşımaktadır (Fidan ve Erden, 1998, s. 226). Ayrıca, çeşitli nedenlerle örgün eğitim kurumlarına devam edemeyen kişiler de yaygın eğitim faaliyetlerine katılarak bu eksikliklerini telafi edebilir ve bir meslek kazabilirler.

Örgün eğitim; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar (Fidan ve Erden, 1998, s. 212).

Örgün ve yaygın eğitimin her ikisi de önemli olmakla birlikte bugün yaygın eğitim, örgün eğitimi bastırmış durumdadır. Çünkü herhangi bir eğitim kurumunu bitiren genç iş bulmakta güçlük çekmektedir. Oysa yaygın eğitim yoluyla edinilen bir takım bilgi ve beceriler, bireylerin iş bulmalarını kolaylaştırmaktadır. Örneğin; yabancı dil ve bilgisayar bilen ve şoförlük ehliyetine sahip olan bir kişinin iş bulma şansı, bir yüksekokul mezunundan daha fazladır. Bu bilgi ve becerilerin hepsi, kısa süreli kurslarla yani yaygın eğitim yoluyla kazanılmaktadır (Arslanoğlu, 1998, s. 75).

Okulöncesi Eğitim

Okulöncesi eğitim, zorunlu ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimi planlanmış bir ortam içinde sağlayan ve onları ilköğretime hazırlayan bir eğitim kademesidir (Fidan ve Erden, 1998, s. 212). Okulöncesi eğitim; isteğe bağlı olarak

zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar (Erdoğan, 2002, s. 9). Okulöncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları olarak kurulabileceği gibi, gerekli görülen yerlerde ilkokula bağlı ana sınıfları halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları olarak da açılabilir (Erdem, 2007, s. 13).

Okulöncesi eğitim kuruluşları çocuk yuvası ve anaokulu olarak iki kısma ayrılmaktadır. Çocuk yuvası (kreş), çocuk yuvaları özel ve kamu kesimi tarafından kurulmaktadır. Özellikle çalışan annelerin çocuklarına bakmak için açılmaktadır (Erdem, 2007, s. 13).

İlköğretim

İlköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur. “ilkokul” ile “ortaokul” ibareleri, 16.08.1997 tarihinde 4306 yasayla “ilköğretim okulu” olarak değiştirilmiş zorunlu eğitim sekiz yıla çıkarılmıştır (Erdem, 2007, s. 13). 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılından itibaren ise ülkemizde 4+4+4 Eğitim Sistemi olarak da bilinen 12 Yıllık Zorunlu Eğitim’e geçilmiştir. Buna göre örgün eğitim şu şekle dönüşmüştür: 4 sene ilkokul (1,2,3,4. sınıflar), 4 sene ortaokul (5,6,7,8. sınıflar), ve 4 sene lise (9,10,11,12. sınıflar). İlköğretim devlet okullarında parasızdır.

İlköğretim eğitim sisteminin temel taşıdır (Fidan ve Erden, 1998: 214). İlkokullarda kazandırılan bilgi ve becerilerin bir yandan bireyin hayata atıldığı zaman kendisi ve toplum için daha üretken ve verimli olmasını sağlarken diğer yandan daha ileri eğitim kademelerindeki öğrenmelerin temelini oluşturur. Özellikle eğitim olanaklarının sınırlı olduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, toplumdaki tüm bireylerin en azından temel bilgi ve becerilerle donanık hale getirilmesi açısından ilkokulların eğitim sistemini oluşturan diğer eğitim kurumları arasında ayrı bir yeri ve önemi vardır (Fidan ve Erden, 1998, s. 215). Bu nedenle ülkemizde Cumhuriyetin kurulmasından sonra ilkokulların yaygınlaştırılması devletin temel eğitim politikalarından biri olmuştur.

İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır (Erdoğan, 2002, s. 10).

Baltacıoğlu, ilköğretim kurumlarının ilk kısımlarını, sosyal adamın ilk şahsiyetini veren insan fabrikaları olarak görür (Baltacıoğlu, 1938, s. 15). Ona göre ilkokul ilk terbiyenin yeridir. İlk terbiye fikri de tecrübe fikriyle aynıdır (Baltacıoğlu, 1938, s. 55). Döneminin şartlarına da bağlı olarak, Türk köylüsünü yetiştirme görevi yüklediği ilkokulların çevreyi değiştirebilecek ruh ve teknik yoktur. Bu yapılarıyla onlardan Türk köylüsünü yetiştirme görevi beklenemez. Ezbere dayalı, yalın bir eğitim anlayışı hâkim olan ilkokulların görevi bu olamaz (Tozlu, 1989, s. 96). Baltacıoğlu'na göre ilkokulun birinci görevi, çocuğa kişilik kazandırmaktır. İkinci görevi ise çocuğa bütün bu insan kişiliklerinin birliği, bütünlüğü için gerekli olan ilk tekniklere başlatmaktır (Baltacıoğlu, 1964, s. 52). İlkokullar işe dönük olmalı, demokrasi idealini yaşatacak fertler yetiştirmelidir. Ayrıca ilkokulların programları, dersleri ve metotları kalıplaşmışlıktan çıkarılarak, ilkokulu bitiren çocuğun belirli bir şahsiyet kazanmasını sağlanmalıdır (Tozlu, 1989, s. 95).

Ortaöğretim

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, en az dört yıllık öğretim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Ortaöğretim kurumlarının öğrenim süresi, Talim ve Terbiye Kurulunun 184 sayılı kararıyla 07.06.2005 tarihinde en az dört yıla çıkarılmıştır (Erdem, 2007, s. 14). 2012-2013 Eğitim Öğretim yılından itibaren ise 30.03.2012 tarihli ve 6287 sayılı İlköğretim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılıp ilkokul, ortaokul ve lise şeklinde ayrıma gidilerek 1, 2, 3, 4. sınıflar ilkokul; 5, 6, 7, 8.sınıflar ortaokul; 9, 10, 11, 12. sınıflar ise lise olarak sınıflandırılmıştır. Yine aynı kanunda İlkokul ve ortaokulların ilköğretim, liselerin ise ortaöğretim kurumları olarak isimlendirileceği belirtilmiştir.

Toplumların kalkınması ve gelişmesinde ara insan gücü büyük önem taşımaktadır. Ortaöğretim kurumları bürokrasinin, sanayi kuruluşlarının, hizmet ve tarım sektörünün ihtiyacı olan orta düzeydeki memur, sekreter, usta, nitelikli işçi, teknisyen, sağlık memuru, hemşire, din adamı vb. gibi ara insan gücünü yetiştirmede önemli rol oynar (Fidan ve Erden, 1998, s. 218). Bu elemanlar bir yandan ekonomik sistem içinde kendilerinden beklenen görevleri yerine getirirken, diğer yandan halk kitleleri ile aydınlar arasında iletişim kurulmasına yardımcı olurlar.

Ortaöğretimin amaç ve görevleri Milli Eğitim genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

- Öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vererek onların kişi ve toplum sorunlarını tanımasını sağlamak, çözüm yolları aramak ve ülkeni iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü kazandırmak,

- Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, kabiliyetleri ölçüsünde yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamak olarak sınırlanmıştır.

Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçları arasında denge sağlanacağı belirtilmektedir (Erdem, 2007, s. 14). İlköğretimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim olanaklarından ilgi, yeti ve yetenekleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir (Erdoğan, 2002, s. 12).

Baltacıoğlu kendi dönemi için daha geçerli olarak, ortaokulların küçük sağlık memuru, çiftçi, tüccar, halıcı, çiçekçi, kâtip, makinist, marangoz yetiştirmesi gerektiğini söyler. (Tozlu, 1989, s. 100). Baltacıoğlu ortaokulun teknikleşmesinin önemine vurgu yapar ve bunun için de beş unsura dikkat çeker. Birincisi, ezber ve kitabi bilgiler veren, okutan bir ortaokul olmamalıdır. İkincisi, teorik ve pratik bilgi veren mesleki ortaokul olmalıdır. Üçüncüsü, bu ortaokullar tekniğin en çok geliştiği, gelişebileceği yerlerde olmalıdır. Dördüncüsü, ezber, kitabi eğitimin öğretimin metotları değil yaratma metotlarından hız alan teknik-pedagojik metotların konmasını sağlamalıyız. Son olarak da bu okulların Türkiye'nin teknik mesleki, artistik kalkınmasını sağlayacak teknik evleri olmasını istemeliyiz (Baltacıoğlu, 1976, s. 4).

Baltacıoğlu, meslek eğitiminde çok önemli olan meslek okullarının, eğitim ve öğretimin tamamen değişmesi gerektiğini ileri sürer. Bu okullar her şeyden evvel üretim okullarıdır, üretim kurumlarıdır. Bunlar üretim hayatını öğretmezler bizzat üretim yaparlar. O, 'bu okullarda kitabi bilgi üretim hayatıyla ilgisi yönünden verilmeli ve bu okullar, iktisadi hayatla serbestçe ilişkide bulunmalıdır. Böylece hem kendilerini kontrol ederler hem de piyasaya göre mal ve eşya üretimini yaparak gelişimlerini sağlarlar. Ayrıca ona göre, bu okullara, iş pedagojisine vakıf idareciler, eğitici ve öğreticiler verilmelidir. Bina ve teçhizatları da mahiyetlerine uygun olmalıdır. Memleket çapında kurulacak bu okullar, 'Mesleki Tedrisler Dairesi' adında ilmi ve idari bağımsızlığa sahip bir daire tarafından

yönetilmelidir. Bu dairenin başında da mesleki tedrislere vakıf bir pedagog bulunmalı ve daire; ziraat, ticaret, sanayi diye üç ana ihtisas şubesine ayrılmalıdır (Tozlu, 1989, s. 107).

Yükseköğretim

Yükseköğretim, Milli Eğitim Sistem içinde, ortaöğretime dayalı en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümüdür. Üniversiteler, yüksekokullar, konservatuarlar, meslek yüksekokulları, uygulama ve araştırma merkezleri yükseköğretim kurumlarıdır (Fidan ve Erden, 1998, s. 222).

2547 sayılı kanunla belirlenen yükseköğretimin amaçları Milli Eğitim Temel Kanunu'nda saptanan amaçların benzeri olarak üniversite öğrencilerini;

- Atatürk inkılâpları ve ilkeleri doğrultusunda Atatürk milliyetçiliğine bağlı,
- Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,
- Toplum yararını kişisel çıkarının üstünde tutan, aile ülke ve millet sevgisi ile dolu,
- Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,
- Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,
- Beden, zihin ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş,
- İlgil ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip vatandaşlar olarak yetiştirmekle yükümlüdür (Erdem, 2007, s. 15).

Yükseköğretim kurumlarının nitelikli insan gücü yetiştirme işlevinin yanı sıra, toplumun kültürünü tanıtmaya, yayma ve araştırma yoluyla geliştirme işlevi de önem taşımaktadır (Fidan ve Erden, 1998, s. 222). Yükseköğretim kurumlarında yürütülen bilimsel araştırma faaliyetlerinden elde edilen bulgular, toplumdaki tüm kurumların biçimlendirilmesi, geliştirilmesi ve değiştirilmesinde etkin rol oynar.

Baltacıoğlu üniversiteye bütün ortaöğretim mezunlarının girmesini, fakültelerin bölümlerinde hazırlayıcı sınıf ve derslerin bulunmasını ister. Ayrıca o, üniversite eğitiminin pedagojik mahiyeti itibarıyla, açık ve kapalı dersler, ferdi ve mahalli

incelemeler şeklinde yürütülmesini savunur. Baltacıoğlu'na göre gerçek bir üniversitenin en temel özellikleri, ilmi istihsal etmek, öğretmek halka yaymaktır. Bunun için böyle bir üniversitede eğitim, 'İçtimai Mektep' prensiplerine göre yapılmalıdır (Tozlu, 1989, s. 103).

Günümüz Eğitiminde Yapılandırıcılık

Yapılandırıcılık, İngilizce 'constructivism' sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır (Demirel, 2001, s. 133). Yapısalcılık, yapılandırıcı öğrenme, kurmacılık, oluşumcu yaklaşım gibi kavramlarla da ifade edilmektedir.

Bu terim bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasını anlatır. Yani bireyler bilgiyi aynen almaz, kendi bilgilerini yeniden oluştururlar. Kendilerinde var olan bilgiyle beraber yeni bilgiyi, yine kendi öznel durumlarına uyarlayarak öğrenirler (Özden, 2003, s. 54). Öğrencinin önceki yaşantıları, öğrenmede temel oluşturur. Bilgi, konu alanlarına bağlı değil, bireylerin yarattığı ve ifade ettiği şekilde yapılandırarak var olur. Bu sebeple deneysel, sübjektif ve bireyseldir (Kaptan ve Korkmaz, 2001, s. 41).

Türkiye son yıllarda, etkili bir eğitim modelini gerçekleştirmek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı, ilköğretim öğretim programlarını yenilemiş ve yapılandırıcı yaklaşım temelinde hazırlanan yeni program 2004-2005 eğitim öğretim yılında denemek üzere pilot illerde, 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren ise ülke genelinde uygulanmaya başlanmıştır.

Baltacıoğlu, ezberci eğitimi şiddetle eleştirmiştir. Yapılandırıcılık kelime olarak eserlerinde geçmese de düşüncelerinin günümüzde kullandığımız yapılandırıcılıkla anlam olarak aynı olduğunu görebiliriz. Pedagojide İhtilal (1964, s. 135) adlı eserinde öğretmen tiplerine değinirken şunları belirtir:

Öğretmen vardır, bilgisi, görgüsü ne olursa olsun insan ruhunu sezme, çocuğu anlamak için yaratılmıştır. Okuttuğunu ezberletmez, anlattığını kafaya depo ettirmez, bilgiyi öğretmez, istihsal ettirir, vermez buldurur, öğrencilerini birer plak olmaktan kurtarır, kendi çaplarında birer bulucu, yapıcı, yaratıcı yapar. Beğenilen, sevilen öğretmen tipi işte bu yaratıcı öğretmendir.

Baltacıoğlu'na göre eskiden öğretmen bir makine gibi okuyarak, söyleyerek, anlatarak öğretirdi. Şimdi ise makine olmaktan kurtulup öğrencinin üretim işine yardım eden uzman bir danışman oluyor. Yani telkinci bir mevkiden kurtularak yaratıcı bir sanatkâr rolünü alıyor (Baltacıoğlu, 1933, s. 179). Baltacıoğlu'nun 'yaratıcı bir sanatkâr' rolü biçtiği ideal

öğretmen tasavvuru ile günümüz eğitiminde ancak 2000'li yıllarda gündeme gelen ve oldukça etkili olan yapılandırmacı eğitim anlayışındaki öğretmenin rolü ciddi benzerlikler taşımaktadır. Baltacıoğlu'nun yarım yüzyıl önce vurguladığı görüşleri, ülkemizde ancak yakın zamanlarda benimsenir olmuştur.

Günümüz Eğitiminde Öğretim Programının Öğeleri

Örgün eğitimde öğretim, belirli bir program çerçevesinde yapılır. Burada ulaşılmak istenen milli eğitim sistemlerinin ulaşmak istediği amaçlardır. Tüm eğitim sistemleri devlet ve eğitim politikaları gereği bazı özellikler taşıyan nesiller yetiştirmek ister. Bu amaca ulaşmak için kendi eğitim politikaları doğrultusunda eğitim programı uygularlar (Zabun, 2002, s. 46). Eğitim programı, bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetlerini kapsar. Öğretim programı ise belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Varış, 1996, s. 13-14).

İhtiyaçlar

İhtiyaç belirleme, program geliştirme çalışmasının önemli bir bölümünü oluşturur. Programın hazırlanması için bir ihtiyacın olması, bu ihtiyacın karşılanabilmesi için de bu ihtiyaçla bağlantılı ihtiyaçların tespit edilmesi gerekmektedir. İhtiyaç tespiti programın hedeflerini belirlemede ve bu hedeflerin yerindeliğini ortaya koymada yardımcı olur. Bu amaçla Demirel (1999, s. 80)'e göre ihtiyaç saptamada şu sorulara cevap aranmalıdır:

- Toplumun beklenti ve ihtiyaçları nelerdir?
- Bireyin ihtiyaçları nelerdir?
- Konu alanı ile ilgili ihtiyaçlar nelerdir?

Toplumların beklenti ve ihtiyaçlarının dönemden döneme, yüzyıldan yüzyıla değiştiğini söylemek mümkündür. Baltacıoğlu günümüzde eğitimin amacının üretici fertler yetiştirmek olması gerektiğini belirtir. Fert yönünden ise eğitimin amacını, belirli bir şahsiyete erişmek olarak özetler (Tozlu, 1989, s. 109). Şahsiyet sahibi insan çevresine intibak eden, faydalı çalışmalarda bulunan, 'içtimai şekiller' verebilen insandır (Tozlu,

1989, s. 140). Öğretim programlarında ihtiyaç saptanırken toplumun ve bireyin bu ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

Baltacıoğlu; toplumun, bireyin ihtiyaçları ile konu alanı ile ilgili ihtiyaçların, ancak bireylerin ‘gerçek çevrelerde faaliyetlerde bulunarak’ şahsiyetlerini kendilerinin kazanmasıyla giderilebileceğini savunmaktadır. Ona göre öğretmenler, eğiticiler ise tıpkı yapılandırmacılıkta olduğu gibi sadece birer yardımcıdırlar.

Hedef

Hedef, bir öğrencinin, planlanmış tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli özelliktir (Ertürk, 1998, s. 25).

Literatürde eğitim hedefleri genel olarak üç düzeyde belirtilmektedir. Bunlar sırasıyla ülkenin politik felsefesini yansıtan ve oldukça genel olarak belirlenen uzak hedefler; uzak hedefin yorum ve aynı zamanda okulun işlevini açığa çıkaran genel hedefler; bir disiplin ya da bir çalışma alanı için hazırlanmış olan özel hedeflerdir (Dombaycı, 2002, s. 35).

Baltacıoğlu, eğitimin hedef ve amaçlarını ilme ve millete dayalı olarak düşünür. Bu amacın sadece ferdi yapı ve anlayışlara göre tayin edilemeyeceği gibi, siyasetle de tespit edilemeyeceğini savunur. Ayrıca o, eğitimle cemiyetin ideallerinin geliştirilip, fertlere aşılmasını ister. Baltacıoğlu, eğitimin amacının, her devirde cemiyete bağlı olarak oluştuğunu ve değiştiğini söyler. Mesela, Eski Yunan medeniyeti güzellik medeniyetidir. Bu cemiyette eğitimin amacı, güzel konuşma (belagat), sanat zevki ve vücut güzelliğidir. Ortaçağda zühti bir medeniyet ve dindar insan yetiştirmek amaçtır. Rönesans'ta ise, ferdi ve maddi hırs ön plana çıkmıştır. Eğitimin amacı, Rabelais Montaigne'de olduğu gibi, ansiklopedik malumatı insana vermektir. 17.yy'da Descartes'le klasik anlayış başlar. Bunlar akıl ve ‘vuzuh harsını’ sonuna kadar götürürler. 19. yy'dan itibaren demokrasi ideali oluşur. Eğitimin amacı eşitlik ve hürriyet sağlamak olarak anlaşılır. Baltacıoğlu da devrimizin en önemli özelliğinin sinai ve iktisadi hayat olduğunu açıklayarak, eğitimin amacının üretici fertler yetiştirmek olabileceği sonucuna varır (Tozlu, 1989, s. 109). Daha sonraları Baltacıoğlu, eğitimin amacını daha geniş açıdan alarak, fert yönünden ‘belirli bir şahsiyete erişmek’ şeklinde açıklarken, toplumsal yönden de gerçek birer meslek çevresi demek olan ‘müesseseseleşme’ye ulaşmak olarak formüle eder. Böylece eğitimin amacını

ferdin içinde yaşadığı cemiyete bağlayan Baltacıoğlu'na göre fertler gerçek işlere yönelerek, gerçek sonuçlar elde etmelidir. Bu anlamda iktisadi şartları da dikkate alarak eğitimin amacını şöyle açıklar:

O halde terbiyenin gayesi evvela umumiyetle bir vatandaş, sonra bir demirci, bir asker, bir marangoz, bir betonarme mütehasısı, bir diplomat... yetiştirmek oluyor. Umumi terbiye mesleki terbiye vermek dediğimiz zaman anlaşılması lazım gelen mana yalnız bu olabilir (Baltacıoğlu, 1942, s. 21).

Baltacıoğlu, eğitimin amacını 'Pedagojide İhtilal' adlı eserinde (1964, s. 22), bir yandan kültür adamları yetiştirmek bir yandan da teknik adamları yetiştirmek olarak özetler. Ona göre bu da toylara bir yandan milli kişiliklerini, bir yandan da teknik kişiliklerini kazandırarak sağlanabilir. Milli kişiliği var eden, milli kültür dediğimiz değerlerdir. Bu değerleri o, din, dil ve sanat olarak görür. Teknik kişiliği var eden ise teknik denilen kurallardır. Bunlar da biyoloji, psikoloji, sosyoloji bilimleri ile bu bilimlerin uygulanması ile meydana gelen fenler, zanaatlar ya da empirik bilgilerdir. Baltacıoğlu'na göre hedefler, ancak eğitimin bu amaçları doğrultusunda hazırlandığında 'şahsiyet' sahibi 'adam'lar yetiştirmek mümkün olacaktır.

İçerik

İçerik, hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesidir (Sönmez, 1997: 159). İçerik ögesi ile eğitim programında kazanımlara uygun düşecek konular bütünü düşünölmektedir (Demirel, 2011, s. 5).

İçerik düzenlenirken, hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesine dikkat edilmelidir. Bir dersin içeriği aşamalılık ilkesine göre düzenlenmelidir. Yani içeriğin, hedef davranışlarla tutarlı, öğrencinin hazır bulunuşluluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir. (Erdoğan, 2003, s. 14).

Baltacıoğlu ısrarla programların ayıklanması gerektiğini belirtir. Pedagojide İhtilal (1964, s. 33) adlı eserinde ezberciliğe karşı yapılacak ilk savaşın programların ayıklanmasıyla mümkün olacağından bahseder:

Birçok bilgiler vardır ki bunların bilinmesi gerekli değildir. Bunları atmak gerekir. Birçok bilgiler vardır ki bunlar daha yüksekokullarda öğrenilebilir. Bunları da atmak gerekir. Birçok

bilgiler de vardır ki bunları öğretmek için çevre, alet, resim gibi tabii araçlar yoktur. Bunları da atmak gerektir. Birçok bilgiler de vardır ki nasıl öğretilirse öğretilsin bir zaman sonra mutlaka unutulacaktır. Bunları da atmak gerektir. Bu işin sonunda programlar arınmış olur.

Eğitim Durumları

Eğitim durumları, program geliştirme çalışmalarının süreç boyutunu oluşturmaktadır. Öğrencilere istenilen davranışların kazandırılmasını sağlayan öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi bu aşamada ele alınmaktadır. Öğrencilerde istenilen davranışların gelişebilmesi için yaşantılarının etkili bir biçimde düzenlenmesi söz konusudur. Yani bu yaşantıları düzenlenmesinde belli ölçütlerin olması ve öğrenmelerin nasıl olduğunun bilinmesi gereklidir. Bu nedenle eğitim durumlarını öğrenci açısından öğrenme yaşantıları düzeneği, öğretmen açısından da öğretmen yaşantıları düzeneği olarak düşünebiliriz (Demirel, 2009, s. 151).

Baltacıoğlu'na göre, her eğitimin meydana getirmek istediği bir kişilik vardır. Bu kişilik ancak belli bir çevrede meydana gelebilir. Bu yüzden çevre, gerçek bir çevre olmalıdır. Köpek suya düşmedikçe yüzmeyi öğrenemez derler, ya insan? Çocuğa okulda suni bir hayat yaşatılmamalıdır. Çocuk cemiyet hayatının olduğu çevrelere kavuşturulmalıdır. Eğitim yapacak insanın, eğitimin çevresini iyi anlamış olması gerekir. Fert hangi mesleğe müsaitse, o mesleğin çevresinde, o mesleğin teknik ve kıymetleriyle yaşatılmalı, okul, bu açıdan küçük çapta meslek çevrelerine ayrılmalı, böylece gerçek şahsiyetlerin oluşumunu hazırlayacak çevreler hazırlanmalıdır (Tozlu, 1989, s. 162). Eğitim durumları düzenlenirken, öğrencilerin içinde bulunacağı çevrenin gerçek yaşama uygun çevreler olması ve öğrencilerin bu çevrelerde gerçek faaliyetlerle eğitim-öğretim görmesi, şahsiyet sahibi fertler yetiştirmede oldukça önemlidir.

Değerlendirme

Yıldırım (1983, s. 2)'a göre ölçme bir gözlem türüdür. Bizi ilgilendiren bir özellik veya oluşumun niceliğini belirlemeye yarar. Ölçmenin diğer gözlem tekniklerine üstünlüğü daha kesin, daha objektif ve daha güvenilir olmasından kaynaklanmaktadır. Ölçme ile elde edilen veriler sayısal olarak ifade edilirler. Toplanan verilerin sayı cinsinden ifade edilmiş

olması çözümlenmeyi ve yorumlamayı kolaylaştırır. Yargılarda daha kesin ve açık olmayı sağlar.

Çoğu zaman ölçme ile birlikte kullanılan değerlendirme en geniş anlamıyla, ölçme sonuçlarının bir ölçüt ya da ölçütler takımı ile karşılaştırarak birey ya da objelerin ölçülen özellikleri hakkında bir karar verme süreci olarak tanımlanabilir (Atılğan, 2009, s. 350).

Baltacıoğlu'na göre ezbere dayalı bir eğitim çocukları şahsiyet sahibi yapamaz. Böyle bir eğitimin sonunda yapılan imtihan da ancak çocukların ezberleme oranını ölçebilir. Ona göre asıl imtihan, çocukların bir iş üzerinde, yaparak yaşayarak yaptıkları çalışmadaki yeterliliklerinin değerlendirilmesiyle mümkün olacaktır (Baltacıoğlu, 1944, s. 25-26). Baltacıoğlu imtihana karşı olmadığını, ezbere dayalı imtihan şekline karşı olduğunu dile getirmektedir. Değerlendirmede süreç değerlendirmeye vurgu yapan Baltacıoğlu, öğrencilerin bir yıl boyunca yaptıklarının işlendiği dosyaların yılsonunda incelenmesiyle imtihanın gerçekleşmiş olduğunu söylemektedir. Onun için önemli olan çocuğun çalışma iradesini kazanıp kazanmadığı ve bu iradenin sürekli olup olmadığıdır (Tozlu, 1989, s. 192).

Günümüz Eğitiminde Öğretim Stratejileri

En genel anlamıyla öğretim stratejileri öğrencinin öğrenmesi çerçevesinde, öğretim sürecindeki tüm çıktılarının denetlenmesi için alınması gereken önlemlerin tümüdür (Varış, 1981, s. 17). Eğitim durumlarının düzenlenmesi, binlerce araç-gereç ve onlarca yöntem ve tekniğin değişik biçimlerde bileşenlerine göre yapılabilir. Bununla birlikte öğretmen stratejilerinin genel olarak belirlenmesi; kullanılacak araç gereçlere, yöntem ve tekniklere belirli bir oranda işaret edebilir ve belirli öğrenme durumları için daha uygun seçimler oluşturabilir (Demirel, 2009, s. 168).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, öğretimde kullanılan strateji, yöntem ve tekniklerin zamana uygun olarak yenilenmesini ister. Bu düşüncesini Pedagojide İhtilal adlı eserinde şu şekilde açıklar:

1934'te Yeni Adam'ın ilk sayısına yazdığım başyazıda şu satırlar vardır: Türkiye yaşayışının her yönünde büyük değişiklikler yaptı. Bu işte en yüksek yaratma gücünü gösterdi. Bütün bunlar Türklere yepyeni bir vazife yüklüyor: Yarını omuzları üstünde taşıyabilecek kadar sağlam bir gençlik yetiştirme vazifesi! Bu vazife nasıl yapılabilir? Eski terbiye fikirlerini, usullerini, yerlerini unutarak, değiştirerek, atarak, yepyeni usuller kullanarak, yepyeni insanlar yetiştirerek (Baltacıoğlu, 1964, s. 5)

Sunuş Yolu İle Öğretim Stratejisi

Bu strateji bilginin aktarılması amacıyla kullanılır. Bu nedenle bilgilerin önceden hazırlanmış ve düzenlenmiş olması gerekir (Tan ve Erdoğan, 2001, s. 17). Sunuş yoluyla öğretim stratejisinin kullanımı esnasında öğretmen sürekli sunu yapmamalıdır. Hayatında ilk defa olarak karşılaştığı bir konu alanı ile karşı karşıya kalan öğrencinin algılama düzeyini dikkate almalıdır. 5-6 dakikadan fazla sunu yapmamalıdır. Bu durum öğrencinin dikkatinin dağılmasını ve bazı noktaları atlamasını engelleyecektir (Sönmez, 1999, s. 158).

Baltacıoğlu, öğretmen tiplerini üçe ayırır. Birinci grupta okutup, okuttuğunu ezberleten öğretmenler vardır. Sevilmeyen ve başaramayan öğretmen tipi olarak bahsettiği bu öğretmenlerin yetiştirdiği öğrenciler ezbercidirler. İkinci grupta okutan, okuttuğunu anlatan öğretmenler vardır. Yazılı bilgileri olduğu gibi öğrencinin kafasına boşaltan sonra da kullanamayan öğretmenlerdir bunlar. Üçüncü grupta ise, okuttuğunu ezberletmeyen, anlattığını kafaya depo ettirmeyen, vermeyen, bulduran ve öğrencileri birer bulucu, yapıcı, yaratıcı hale getiren, beğenilen, sevilen, yaratıcı öğretmen tipi vardır (Baltacıoğlu, 1964, s. 134-135). Sunuş yoluyla öğretim stratejisini sürekli kullanan öğretmen, Baltacıoğlu'nun ifadesiyle ikinci tip, okuttuğunu anlatan ve yazılı bilgileri öğrencinin kafasına boşaltan öğretmen tipidir. Her ne kadar günümüzde eskiye nazaran, yapılandırmacılığın da etkisiyle bu tip öğretmenler azalsa da, özellikle de eski eğitim-öğretim metotlarıyla öğretime devam eden 'tecrübeli' öğretmenlerin bu yanı sıra çokça düştüğünü söylemek mümkündür.

Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Buluş yoluyla öğretim stratejisi kavrama ile ilgili hedeflerin öğretilmesinde kullanılmalıdır (Demirel, 1999, s. 113). Konuları öğrencilere aktarmak için, konunun niçin'ini, nasıl'ını ve neden'ini buldurmak amacıyla bir iki örnekle derse başlanmalıdır. Örnekler verilirken basitten karmaşığa doğru verilmeli, konuya hem örnek olan durumlar hem de örnek olmayan durumlar beraber verilerek öğrencilerin tepkisi ölçülmelidir (Yavuzer, Demir, Çalışkan, 2000, s. 167).

Buluş yoluyla öğretme stratejisinde dikkat edilecek en önemli durum, zamanın iyi değerlendirilmesidir. Çünkü böyle bir öğretme stratejisi zaman isteyen bir stratejidir.

Bunun yanında yöntemin iyi seçilmesi ve çok iyi bilen kişiler tarafından yürütülmesi gerekmektedir (Erden, Akman, 1996, s. 174).

Baltacıoğlu Pedagojide İhtilal adlı eserinde öğretmen tiplerinden bahsederken, üçüncü öğretmen tipini şu şekilde açıklar:

Öğretmen vardır, bilgisi, görgüsü ne olursa olsun insan ruhunu sezme, çocuğu anlamak için yaratılmıştır. Okuttuğunu ezberletmez, anlattığını kafaya depo ettirmez, bilgiyi öğretmez, istihlal ettirir, vermez buldurur, öğrencilerini plak olmaktan kurtarır, kendi çaplarında birer bulucu, yapıcı, yaratıcı yapar. Beğenilen, sevilen öğretmen tipi işte bu yaratıcı öğretmendir (Baltacıoğlu, 1964, s. 135).

Ezberletmeyen, öğretmek istediğini olduğu gibi vermeyen, bunu öğrencinin bulmasını, istihlal etmesini sağlayan öğretmen tipini ‘ideal’ öğretmen olarak sunan Baltacıoğlu’nun bu fikirleriyle, günümüzde kullandığımız buluş yoluyla öğretim stratejisi ve yapılandırıcılıkla paralel bir anlayışı benimsediğini söylemek mümkündür.

Araştırma İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi

Araştırma İnceleme Yoluyla Öğrenme Stratejisi, tıpkı Buluş Yoluyla Öğrenme stratejisi gibi öğrenci etkinliğine dayalı olup, problem çözme yaklaşımını temel almaktadır. Bu strateji tümüyle öğrencilerin araştırma ve inceleme yapmalarına ağırlık veren bir yaklaşımdır. Yani, öğrenciler kendi çabalarıyla bilimsel bilgileri elde etmeye çalışırlar (Güven, 2008, s. 229). John Dewey’in sistemleştirdiği araştırma inceleme yoluyla öğrenme stratejisinde öğrenci problemi tanımlar ve problemin çözümü için hipotezler kurar, hipotezlerin sınanması için veriler toplar, topladığı verileri değerlendirerek sonuca ulaşıır. Öğrenci bu işlemleri yaparken öğretmen öğrenciyi düşünmeye yönlendirir, ona yol gösterir ve rehberlik yapar. Bu strateji ile öğrenciler sadece belirli konularla ilgili problemin çözümünü öğrenmekle kalmaz, gelecekte karşılaşıacakları problemlerin çözümünü de öğrenirler (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999, s. 63).

Baltacıoğlu’nun İçtimai Mektep anlayışı doğrultusunda kurulacak okulda öğrenci şüphe ederek, araştırarak, uğraşarak şahsi bir üretime sahip olacaktır. Bu yolla çalıştığı konular üzerinde kendine has bir kanaate erecektir. Hangi sahada olursa olsun, hususi ‘travay’ sahibi olmaya çalışan öğrenci, deneylerini, sahte karton kutular, hakiki çevresinden koparılmış dolma kuşlar, yapma aletler ve takoslar ile yapmayacak, gerçek aletler, tabii

bünyeler üzerinde bilgiyi kazanacak, deney ve gözlemini bu anlayış içerisinde yapacaktır (Tozlu, 1989, s. 174). Böylece öğrenci metodik araştırma sahibi olmakla kalmayacak, yaratıcı bir iş görmenin zevkine de ermiş olacaktır.

Dewey'in sistemleştirdiği, öğrenciye öğrenmenin her anında aktif rol veren, araştırma inceleme yoluyla öğretim stratejisi ile Baltacıoğlu'nun İçtimai Mektep'te bahsettiği deney ve gözleme dayalı metodik araştırma yöntemi büyük benzerlikler taşımaktadır. Yine araştırma inceleme yoluyla öğretim stratejisindeki öğretmenin yol gösterici ve rehberlik görevi nerdeyse aynı şekilde Baltacıoğlu'nun İçtimai Mektep'inde yer almaktadır.

Günümüz Eğitiminde Temel Öğretme Yöntemleri

Baltacıoğlu'na göre usûl ya da metot, öğretmenin fertte intibakı sağlayacak alışkanlıklar meydana getirmek için müracaat ettiği vasıtaların hepsine birden verilen isimdir (Tozlu, 1989, s. 176). Herkes öğretmen olamaz. Öğretmenin kendine has bir amacı, metodu ve maksadı olması gerekir. Öğretmenin kasıtsız, şuursuz, gayesiz ve metotsuz yaptığı etkiler öğretmenlik sıfatından ileri gelen etkiler değildir (Tozlu, 1989, s. 179).

Düz Anlatım Yöntemi

Bir bakıma en klasik öğretim yöntemi diyebileceğimiz anlatım yöntemi, ağırlıklı olarak öğretmenin aktif olduğu bir öğretim yöntemidir. Modern öğretim anlatıma pek fazla yer vermemekle birlikte öğretmen hemen her konuda bu yöntemden belli ölçüde yararlanma gereğini duymaktadır (Zabun, 2002, s. 88). Anlatma yöntemi, sınıf içi çalışmalarda öğretmenin daha etkin olmasını zorunlu kılar. Öğretmen, öğrencilerde uyandıracığı ilgi ile onların duygu ve düşüncelerine seslenerek istenilen davranış değişikliğini elde etmeye çalışır (Vural, 2004, s. 124).

Eğitim ıslahatına her şeyden önce öğretmenden başlanması gerektiğini savunan Baltacıoğlu'na göre, eskiden öğretmen bir makine gibi okuyarak, söyleyerek, anlatarak öğretirdi. İçtimai Mektep'te ise öğretmen, makine olmaktan kurtulup öğrencinin üretim işine yardım eden uzman bir danışman haline dönüşmektedir. Yani telkinci bir mevkiden kurtularak yaratıcı bir sanatkâr rolünü almıştır (Baltacıoğlu, 1933, s. 179). Öğretmenin hemen her konuda belli ölçüde faydalanması gereken düz anlatım yönteminin, sürekli

kullanıldığında öğrenci için bir işkenceye dönüştüğünü ve öğrenciye hiçbir şey kazandırmadığını söylemek mümkündür. Baltacıoğlu da 'İçtimai Mektep' anlayışıyla öğretmeni, sürekli anlatan bir konumdan; öğrencinin yetişmesine yardımcı olan, öğrencinin şahsiyet sahibi olacağı çevreyi oluşturan bir yardımcı konumuna getirmektedir.

Tartışma Yöntemi

Tartışma Yöntemi, herhangi bir konu üzerinde öğrencilerin düşüncelerini sağlamak amacıyla, kimi noktaların daha doğru anlaşılmasını sağlamak için ve daha önceden verilmiş olan bilgileri pekiştirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Demirel, 2000, s. 83).

Bu yöntemin kullanılmasında dikkat edilmesi gerekenleri İsmet Kemertaş (2003, s. 192) şu şekilde açıklar:

Sınıfta herkesin düşündüğünü rahatça söyleyeceği bir ortamın yaratılması bu çalışmanın esasını oluşturur. Öğrencilerin birbirlerine karşı saygılı olmaları, birbirlerinin fikirlerine saygı duymaları her şeyden önce gereklidir. Bu durumun yaratılmasında öğretmene büyük görev düşmektedir. Öğretmen de fikirlere karşı saygılı, samimi, anlayışlı ve sabırlı davranmalıdır.

Baltacıoğlu da herkesin düşündüğünü rahatça ifade etmesinin önemine vurgu yapmaktadır. İçinden gelerek değil de ezberlenerek söylenen sözlerin ruhlara sinemeyeceğini söyleyen Baltacıoğlu, öğrencilerin toplantılarda, ailede, okulda ve müsamerelerde bu yeteneklerinin, gelişigüzel konuşmalarına fırsat verilerek geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Baltacıoğlu, 1964, s. 129).

Örnek Olay ve Problem Çözme Yöntemleri

Örnek olay yöntemi sosyal ilişkilerle ilgili durumu, bir problemi, bir olayı inceleme, olayın nedenlerini ortaya çıkararak, çözüm yolları önerilmek istendiğinde olayı kişiselleştirmeden genel bir hava içinde ve problem merkeze alınarak tartışılması amacıyla uygulanır. Bu yöntemin amacı öğrencilerin karar verme, seçme ve sonuca ulaşma ile ilgili yaşantı geçirmesini sağlamaktır (Tan ve Erdoğan, 2001, s. 37-38). Örnek olay yöntemi, öğrencilerin gerçek bir sorunla karşı karşıya getirilerek, o sorunla baş edebilmelerini sağlamak için uygulanan bir yöntemdir. Özellikle, sorun çözme becerilerini geliştirme yanında, kavram geliştirme, soru sorma, tartışma, yaratıcı ve kritik düşünme becerilerini

kılavuzlayan bu yöntem öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine hizmet etmektedir (Erginer, 2004, s. 395).

Sorun çözme becerilerinin geliştirilmesinde faydalı olan Problem Çözme Yöntemi ise bir problemin çözümünde genelleme ve sentez yapmada kullanılmaktadır. Bu nedenle daha çok araştırma yoluyla öğretim stratejisinin bir parçası olarak, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme ile ilgili hedef ve davranışların kazandırılmasında kullanılır (Büyükkaragöz, Çivi, 1999, s. 98).

Öğrenciler, eğitim sisteminin yapısıyla da ilgili olarak genelde her sorunun yanıtının kitaplarda olduğu düşüncesindedirler. Ancak, insanların karşılaştıkları problemlerin yanıtları kolay değildir. İnsan yaşamındaki karmaşık sorunlar için bir ders kitabı yoktur. Öğrencilerin yaşamlarında başarılı olabilmeleri sorunlarına yanıt bulabilmelerine bağlıdır (Güven, 2008, s. 280).

Öğrencilerin gerçek sorunlarla karşı karşıya gelerek, bu sorunlarla baş edebilmelerine fırsat veren örnek olay yöntemi, Baltacıoğlu'nun, öğrencinin gerçek çevrelerde ve gerçek çalışmalarla ancak şahsiyet sahibi olacağı anlayışıyla oldukça paraleldir. Gerçek sorunlarla karşılaşan öğrenci, sorunun çözümüyle ilgili beceri geliştirip, gerçek hayatta karşılaşacağı sorunlara da kolaylıkla çözüm yolları bulabilecektir. Öğrenme ortamına aktif olarak katılan öğrenci, yaparak yaşayarak öğrenme gerçekleştireceği için öğrenmenin kalıcılığı da yüksek olacaktır. Bununla birlikte deney ve gözlemi de gerçek durumlar üzerinde gerçekleştiren öğrenci bilimsel yöntemle de giriş seviyesinde de olsa tanışmış olacaktır. Bu da yine Baltacıoğlu'nun İçtimai Mektep anlayışındaki muhit (çevre) ve travay (çalışma) prensipleriyle oldukça örtüşen bir durumdur.

İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi

İşbirliğine dayalı öğrenmede temel amaç, öğrencilerin ortak bir amaç doğrultusunda küçük gruplar halinde, birbirinin öğrenmelerine yardım ederek çalışmalar yapmalarınıdır (Açıkgöz, 1992, s. 3). İkinci (2007, s. 94)'e göre işbirliğine dayalı öğrenmenin faydaları şu şekildedir:

- Başarıyı artırma
- Üst düzey düşünme becerisi geliştirme

- Özsaygıyı geliştirme
- Okula ve derse karşı olumlu bir tutum geliştirme
- Toplumsal beceriler kazandırma

Taşpınar (2007, s. 180)'e göre işbirliğine dayalı öğrenmenin sınırlılıkları ise şu şekilde özetlenebilir:

- Kendilerine güveni az olan öğrenciler gruba ait olmakta zorlanabilirler.
- Yeterli öğrenme sorumluluğu taşımayanlar, daha fazla öğrenmek isteyenleri engelleyebilirler.
- Daha yetenekli öğrenciler, daha az beceri gösterebilirler.
- Üst düzeyde yetenekliler grup üzerinde baskı oluşturabilirler.
- Grup başarısı bir anlamda bireysel çaresizliğe dayanmaktadır.
- Sorumluluk paylaşıldığı için zamanın boşa geçme riski vardır.
- Grup öğrenmeye karşı gelebilir.
- Yıkıcı tartışmalar yaşanabilir.

Baltacıoğlu, öğretimin birbirinden farklı anlayışlar içerisinde verildiğini ifade eder. Kendi anlayışı ise; bütün denemeleri ve uygulamaları çevrenin fizik, teknik ve ekonomik şartlarına uygun olarak, gerçek köyde, çiftlikte, geziler ve incelemeler şeklinde yaptırmayı esas alan bir anlayıştır. O bu sisteme 'Colonisation Sistemi' der. Baltacıoğlu'nun Darüleytamların ıslahı için bu sistemi düşünür. İttimai Mektep'teki eğitim ve öğretim tezi de budur. Bu sistemde ders saati yoktur. Bütün faaliyetler iş günleri üzerinden yürütülmektedir. Öğrenci ferdi olarak ve grup çalışması şeklinde faaliyetlerini yürütecektir. Ancak bu faaliyetler birbirinden ayrı birer çalışma şeklinde değil de, hem ferdi hem de aynı zamanda grup çalışması şeklinde sürdürülecektir (Tozlu, 1989, s. 178).

Baltacıoğlu'nun eğitim-öğretim anlayışında, hem bireysel çalışmaya hem de grup çalışmasına önem verilmektedir. Grup olarak çalışan öğrenciler hem yaparak yaşayarak öğrenme ortamı içerisinde olacaklar hem de gruptaki diğer arkadaşlarıyla işbirliği halinde ortaya bir ürün koymanın keyfini yaşayacaklardır.

Bireysel Çalışma Yöntemi

Bireysel çalışma yöntemi pek çok kişinin kendi öğrenme modeline göre belirlediği bir yöntem olduğu için tüm derslerde en fazla kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. Bireysel çalışma pek çok amaçla yapılabileceği gibi bireyin kendisinin geliştirmiş olduğu bir plan çerçevesinde de gerçekleştirilebilir (Binbaşıoğlu: 1977, s. 180).

Çağdaş öğretim anlayışının en belirgin özelliği, bireyler arasında ilgi, yetenek ve öğrenme hızı gibi farklılıkları kabul etmesidir. İnsanların aynı yaşta olmaları onların aynı bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişime sahip olduklarını göstermemektedir. Çoklu zeka kuramı da insanların doğuştan farklı zeka türleriyle dünyaya geldiklerini, farklı alanlara ilgi duyduklarını ve o alanlarda daha başarılı olduklarını ortaya çıkarmıştır (Gardner, 1998; Akt: Erciyas, 2007, s. 306). Buradan hareketle, genel anlamda sınıftaki öğrenci sayısı arttıkça, her öğrenciye düşen birim zamanda azalma olmaktadır. Ayrıca bir sınıftaki her öğrenciye düşen birim zamanda azalma olmaktadır. Ayrıca bir sınıftaki her öğrenci arasında bir takım bireysel farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum öğrencilerin tamamının aynı anda öğrenmesini engellemektedir. Bu durumda bazı öğrencilerin hemen, bazılarının daha geç öğrendiği, bazılarının da hiç öğrenmediği görülmektedir. İşte bu olumsuzlukların giderilebilmesi ancak öğretimin bireyselleştirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu teknikte, öğrenci ve öğretmene yeni roller düşmekte ve öğretim öğrenci merkezli olmaktadır (Tok, 2010, s. 183).

Baltacıoğlu'na göre zekâ yok zekâlar vardır. Bütün konuları kavrayan bir zekâ yoktur. Bilim zekâsı, sanat zekâsı, ticaret zekâsı aynı zekâ değildir. Bunlar ayrı ayrı zekâlardır. Bununla birlikte uyuyan zekâlar vardır, uyanık zekâlar vardır. Durgun zekâlar vardır, işlek zekâlar vardır. Baltacıoğlu bu konuyla ilgili olarak eğitimcilere şöyle seslenmektedir:

Maarifçiler! Allah'ın ayrı ayrı, türlü türlü yarattığı bu zekâların hepsini bir kaba koyup, hepsini bir kalıba dökmek istemeniz doğru mudur? Öğretmenler! Yapacağımız ilk iş, en kutlu iş, en büyük iş bu zekâları uyuşturmamak, körletmemektir. İşte adam yetiştirmenin ana şartı sakınmaktır, tabiatı, veraseti, Allah'ın vergisini bozmaktan sakınmaktır (Baltacıoğlu, 1964, s. 15).

Baltacıoğlu'na göre sınıf, saat, gün, yıl gibi okul göreneklerini hiçbir bilimsel temele dayanmayan, eski zaman kalıntılarıdır. Bu kalıntıların da sebebiyle öğrencilerin bireysel farklılıkları yok sayılmaktadır. O bu konuda sadece ülkemiz okullarını değil, dünya okullarını da eleştirir:

Dünya okullarının sınıfa, saate bu kadar önem vermelerinin sebebi nedir? Bu okullar neden aynı yaşta olan çocuklara aynı saatte, aynı konuları, aynı tarzda okutuyorlar? Besbelli ki bu okulların, çocukların yaratılışları, verasetleri hakkında doğru denecek bilgileri yoktur. Bu tesviyecilik bir tabiat ve psikoloji bilmezliğinden ileri geliyor (Baltacıoğlu, 1964, s. 15-16).

1983 yılında Howard Gardner'ın ortaya koyduğu Çoklu Zekâ Kuramı modeli ile Baltacıoğlu'nun 1964'te kaleme aldığı Pedagojide İhtilal adlı eserinde bu konuda ortaya koyduğu görüşlerin oldukça paralel olduğunu söylemek mümkündür.

Baltacıoğlu'nun sisteminde ders saati yoktur. Bütün faaliyetler iş günleri üzerinden yürütülmektedir. Öğrenci ferdi olarak ve grup çalışması şeklinde faaliyetlerini yürütecektir. Ancak bu faaliyetler, birbirinden ayrı birer çalışma şeklinde değil de, hem ferdi hem de aynı zamanda grup çalışması şeklinde sürdürülecektir (Tozlu, 1989: 178). Baltacıoğlu bu konuda şunları söylemektedir: Birçok çocuk yemek pişirirken bir takımları da mikroskop başında çalışıyor, bir kısmı not alıyor, bir kısmı da kitap, liste, cetvel gibi şeyler karıştırıyorlar (Baltacıoğlu, 1964, s. 18).

Öğrencilerin bireysel farklılıklarını da dikkate alarak işin içine katan bu sistemde iş, bütün incelikleri, hassasiyetleri, ilmi ve teknik yönleriyle, temelleriyle bizzat öğrenciler tarafından yapılmaktadır (Tozlu, 1989, s. 179).

Gezi-gözlem Yöntemi

Öğretim sırasında sınıf ortamına getirilemeyen cisim, olgu ve olayların yerinde ve planlı olarak incelenmesini gerektiren bir teknik olan gezi tekniği, öğrencilerin yaşamla bağlantı kurmasını sağlamaktadır. Öğrencilerin somut yaşantılar geçirmesine ve bilgi elde etmelerine yardımcı olmaktadır. Gezi tekniği öğrencilere, olayları, kişileri, doğal koşulları içinde tanıma, bu kişilerin sorunlarını kavrama, eleştirel düşünme yeteneği geliştirme, sorumluluk, işbirliği ve bağlılık gibi önemli davranışlar kazandırmaktadır (Bilen, 2002; Akt: Güven, 2008, s. 304). Tok (2010, s. 207)'a göre gezi gözlem tekniğinin faydaları şu şekilde özetlenebilir:

- Okul ve çevre arasında etkileşim kurulmasına olanak sağlar.
- Öğretimi sıkıcılıktan kurtarır.
- Doğrudan bilgi ve deneyime ulaşılan bir öğretim ortamı oluşturur.
- Birçok konu alanında uygulanabilir.

- Öğrencilerin güdülenmesini kolaylaştırır.
- Öğrencilerin konuya ilgi duymalarını sağlar.
- Öğrencilerin somut yaşantılar geçirmesini sağlar.

Baltacıoğlu'na göre, ferdi çevreye intibak ettirmeye çalışan öğretmen ister istemez çeşitli metotlar kullanacaktır. Onun bu metotlar arasında saydığı 'çevre motodu', şahsı çevreyle doğrudan doğruya karşı karşıya getirmeye dayanır. Kır mektepleri, gezi ve seyahat faaliyetleri bu kapsamda değerlendirilebilir (Tozlu, 1989, s. 177). Bu metot, Baltacıoğlu'nun sık sık sözünü ettiği yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi ile de oldukça ilişkilidir. Öğrencinin yapay çevrelerde sembollerle öğrenmesi yerine gerçek çevrelerde somut yaşantılar geçirmesinin önemini vurgulayan Baltacıoğlu, gezi gözlem tekniğini bu anlamda oldukça değerli ve faydalı bulmaktadır.

Günümüz Eğitiminde Temel Öğretme Teknikleri

Yöntemi uygulamaya aktarmak için izlenen yol olarak da tanımlanan teknik; eğitimde, kazanımları öğrenciye aktarmak için öğretmen tarafından kullanılan farklı uygulamalar anlamına gelir. Günümüz eğitiminde farklı öğretme tekniklerinden bahsedilmektedir:

Beyin fırtınası tekniği; önceden belirlenen bir sorunla ilgili olarak, katılımcıların hayal güçlerini de kullanarak kısa süre içinde çok sayıda düşünce elde etmesini amaçlayan bir grup çalışmasıdır (Doğan, 2005, s. 185).

Soru cevap tekniği; öğrencilerin soru sorma ve ifade etme becerilerini geliştiren, öğretim ortamında hedef kitlenin öğretim hedef ve etkinlikleri konusunda düşünmelerini ve düşüncelerini sözlü olarak başkalarıyla paylaşmasına fırsat veren bir tekniktir (Taşdemir, 200, s. 116).

Rol oynama (yapma) ve Drama tekniği; öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini başka bir kişiliğe girerek ifade etmesine dayanan, öğrencilere insan ilişkileri konusunda daha çok bilgi, beceri ve anlayış kazandırmayı öngören deneysel eğitim teknikleridir (Demirel, 2003, s. 75).

Altı şapkalı düşünme tekniği; bir olay verilip, her öğrencinin farklı şapkayı temsil eden düşünceden bakarak olayı yorumlaması istenip, yaratıcı düşünceler ve farklı bakış açıları kazandırma amacıyla olan bir tekniktir (Hesapçioğlu, 2008, s. 324). Bu teknikte beyaz

şapka tarafsızlığı, kırmızı şapka duygusal tepkiyi, siyah şapka eleştirelliği ve karamsarlığı, sarı şapka iyimser ve yapıcı düşünmeyi, yeşil şapka yaratıcılığı ve yenilikçiliği, mavi şapka ise çok yönlü değerlendirmeyi temele almaktadır (Demirel, 2007, s. 119).

Baltacıoğlu'nun hayalini kurduğu şahsiyet sahibi 'adam'ların yetişmesi ancak eski terbiye fikirlerini, usullerini, tekniklerini, yerlerini unutarak, değiştirerek, atarak, yepyeni usuller kullanarak, yepyeni insanlar yetiştirerek mümkündür. Bu anlamda Baltacıoğlu, öğrencinin işin içinde olduğu, yaparak yaşayarak öğrendiği, öğretmenin sadece bir rehber olduğu eğitim-öğretim ortamını savunmaktadır. Günümüzde kullandığımız öğretim teknikleri de ancak bu ortamı sağladığı ölçüde Baltacıoğlu'nun eğitim görüşlerine uygun olacaktır.

Günümüz Eğitiminde Temel Öğretim İlkeleri

Öğretim ilkesi, eğitim-öğretim sırasında devamlı göz önünde bulundurulması gereken, ona zıt iş yapılmasına müsaade edilmeyen prensiplerdir (Ergün ve Özdaş, 1997, s. 1)

Açıklık İlkesi

Açıklık ilkesini, derste konuşulan bütün sözlerden, kelimelerden kendisine kendisi için açık ve anlamlı bir tablo, bir tasavvur yaratabilmesi ve böylece öğrencinin bu kelimeler ve anlamların dışında kalmaması şeklinde tanımlamak mümkündür (Hesapçioğlu, 2008, s. 213).

Öğretimde açıklık ilkesi, öğrenmenin duyu organlarıyla özellikle görme, işitme, dokunma organlarıyla temas ya da etkileşim sonucu gerçekleşebileceğini anlatır. Bu günümüzdeki öğrenme tanımına da uygundur. Bilindiği gibi öğrenme, yaşantılar aracılığıyla yeni bir davranış geliştirme ya da eski bir davranışı değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Yani öğrenmenin hammaddesi olan yaşantı, beş duyu aracılığıyla nesne ya da olayın kendisinden alınır. Bu olmadıktan sonra, etkili bir öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi mümkün değildir. Açıklık ilkesine dayanmayan bir öğretim, ezbercilikten öteye geçmez (Kıncal, 2000, s. 119). Öğrenci derste işlenen tüm konuları somut olarak görebilmeli, bu mümkün olmuyorsa, resmini, sesini, grafiğini, modelini vs. görsel-işitsel olarak algılayabilmelidir (Ergün ve Özdaş, 1997, s. 1).

Baltacıoğlu'na göre öğrenciler ancak somut yaşantılar geçirdikleri takdirde kalıcı ve sağlıklı öğrenmeler elde edebilirler. O, evre metodu olarak isimlendirdiği metotta kır mektepleri, geziler, seyahatler ile öğrenciyi evre ile doğrudan doğruya karşı karşıya getirmeyi amaçlar. Bunun mümkün olmadığı durumlarda 'ayanı metot' ile çevrenin resmi, krokisi veya rneği gösterilmelidir. Tasvir metodu ise çevrenin tasavvur ve tahayyül edilmesi ile öğretimin canlı ve anlaşılır hale getirilmesinin sağlanmasıdır (Tozlu, 1989, s. 177). Böylece açıklık ilkesine de uygun olarak derste işlenen tüm konular öğrencinin zihninde açık ve anlamlı tablo ve tasavvurlar olarak yer alacak ve gerçek ve anlamlı öğrenmeler gerçekleşmiş olacaktır.

Öğrenciye (ocuğa) Grelik İlkesi

Öğrencinin yapıcı ve yaratıcı olarak yetiştirilmesi ve sermayenin en verimli biçimde ele alınması ve tüm faaliyetlerin öğrenciye göre ayarlanmasıyla gerçekleşir. Bu ilkeye göre, öğrencinin öğrenmesini engelleyen eğitim durumlarının gözlenmesi ve giderilmeye çalışılması, özel yeteneklerin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, kişisel sorunların giderilmesi ve özellikleri kapsamaktadır (Küçükahmet, 2000, s. 40). ğretimdeki başarının temelinde, öğrencilerin tanınması, ğretim faaliyetlerini onların özellik ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesini esas alan 'çocuğa göre ğretim ilkesi' yer almaktadır (Büyükkaragöz ve çivi, 1997, s. 55)

Baltacıoğlu, ğretmenin yetiştireceği öğrenciyi tanınmasının önemine vurgu yapar. Bu tanıma ancak öğrencinin biyolojik, psikolojik, sosyolojik, pedagojik vb. durumları hakkında bilgi sahibi olmakla mümkün olabilir. Ancak bu konular hakkında bilgi sahibi ğretmen, öğretme ve yetiştirme görevini gerçekleştirebilir. Baltacıoğlu'na göre okul pedagojisinin en büyük kötülüğü adam yetiştirmemesi değil, kendi kendine yetişecek olan insanı tanımamasıdır. Okulun en büyük görevi kabiliyet yaratmak değil, Tanrı vergisi olan kabiliyetleri sezme, bu kabiliyetlerin gelişmesini engellemek, onlara eğer elimden gelirse, bu kabiliyetleri kendi kendine yetişme yolunu sağlamaktır (Baltacıoğlu, 1964, s. 15).

Okul, ğretmen ve aile öğrencilerin yetişebileceği bu tabii çevreleri ve öğrencilerin de bu çevrelere aktif olarak katılımlarını ne kadar sağlayabilirlerse o derece öğrencinin

öğrenmesinde ve şahsiyet sahibi ‘adam’ olarak topluma ve insanlığa kazandırılmasında pay sahibi olmuş olurlar.

Yaşama Yakınlık İlkesi

Eğitim ve öğretimde hayatilik esastır. Öğrencinin okulda kazanacağı bilgi, beceri, alışkanlık ve davranışlar hayatta ilgileri derecesinde yararlı ve gereklidir. Buna göre, günlük çalışmaların hayatta karşılanacak ve yaşanan durumların esaslarını ve unsurlarını kapsaması gerekir. Bunun içindir ki ders konuları ya doğrudan doğruya hayattan alınmalı veya sonuçları hayata bağlanmalıdır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999, s. 55). Öğretimde hayatilik, hayat için gerekli olan öğretim konularını doğal ortamında incelemek ve öğretmektir. Bu tür bir çalışma için, dersler ve konular uygun düşmediği veya imkân bulunmadığı hallerde; hayati konuların ‘hayat modeli’ içinde okulda veya sınıfta işlenmesi yoluna gidilmelidir (Önder, 1989, s. 47).

Baltacıoğlu’nun üzerinde önemle durduğu konulardan biri de öğrencinin eğitim öğretim göreceği çevredir. O bu konuda şu tespitte bulunur: “Bütün gördüklerim, çabalamalarım bana bitkiler gibi insanların da ancak kendi tabii, normal çevrelerinde yetişebileceğini göstermiştir. Ancak insan kişiliğini yaratacak olan bu çevreleri doğru olarak bilmek, tanımak gerektir” (Baltacıoğlu, 1964, s. 104).

Baltacıoğlu’na göre çevre ihtiyacını duymak da yetmez. Bu çevrenin ne olması gerektiğini de bilmek gerekir. Bunun ilk şartı çevrenin çevrenin gerçek bir yaşam yeri olmasıdır. Karada yüzülmez, havada oturulmaz. Her eylemin kendine uygun olan bir çevresi vardır. ‘Köpek suya düşmedikçe yüzme öğrenemez’ atasözümüz ne kadar doğrudur. İşte köpek için böyle olduğu gibi insan için de böyledir (Baltacıoğlu, 1964, s. 47).

Sınıf ortamının yaşamdan uzak olduğunu vurgulayan Baltacıoğlu, hemen hemen ülkemiz okullarına yaptığı tüm eleştirileri döneminin dünya okullarına da yapar:

Büyük binalar, içlerinde dersane, sınıf denilen odalar. Bu odalarda yerli sıralar. Sıraların üzerinde kitaplar. Sıraların karşısında yüksek bir kürsü, bu kürsünün üzerinde vaaz eder gibi durmayı konuşan, zaman zaman da kendisini dinleyenleri paylayan biri! Duvarlarda resimler. Zil çalınca birdenbire odalardan boşananlar! Sonra yine zil çalınca yavaş yavaş içeriye dalanlar! Bu yaşayışa toplum yaşayışı denebilir mi (Baltacıoğlu, 1964, s. 47).

Baltacıoğlu'nun döneminin dünya okulları hakkındaki bu tespitlerini, kimi ilerlemeler olsa da, günümüz okulları için de söylemek mümkündür.

Bütünlük İlkesi

G. Kerschensteiner'in üzerinde durduğu bu ilke, çocuğun eğitilecek yönlerinin bir bütün olarak alınıp değerlendirilmesini ister. Çocuk, bedensel ve ruhsal hareketler bakımından bir bütün olarak ele alınmalı ve her yönü dengeli olarak birbirlerini etkilerler ve birbirine bağlıdırlar. Sadece bedeni geliştirip zihni ve ahlaki yönler geliştirilmezse veya bunun tersi durumlarda dengesiz, hem topluma hem de kendine zararlı olabilecek insanlar yetişmiş olur (Ergün ve Özdaş, 1997 s. 13).

Gelişen çocuğun bedene, düşünceye, duyguya ve iradeye ilişkin bütün fonksiyonları birbirine bağlıdır ve durmadan birbiri üzerine etki yapmaktadırlar. Eğitim öğretim etkinlikleri, ruhun ve bedenin sayılan bu fonksiyonlarını bir bütün halinde geliştirmelidir. Sadece öğrencideki bilgi genişlemesine değil, ondaki irade, duygusal, sosyal ve ahlaki yönleri de harekete geçirecek fırsatlardan yararlanılmalıdır (Hesapçıoğlu, 208, s. 230).

Baltacıoğlu'na göre de insan çevresi canlı bir bütündür. Bu bütünü var edecek olan çevre ne yalnız fikir çevresi, ne yalnız duygu çevresi, ne de yalnız eylem çevresidir. Bütün bu parçaların içinde olduğu bütün bir kişilik çevresidir. Baltacıoğlu'na göre insanlar da tıpkı bitkiler gibi ancak tabii çevrelerinde yetişebilirler (Baltacıoğlu, 1964, s. 47).

Yaparak Yaşayarak Öğrenme İlkesi

Öğrenme, bireyin yaşantıları yoluyla davranışlarında nispeten kalıcı izli değişiklikler meydana getirme süreci olduğuna göre, öğretim sürecinde yaparak yaşayarak öğrenme temel noktalardan biridir. Öğrenci, öğretim sürecine, etkinliklere bizzat katılmalı ve bilgiyi geçmiş yaşantılarıyla ilişkilendirebilmelidir. Öğrencilerin zihinsel ve fiziksel güçlerinin birlikte işe koşularak etkinliklere katılması, kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmelerini ve duygusal doyum elde etmelerini sağlayacaktır (Çubukçu, 200, s. 138).

Eğitim öğretimde iş ilkesinin gerçekleştirilebilmesi için; öğrencilerin öğrenme öğretme etkinliklerine yaparak veya yaşayarak katılmaları sağlanmalıdır. Yani, öğrenci konularla

ilgili etkinliğe girmeli, bütün duyu organlarını ve bedenini çalıştırmalı, konunun gerektirdiği; araç-gereç ve deneyleri yapmalı, tablo ve grafikleri çizmeli, gezi-gözlem ve araştırmalarda bulunmalıdır. Bütün bunlar bir iş niteliği taşıdığı gibi, etkinlikler sonunda elde edilenler de iştir. Böylesine eğitimsel bir etkinlikte, öğretmen sadece yol gösterici (kılavuz) rolü oynar. Yoksa öğrenci adına etkinliği yürütüp, onun adına iş yapmaz (Önder, 1989, s. 49).

Yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi, Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışında temel teşkil eder. Baltacıoğlu, döneminin dünya okullarını ve daha da geçmişi dikkate alarak öğretimin birbirinden farklı dört anlayış açısından verildiğini ifade eder:

1. Yalnız okutan, anlatan ve tasarlatacak öğretmek isteyen öğretim anlayışı: Bu anlayış meşrutiyete kadar İmparatorluğun bütün okullarında varlığını sürdüren bir anlayıştır. Bu anlayışta deneme ve uygulama gibi özelliklere yer yoktur.

2. Denemeyi ve uygulamayı esas alan ve bunları yaparak göstermeyi kabul eden öğretim anlayışı: Meşrutiyet okulları bunu benimsediler. Bu anlayışta öğrenci daima atıl ve pasiftir, öğretici ise faaldir.

3. Denemeyi ve uygulamayı öğrenciye yaptıran öğretim anlayışı: Bu anlayışı bugünkü okullar benimsemişlerdir. Bu anlayışın eksikliği ise denemeler ve uygulamalar gerçek yerlerinde değil de okulda, bahçede ve sınıfta, suni çevrelerde yaptırılır.

4. Bütün denemeleri ve uygulamaları çevrenin fizik, teknik ve ekonomik şartlarına uygun olarak, gerçek köyde, çiftlikte, geziler ve incelemeler şeklinde yaptırmayı esas alan anlayış ise Baltacıoğlu'nun anlayışıdır.

Baltacıoğlu bu sisteme "Colonisation sistemi" der. O, "Darüleytamların ıslahı için bu sistemi düşünür. Aynı zamanda onun "İçtimai Mektep"teki eğitim ve öğretim tezi de budur (Tozlu, 1989, s. 178).

Bu sistemde ders saati yoktur. Bütün faaliyetler iş günleri üzerinden yürütülmektedir. Öğrenci ferdi olarak ve grup çalışması şeklinde faaliyetlerini yürütecektir. Ancak bu faaliyetler birbirinden ayrı birer çalışma şeklinde değil de, hem ferdi hem de aynı zamanda grup çalışması şeklinde sürdürülecektir. Baltacıoğlu bu konuda şöyle der: Birçok çocuklar yemek pişirirken bir takımları da mikroskop başında çalışıyorlar, bir kısmı not alıyor, bir kısmı da kitap, liste cetvel gibi şeyler karıştırıyorlardı (Baltacıoğlu, 1944, s. 18).

Bu sistemde, öğrenciler tamamen işin içerisindeyler, iş bütün incelikleri, hassasiyeti, ilmi ve teknik yönleriyle, temelleriyle bizzat öğrenciler tarafından yapılmaktadır (Tozlu, 1989, s. 179). Bütün diğer konulara da örneklik teşkil etmesi yönünden Baltacıoğlu, herhangi bir okulda, aşçılığın nasıl yapılacağını şöyle ifade eder: “Burada pişirilen yemekler, aşçı dükkânında pişirilir gibi pişirilmez, burada her tanenin, her etin, aynı zamanda ekonomik, fiziki, hayati ve hatta estetik incelemeleri yapılır. Bunun için, ölçüye, mikroskoba, kitaba el atarlar” (Baltacıoğlu, 1944, s. 19).

Ekonomiklik İlkesi

Ekonomiklik ilkesi, eğitim-öğretim faaliyetlerinden; hem maddi, hem emek hem de zaman açısından en az gider ile en çok verimin alınabilmesine dayanır.

Her türlü eğitim-öğretim faaliyeti en az zaman, en az emek ve enerji sarf edilerek, en yüksek verim elde edilecek şekilde düzenlenmelidir. Bu da öğretimin baştan sona her yönden planlanmasını gerektirir. Plansız ve yöntemsiz olarak yapılan dersler çok sınırlı olan öğretim zaman ve imkânlarını israf edeceği gibi, istenilen düzenli bir öğrenme de sağlamaz (Ergün ve Özdaş, 1997, s. 8).

Eğitim-öğretim faaliyetlerinden en az gider ile en çok verimin alınabilmesi, günümüzde öğretim ilkelerinden ekonomiklik ilkesi içerisinde değerlendirilmektedir. Baltacıoğlu ise verimi bir sonuç olarak ele alır, bunu meydana getiren sebeplerin kişilik, çevre ve çalışma anlayışı olduğunu ifade eder. Ona göre bu sebeplerin uygulanışına dikkat etmek gerekir. Her hangi bir uygulama yanlışlığı verimi aksatır. Baltacıoğlu “böylece eğitim kendisinden beklenen milli, dini, estetik ve ekonomik kişiliği sağlayamayınca verimsizliğe düşer, verimsiz bir eğitim de eğitim değildir” der (Tozlu, 1989, s. 166).

Baltacıoğlu, “çocuğa kapalı bir psikolojik hayat yaşatılmamalı, onun faaliyeti gerçek ve ekonomik bir faaliyet olmalı, bu faaliyetler sosyal bir verimle sonuçlanmalıdır” düşüncesindedir. Böylece çocuk gerçek bir verim elde ederek gerçek hayata girer ve onu yaşar. Çocuğun verimi mutlaka ekonomik mahiyette olması gerekmez. Ahlak, bilim ve sanat konularındaki verim de olabilir (Tozlu, 1989, s. 167). Baltacıoğlu, bu faaliyeti insan etkinliklerinin tüm alanlarına uygulayarak şöyle der: “Randıman prensibinden anladığım şey, çocuğun faaliyetine bu sosyal mahiyeti vermektir” (Baltacıoğlu, 1942, s. 38).

Somuttan Soyuta İlkesi

Çocuktaki zihin gelişimi somuttan soyuta doğru olmaktadır. İnsan her zaman somut olarak gördüğü, algıladığı şeyleri, onların soyut kavramlarla anlatılmasından daha kolay öğrenir. Bu nedenle, öğrenci mümkünse ders konusu olan eşya ve nesnelere doğrudan karşı karşıya getirilmeli, bu mümkün olmadığı zaman o nesne veya olayın modeli, fotoğraf veya başka bir simgesi gösterilmelidir. Özellikle İlköğretim 1. kademesindeki öğrencilerde gözle görüp elle tuttuğu gerçek eşyalar daha anlamlıdır. Bu sebeple öğretimde öğrencilere öncelikle somut şeyler öğretilmeli, daha sonra soyuta ulaşılmalıdır. Soyut konuların öğretiminde somut konulardan faydalanılmalıdır (Ergün ve Özdaş, 1997, s. 7).

Baltacıoğlu, öğretmenin ferdi çevreye intibak ettirmeye çalışırken bazı metotları kullanacağından bahseder. Onun bu metotlar arasında saydığı çevre metodu, öğrenciyi çevreyle doğrudan doğruya karşı karşıya getirmek temeline dayanır. Ayani metot ise çevreyi göz vasıtasıyla öğretmektir. Çevrenin resmini, krokisini veya bir örneğini öğrenciye göstermeyi bu metot içinde değerlendirir. Tasvir metodu ise çevre ve ayani metot ile gerçekleştirilemeyecek öğrenmelerin öğrenciye tasavvur ve tahayyül yoluyla öğretimi canlı ve anlaşılır hale getirerek öğretme temeline dayanır (Tozlu, 1989, s. 177).

Günümüz Eğitiminde Ölçme-Değerlendirme ve Not Verme

Ölçme, öğrencinin belli bir özelliğe sahip olup olmadığının, sahipse sahip oluş derecesinin gözlenip gözlem sonuçlarının sembollerle, özellikle sayı sembolleriyle (puan) ifade edilmesidir (Tekin, 2010: 31). Değerlendirme, ölçme sonuçlarını (puanları) bir ölçüt (kriter veya referans) ile karşılaştırarak bir değer yargısına ulaşma sürecidir (Turgut ve Baykul, 2012: 69). Değerlendirme, sistemi oluşturan öğelerin planlandığı gibi işleyip işlemediğini, varsa herhangi bir noktada işlemeyen kısımların belirlenip sistemin planlandığı gibi işler hale gelmesi için onarılmasına da katkı sağlamaktadır (Yaşar, 2011, s. 3). Not ise değerlendirme sonucunu gösteren bir ölçüdür. Not verme, değerlendirmeyi gerektirir. Değerlendirme için, bir ölçme sonucuna ve bir ölçüte ihtiyaç vardır. Okullarda ölçme sonucu, sınavlar, gözlem gibi yollarla elde edilir. Ölçüt ise ya yönetmeliklere dayanılarak veya öğretmen kanısı, sınıfın başarı düzeyi gibi ölçütlerden uygun olan seçilerek elde edilir (Tekindal, 2002, s. 139).

Alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımları ise 2004 yılından itibaren aktif olarak ilkokullarda kullanılmaya başlanmıştır. Öğretimde geleneksel yaklaşımdan alternatif yaklaşımlara doğru dönüşüm sonucu ilk ve ortaöğretim ders programlarının büyük ölçüde değiştiği görülmektedir. MEB'e bağlı pek çok okulun ders programında performans ve proje ödevlerine, dereceli puanlama anahtarlarına yer verilmektedir. Ancak uygulamada sorunlar olduğu, alternatif yaklaşımların alternatif olarak kalmaya devam ettiği ve bazı durumlarda öğretmenlerin uygulama eksikliğinden dolayı geleneksel yöntemleri kullanmaya devam ettikleri görülmektedir (Başol, 2012, s. 56).

Bireylerin öğrenme güçlüklerini zamanında saptayıp erken önlem alabilmek bakımından süreç değerlendirme oldukça önemlidir. Bunu da geleneksel değerlendirme yöntemlerinden ziyade alternatif değerlendirme teknikleri yani öğrenci merkezli değerlendirme teknikleri sağlamaktadır (Sayın, 2011, s. 300).

Günümüz Eğitiminde Kullanılan Ölçme ve Alternatif Ölçme Teknikleri

Günümüz eğitiminde kullanılan ölçme tekniklerinin, hazırlanmasının ve değerlendirilmesinin kolaylığı, güvenilirlik ve geçerlik durumları, üst düzey öğrenmeleri ölçüp ölçmediği gibi ölçütlere göre eğitimciler tarafından tercih edildiklerini söylemek mümkündür.

Sözlü sınavlar; öğretmen tarafından sözlü olarak sorulan soruların yine sözlü olarak öğrencilerin cevaplama temeline dayanan, her ne kadar ölçülen özelliklerin dışında korku, heyecan gibi unsurların ve kişilik özelliklerinin de puanı etkilemesi riski olsa da konuşma becerisi ve sözlü ifade gücünün ölçülmesinde en iyi seçenek olan ölçme tekniğidir (Özçelik, 1992, s. 57).

Yazılı yoklama sınavları, kompozisyon tipi sınav olarak da geçen, soruların öğrencilere yazılı olarak verilip, bütün öğrencilerin aynı süre içinde cevaplamak durumunda oldukları, hazırlanması kolay, üst düzey öğrenmeleri de ölçebilen ama değerlendirmede subjektifliğe açık olan ölçme tekniğidir (Demirel, 2007, s. 230).

Çoktan seçmeli testler, belirli sayıdaki seçenekler arasından birinin seçilmesine dayanan, yanıtlama özgürlüğünün sadece seçeneklerle sınırlı olduğu ölçme tekniğidir (Doğan, 2009, s. 224).

Ödev ve Projeler, öğrencilerin bir problemi kendi başlarına çözebilmesi, bir araştırma düzenleyip sonuçlarını rapor etmesi vb. üst düzey becerilerin geliştirilmesi ve yoklanması temeline dayanan ölçme teknikleridir.

Performans değerlendirme, öğrencilerin istenen bir öğrenme alanındaki ilgi, beceri ve tutumlarını ölçmek için, onlara alanla ilgili bir görev verip, o görevdeki etkililiğini, bazı ölçme araçları kullanarak tespit etmektir. Performans değerlendirmeler üst düzeyde düşünme (analiz, sentez ve değerlendirme), problem çözme becerileri geliştirme, davranışları ürün ve süreç olarak kontrol etmede oldukça önemlidir (Yılmaz, 2007, s. 195).

Öğrenci ürün dosyası ya da portfolyo, öğrenme süreci içerisinde bireyin gelişimini yine birey tarafından seçilen çok yönlü ürünlerin yansıttığı ve bireyin kendisi hakkında bilgi veren gelişim dosyalarıdır (Korkmaz ve Kaptan, 2003, s. 160). Öğrenci ürün dosyasının içinde, öğrencinin yıl içinde yaptığı ödevler (taslak veya son şekli), araştırmalar, fotoğraflar, resimler, ses kayıtları, grup ödevleri ve projeler, öğretmen anekdotları, kelime geliştirme çalışmaları, öğrencilerin mektupları, öğretmen kontrol listeleri, öğrencilerin zorlandıkları ve tekrar yapmak istedikleri ödevler, özel ödevlerin içinden seçtikleri örnekler, değerlendirme kâğıtları, kitap okuma listeleri, okuma gelişim dosyaları yer alır (MEB, 2006, s. 223).

Drama, bir olayı, durumu, konuyu, yaşantıyı tiyatro tekniklerinden yararlanarak oyun veya oyunlar geliştirerek canlandırmaya denir. Eğitsel ve yaratıcı drama olmak üzere ikiye ayrılır. Eğitsel drama; olay, yaşantı ve bilgileri yeniden yapılandırmaya yönelik etkinlikler içerir. Yaratıcı drama ise ilgili kavram konusunda yapılacak drama çalışmasının amacı verildikten sonra, daha önceden hazırlanmış, yazılı bir metin olmaksızın drama yapan öğrencilerin tamamen yaratıcı buluşları, düşünceleri ve deneyimleri kullanarak ortaya koydukları oyundur. Drama etkinliklerinde öğrencilere bilgiyi taklit etmek yerine deneyimlerden yararlanılarak kendi kendilerine oluşturabilecekleri ortamlar yaratılır (Çepni, 2005, s. 127).

Baltacıoğlu'na göre imtihan meselesi başlı başına bir beladır. Ezberciliğin ön plana çıkarıldığı bu görünüşte parlak esasta verimsiz görenek, Batı'nın maarifimize hediyesidir. Ona göre bugünkü imtihan anlayışı, fertlerin ruhen sarsılmasına hatta birçoklarının hayatlarına kıymasına vesile olmaktadır. Soru sorularak öğrenci ölçülemez. Çünkü insanların öğrenme ve bilgi kazanma kabiliyetleri bir olmadığı gibi, hafızaları ve tekâmülleri de bir değildir. Bu karşılıklı 'sorgu-cevap' işine etki eden birçok unsur

bulunmaktadır. Soranın durumu, sorulananın durumu ve soruların ruhi bünyelerde aniden bıraktığı tesirler vb. gibi. Şu halde bugünkü imtihan şekli adil olamaz. Çünkü bu imtihan şeklinde hem tesadüflere büyük yer verilir, hem de soru sormak tek sınama yolu olarak kabul edilir (Tozlu, 1989, s. 191-192).

Okullarda sınav salonu denen yerlerde masa başında dersin öğretmeni oturur. Buraya giren öğrenci mahkemeye giren sanık gibidir. Sorguya çekileceğini bilir ama sonunun ne olacağını bilemez ve korkar. Baltacıoğlu'na göre sınav odasına giren tüm öğrencilerin o andaki ruh durumu aşağı yukarı bu şekildedir. Öğretmenin sorduğu sorular da kısa, yalın, damdan düşer gibi gelişigüzel sorulan sorulardır. Bu ezberci sorulara öğrenci cevap verirse büyük ferahlık duyar. Baltacıoğlu bu öğrencinin durumunu büyük bir kazadan kurtulmuş bir insanın sevinç haline benzetir. Cevap veremeyen öğrenciyi ise büyük bir hayal kırıklığı ve üzüntü beklemektedir (Baltacıoğlu, 1964, s. 43).

Aslında Baltacıoğlu sınava değil, sınavın günümüzde uygulanan kötü şekline karşı çıkmaktadır (Baltacıoğlu, 1964, s. 48). O bu imtihan şekli yerine gerçekten yoklama, seçme ve arıtma işini yapabilecek bir organın kurulmasını ister. Öğrenciyi ölçmek ve değerlendirmek karışık bir işlemdir bu yüzden de sürekli olmalıdır. Önce öğrencilerin çalışma dosyalarına, onların buldukları merhale kaydedilir. Sonra öğrenci bir yıl boyunca yaptıklarını bu dosyaya işler. Dosya incelenince imtihan yapılmıştır. Önemli olan çocuğa çalışma iradesinin kazandırılmış olması ve bu iradenin süreklilik arz edip etmemesidir. Bu husus çocuğun dosyasından anlaşılabilir (Tozlu, 1989, s. 192). Baltacıoğlu'nun, gerçekten yoklama, seçme ve arıtma işlemini yapmak adına önerdiği çalışma dosyası ile yakın zamanda ülkemiz öğretim programlarına giren yapılandırmacılık anlayışıyla benimsenmeye başlanan, alternatif ölçme değerlendirme araçlarından 'öğrenci ürün dosyası' (portfolyo), işlev ve anlam olarak neredeyse aynıdır.

Baltacıoğlu bu değerlendirmeleriyle, kısmen ödev ve projelerde, tam anlamıyla da alternatif ölçme tekniklerinde karşılığını bulan 'süreç değerlendirme'ye dikkat çekmektedir. Baltacıoğlu savunduğu yaparak yaşayarak öğrenme ilkesine uygun olarak, ancak öğrencinin süreç boyunca yaptığı tüm çalışmaların değerlendirilerek o öğrenci hakkında sağlıklı sonuçlara varabileceğimizi düşünmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Günümüz bilgi ve bilişim çağında bireylerden; kendilerine aktarılan bilgiyi aynen kabullenmeleri, yönlendirilmeleri değil, bilgiye kendi yorumunu da katarak anlamın oluşturulması sürecine aktif olarak katılmaları beklenmektedir. Bu da ancak çağın koşullarına uygun, aktif öğrenme yöntemlerine değer veren öğrenci merkezli bir eğitim sistemi ile mümkün olabilir. Bu anlamda geleneksel eğitimin yöntem, teknik ve mekânlarını şiddetle eleştiren ve kendi eğitim anlayışını oluşturan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun fikir ve değerlendirmeleri oldukça dikkat çekici ve değerlidir.

1886 yılında İstanbul'da doğan Baltacıoğlu'nun karakterinin gelişiminde yaşadığı çevre yanı sıra anne ve babasının etkisi büyüktür. Özellikle de babası İbrahim Ethem Bey'in memuriyetinin yanında iyi bir marangoz, bahçıvan, dülger, el işçisi ve hattat olması şüphesiz ki ileriki yaşamında Baltacıoğlu'nun da çok yönlü bir kişiliğe sahip olmasında etkili olacaktır. Ayrıca küçüklüğünü doğayla iç içe geçirmesi vesilesiyle, çiçeklerin ancak uygun çevrede yetiştiğini daha çocukken fark eden Baltacıoğlu; muhit (çevre) prensibinde, insanın dışardan yetiştirilemeyeceğini, yetişme şartları sağlandığında insanın kendi kendine yetişeceğini belirtmiştir. Bu yüzden ona göre terbiye etmek yoktur, terbiye olmak vardır. Bu anlamda Baltacıoğlu'ndan hareketle öğrencilerin küçüklükten itibaren 'nitelikli çevreler'de büyümeleri sağlanmalı, aile ve öğretmenin temel görevinin, çocuğun yetişmesini sağlayacak çevreleri oluşturmak olduğu unutulmamalıdır.

Küçüklüğünde eğitim aldığı kişi ve kurumlardan neredeyse hiçbir şey öğrenmediğini ifade eden Baltacıoğlu özellikle de ortaöğrenimini gördüğü Fevziye Mektebi'nin, ilk pedagoji eseri Talim ve Terbiyede İnkılap'taki bütün isyan ve inkârlarının kaynağı olduğunu belirtir. Bu anlamda Baltacıoğlu'nun eğitim düşüncelerinin oluşmasında küçüklüğünde yaşadığı olumlu-olumsuz anılar etkilidir diyebiliriz. Ayrıca çocukluk döneminin gelişim sürecindeki

öneminin farkında olan Baltacıoğlu, bu dönemde gerek ailede gerekse okulda alınan eğitimin çocuğun ileriki hayatında belirleyici etkisi olduğunu düşünmektedir. Günümüzde de anne-baba ve öğretmenlerin, olumlu-olumsuz her türlü davranışının çocuğun gelecekteki kişilik ve düşünceleri üzerinde etkileri olabileceği bilinciyle hareket etmeleri önemlidir.

Baltacıoğlu'na göre her çevre, içinde verilecek olan eğitimin tabiatına uygun olmalıdır. Zaten aile ve öğretmenin görevi de insan kişiliğini yaratacak olan bu çevreleri bilip, tanımaktır. Ancak bu şekilde aile çocuğuna, öğretmen de öğrencisine bir şeyler kazandırabilir. Günümüz eğitim kurumlarına baktığımızda da, öğrencilerin ne eğitim-öğretim gördükleri mekânların, ne de dinlenme zamanlarında kendilerine sunulan mekânların Baltacıoğlu'nun üzerinde durduğu eğitimin tabiatına uygun gerçek çevreler olduğunu söylemek mümkündür. Sınıf denen dört duvar arasında eğitim gören çocuk, ders aralarında ancak okul bahçesine çıkıp arkadaşlarıyla dolaşabilmektedir. Daha iyi koşullarda eğitim görme fırsatı elde eden kesim ise kısa süre de olsa okul bahçesinde basketbol, futbol ya da voleybol benzeri oyunları oynayabilmektedir. Günümüzde, ülkemizde gençlerin sağlıklı bir şekilde sosyalleşebilecekleri mekânlar ne okullarda ne de yaşadığı çevrede ne yazık ki ya yoktur ya da çok kısıtlıdır. Bu durum ya gençleri sağlıklı olmayan sosyalleşme mekânlarına itmekte ya da okul araç gereçlerine zarar verme, sağlıksız kız-erkek arkadaşlıkları edinme gibi istenmeyen durumlara sebep olmaktadır. Bu anlamda hem Milli Eğitim Bakanlığı'na ve okul yöneticilerine hem de il ve ilçe belediyelerine büyük görevler düşmektedir.

Baltacıoğlu geleneksel eğitimi sadece eleştirmekle kalmamış, kendi sistemini kurmasının yanı sıra eğitim sorunlarına çözüm önerileri de sunmuştur. Ona göre yapılacak iş on on beş okulu alıp, dava sahibi, tez sahibi, proje sahibi eğitimcilere vermek, onların yaptıklarını gözle görmek, sonra en başarılıları bütün okullarda uygulamaktır. Bu anlamda ülkemize baktığımızda gerek akademik dünyada gerekse milli eğitimde bu vasıfları taşıyan başarılı eğitimcilerimiz mevcuttur. Belirlenen pilot okulların eğitim yönetimini bu eğitimcilere verip ortaya çıkan sonuçları inceleyerek, bu önerinin hem eğitim sistemimizi yönlendirmede, hem de pilot okullarda çalışan öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde büyük faydalarını görmek mümkün olacaktır. Aksi takdirde; merkezden yönetimle bölgenin sosyal, ekonomik, coğrafî, siyasi, demografik yapısına bakmaksızın tüm eğitim

kurumlarında standart bir eğitim anlayışını benimsemek türlü olumsuzluklara sebep olmaktadır/olacaktır.

Baltacıoğlu'na göre her okulda kendi bulunduğu sosyal ve coğrafi çevreye uygun olarak; arıcılar, dağcılar, tavukçular, marangozlar, bahçıvanlar, müsamereciler gibi çalışma grupları olmalıdır. Okulda bu gruplar için arı kovanları, kümesler, atölyeler kurulmalıdır. Bu durumun, öğrencilerin ileriki yaşamlarında hem meslek sahibi olmalarında, hem kişilik gelişimlerinde, hem de bir uğraş edinmelerinde büyük katkısı olacaktır. Günümüz okullarında ise genelde ne yazık ki okul bahçelerinin asfaltlanarak öğrencilerin toprak ve doğadan uzaklaştırıldıkları görölmektedir.

Meslek eğitimi Baltacıoğlu için büyük önem arz eder. O, meslek eğitiminde çok önemli olan meslek okullarının eğitim ve öğretiminin tamamen değişmesi gerektiğini ileri sürer. Bu okullar her şeyden önce üretim kurumlarıdır. Bu kurumlar üretim hayatını öğretmezler, bizzat üretim yaparlar. Baltacıoğlu'na göre bu okullarda kitabi bilgi sadece üretim hayatıyla ilgisi yönünden verilmeli ve bu kurumlar iktisadi hayatla serbestçe ilişkide bulunmalıdırlar. Böylece hem kendilerini kontrol etme hem de piyasaya göre mal ve eşya üretimi yaparak gelişimlerini sağlama fırsatı elde ederler. Bu okullarda iş pedagojisine hâkim idareciler, eğitici ve öğreticiler görevlendirilmeli, bina ve teçhizatları da kurumun yapısına uygun olmalıdır. Memleket genelinde kurulacak bu kurumlar, mesleki ve ilmi bağımsızlığa sahip bir kurum tarafından yönetilmelidir. Ayrıca bu dairenin başında da mesleki eğitime hâkim bir pedagog bulunmalı ve kurum da ziraat, ticaret ve sanayi şeklinde üç ana ihtisas şubesine ayrılmalıdır. Günümüzde ölkemiz meslek okullarının çoğu ne yazık ki anadolu ve fen liselerini kazanamayan başarısız öğrencilerin 'mecburen' gittikleri kurumlardır. Ayrıca bu kurumların çoğu da ihtiyacı olan meslek dalı araç ve ortamlarından yoksundurlar. Özellikle bu yoksunluk da meslek okullarını ne yazık ki Baltacıoğlu'nun bahsettiği sürekli üretim yapan 'üretim kurumu' olmaktan çıkarıp, en iyi ihtimalle, üretim hayatını öğreten kurumlar haline getirmiştir. İktisadi hayatla serbestçe ilişkide bulunmaları da ne yazık ki yönetmeliklerindeki birçok madde ile oldukça sınırlandırılmıştır. Zaman zaman kimi kampanyalarla meslek okullarının önemi vurgulansa da genel olarak bu kurumların sayılan sebeplerden ötürü kalitesiz eğitim veren kurumlar olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüz eğitiminin önemli unsurlarından olan ve ülkemizde de ancak 2000’li yıllarda programlarda kendine yer bulan öğrenci merkezli yapılandırmacı anlayış, Baltacıoğlu tarafından özellikle de İctimai Mektep (1942) ve Pedagojide İhtilal (1964) adlı eserlerinde dile getirilmiştir. Yine öğrencinin merkeze alındığı 1989 yılında Howard Gardner tarafından ortaya konulan Çoklu Zekâ Kuramı’nın eğitime yansımaları olarak kabul edebileceğimiz, insanların farklı zekâ alanları vardır ve eğitim-öğretimde bu durum gözetenmelidir anlayışını, Baltacıoğlu’nun eserlerinde birebir görmek mümkündür. Ayrıca, günümüz eğitiminin temel öğretim ilkelerinden yaşama yakınlık, yaparak yaşayarak öğrenme, ekonomiklik ilkeleri ile yine 2000’li yıllarda yapılandırmacı anlayışın programlara girmesiyle önem kazanan alternatif ölçme tekniklerinden ‘öğrenci ürün dosyası’; Baltacıoğlu’nun günümüzden yaklaşık 60 yıl önce yazdığı eserlerinde neredeyse birebir karşılığını bulacağımız konulardır. Bu bakımdan şu tespitler önemlidir ve üzerinde düşünölmelidir:

- Baltacıoğlu’nun, çağının oldukça ilerisindeki birçok görüşü Türk eğitim sisteminde bir karşılık bulamamıştır.
- İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi bir eğitimci, eğitim camiamız içerisinde yeterince tanınmamaktadır.
- Günümüzde eğitim sorunları ve çözümleri ile ilgili etkinliklerde Gardner, Piaget, Erikson, Vygotsky, Bloom, Dewey, Maslow gibi düşünürlerin isim ve görüşleri konuşulurken, İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve onun gibi ülkemizin yetiştirdiği nice eğitimcinin adı dahi geçmemektedir.
- Eğitimcimiz İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun değerli eserlerinin çoğunu, ülkemiz üniversitelerinin kütüphanelerinde bulamazken, dünyaca ünlü Stanford, Oxford, Princeton, Harvard gibi üniversitelerin kütüphanelerinde bulmak mümkündür.

Öneriler

1. Günümüzde, mimarlık alanında, ‘okul mimarisi’ ya da eğitim mimarisi’ şeklinde özel bir alanlaşmaya gidilmesi, eğitim kurumlarının hayata ve öğrenime daha uygun yerler haline dönüşmesini sağlayacaktır. Ayrıca bu alanlaşma, okul binası içinde ve bahçesinde, öğrencilerin sağlıklı olarak sosyalleşebilecekleri alanların tasarlanmasına da katkı sağlayacaktır.

2. Yaparak yaşayarak öğrenmenin önemi düşünülerek, okulların içine atölye, laboratuvar, tiyatro ve konferans salonu yapılmalı, okul bahçeleri ise asfaltlanmaktan vazgeçilerek, yöresine göre farklı meyve-sebzelerin yetiştirileceği alanlar yaratılıp öğrencinin tüm dersler için yaparık yaşayarak öğreneceği çevrelere dönüşmelidir. Ayrıca bu alanlarda üretilen ürünler satılarak gelir elde edilmelidir.

3. Baltacıoğlu kitap okumanın ve seyahat etmenin öğretmenın bilgisini ve görgüsünü artıracakđını, bu bakımdan öğretmenlere maaşından ayrı olarak kitap ödeneği ve gezi ödeneği verilmesini teklif eder. Günümüz koşullarında da bu teklif halen geçerli ve önemlidir.

4. Gerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda çalışan, gerekse üniversitelerdeki proje ve tez sahibi eğitimcileri, yurt çapında belirlenen pilot okullara göndererek bu kurumların eğitim yönetimlerini bu kişilere verip sonuçları incelemek ve en başarılıları üzerinde ar-ge çalışmaları yapıp, eğitim sisteminde bu doğrultuda değişikliklere gitmek çok faydalı olacaktır.

5. Tüm öğretmenlere, Baltacıoğlu ve onun gibi modern eğitim anlayışına sahip eğitimcilerin görüş ve uygulamaları anlatılarak, öğretmenlerin bu konudaki bilgi ve görgüsü artırılmalıdır. Bu durumun öğretmenlerin mesleki gelişimleri açısından da büyük faydaları olacaktır.

6. Meslek okulları, Anadolu ve fen liselerine puanı yetmeyen, akademik başarısı düşük öğrencilerin 'mecburen' gittikleri kurumlar olmaktan kurtarılarak, ilgi alanına göre 'tercih edilen' ve sürekli 'üretim yapan' eğitim kurumları haline dönüştürülmelidir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. Ü. (1992). *İşbirlikli Öğrenme: Kuram-Uygulama-Araştırma*. Malatya: Uğurel Matbaası.

Açıl, M. (2005). *Öğretmenin Beden Dili*. İstanbul: Armoni Yayıncılık.

Akar, İ. (1985). *İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim ve Kültür Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Akyüz, Y. (1999). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*. Alfa Basım Yayım Dağıtım. İstanbul.

Akyüz, Y. (2010). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Alkan, C. (1984). *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Arslanoğlu, İ. (1998). *Türk Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 5, 63-78.

Atılgan, H. (2009). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Hakan Atılgan (Ed.). *Değerlendirme ve Not Verme* (s.349-395). Ankara: Anı Yayıncılık.

Atılgan, H. (2009). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Hakan Atılgan (Ed.). *Doğru Yanlış Testleri*. (s.203-222). Ankara: Anı Yayıncılık.

Ayhan, H. (1995). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Şule Yayınları.

Aytaç, K. (1978). *Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi'nin Ana Gelişimi*, Yeni Adam Gazetesi, 921, 4.

Aytaç, K. (1979). *İ. H. Baltacıoğlu'nun Hayatı ve Faaliyetleri*, D.T.C.F. Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi "Araştırma", 2, 165.

Aytaç, K. (1984). *İsmail Hakkı Baltacıoğlu*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1, 237.

Baltacıoğlu, İ. H. (1998) *Hayatım*. İstanbul: Dünya Yayınları.

Baltacıoğlu, İ. H. (1964). *Pedagojide İhtilal*. İstanbul: Özel Baskı.

Baltacıoğlu, İ. H. (1927). *Talim ve Terbiyede İnkılap*. İstanbul: Kanaat Kitabevi.

- Baltacıoğlu, İ. H. (1938). *Toplu Tedris*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1939). *Hayatım*. Yeni Adam Gazetesi, 225-226.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1944). *Öğretmen*. İstanbul: Kültür Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1949). *Yeni Adamın Yolu*. Yeni Adam Gazetesi, 613, 2-3.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1950). *Yeni Sayfalarımız*. Yeni Adam Gazetesi, 678. 6-7.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1950). *Cumhuriyetin Öğretmeni*. Yeni Adam Gazetesi, 650, 2-3.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1945). *Batıya Doğru*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1930). *Umumi Pedagoji*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1932). *İçtimai Mektep*. İstanbul: Suhulet Kitabevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1933). *Tarih ve Terbiye*. İstanbul: Suhulet Kitabevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1939). *Sosyoloji*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1941). *Hayatım*. Yeni Adam Gazetesi, 171-172.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1942). *İçtimai Mektep*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1944). *Rüyamdaki Okullar*. İstanbul: Yeni Adam Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1964). *Adam Nasıl Yetişir Nasıl Yetiştirilir*. Ankara: Genelkurmay Basımevi
- Baltacıoğlu, İ. H. (1964). *Pedagojide İhtilal*. İstanbul: Anadolu Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1967). *Kültürce Kalkınmanın Sosyal Şartları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1939). *Türke Doğru*. İstanbul: Kültür Basımevi.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1976). *İstedığımız Ortaokul Hangisidir?*. Yeni Adam Gazetesi, 897, 4, 22.
- Bayraktar, L. (2008). Türkiye’de Sosyoloji: İsimler ve Eserler. Çağatay Özdemir (Der.). *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu*. (s. 405-438). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Binbaşoğlu, C. (1977). *Genel Öğretim Bilgisi*. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi
- Büyükkaragöz, S. & Çivi, C. (1997). *Genel Öğretim Metotları*. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.

- Büyükkaragöz, S. & Çivi, C. (1999). *Genel Öğretim Metotları*. İstanbul: Beta Yayınları
- Çubukçu, Z. (2008). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Bilal Duman (Ed.). *Eğitim Programı Tasarımı ve Geliştirilmesi*. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- Demirci, A. (2004). *Yeni Adam Dergisi'nde Eğitim Anlayışı (1934-1960 Yılları Arası)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö. (1999) *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2000). *Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Demirel, Ö. (2001). *Eğitim Sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Demirel, Ö. (2007). *Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Demirel, Ö. (2011). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2008). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, N. (2005). Eğitimde Yeni Yönelimler. Özcan Demirel (Ed.). *Yaratıcı Düşünme*. (s. 167-192). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, N. (2009). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Hakan Atılğan (Ed.). *Çoktan Seçmeli Testler*. (s. 223-268). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğan, N. (2009). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Hakan Atılğan (Ed.). *Kısa Yanıtlı Sınavlar*. (s. 189-202). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dombaycı, M. A. (2002). *Ortaöğretimde Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikler Açısından Felsefe Öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erciyes, G. (2007). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Şeref Tan (Ed.). *Öğretim Yöntem ve Teknikleri*. (s. 253-359). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erdem, M. (2007). Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri. *Türk Eğitim Sistemi*. Ali Balcı (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erden, M. & Akman, Y. (1996). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2002). *Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2006). *Çağdaş Eğitim Sistemleri*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erginer, E. (2004). *Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Ergün, M. & Özdaş, A. (1997). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Kaya Matbaacılık.
- Ertürk, S. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan A.Ş.
- Ertürk, S. (1982). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları
- Fidan, N. & Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Gök, F. (1999). *75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Güngör, M. (2008). *Çağının Önünde Koşan Bir Aydın: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 54.
- Güven, M. (2008). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Bilal Duman (Ed.). *Programda Öğretme-Öğrenme Süreci*. (s. 221-238). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Güven, S. (2008). *Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Ders Programlarının Uygulanmasına İlişkin Görüşleri*, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, 177, 224.
- Hesapçıoğlu, M. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kafadar, O. (2000). 1933 Üniversite Reformunun Felsefe Eğitimine Etkileri. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 31, 47-48.
- Kaptan, F. & Korkmaz, H. (2001) *İlköğretimde Fen Bilgisi Öğretimi*, Ankara: M.E.B Yayınları.
- Kemertaş, İ. (2003). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Keskinkılıç, K. (2006). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kıncal, R.Y. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Erzurum: Eser Ofset.
- Koçer, H. A. (1973). *Eğitim Reformları Açısından Öğretmen Yetiştirme*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 6, 1.
- Kolçak, S. (1968). *İ.H. Baltacıoğlu – Eğitimin Felsefesini Yapan Pedagog*. İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- Korkmaz, H. & Kaptan, F. (2003). *İlköğretim Fen Öğretmenlerinin Portfolyolarının Uygulanabilirliğine Yönelik Güçlükler Hakkındaki Görüşleri*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4, 21.
- Küçükahmet, L. (2000). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (6,7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

- Önder, N. K. (1989). *Öğretimde Program, Yöntem ve Teknikler*. Konya: Arı Basımevi
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Sönmez, V. (1997). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Sönmez, V. (1999). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taşpınar, M. (2007). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Üniversite Kitabevi
- Tekin, H. (2010). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tekindal, S. (2002). *Okullarda Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Topçu, N. (1960). *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Milliyetçiler Derneği Neşriyatı.
- Tozlu, N. (1989). *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Kültür Eserleri Araştırma İnceleme Dizisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Turgut, F. M. & Baykul, Y. (2012). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Türkkan, Y. (2008). *Türk Modernleşmesinde Yeni Adam Dergisi (1934 – 1938)*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. Ankara.
- Ülken, H. Z. (1994). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. Ülken Yayınları: İstanbul
- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Vural, B. (2004). *Eğitim-Öğretimde Planlama-Ölçme ve Stratejiler*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yavuzer, Y. Demir Z. & Çalışkan M. (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Yıldırım, A & Şimşek, H. (1999). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, C. (1983). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme: Öğretmenler İçin El Kitabı*. Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları.
- Yılmaz, A. (2007). Ölçme ve Değerlendirme. Emin Karip (Ed.). *Ölçme Değerlendirmede Testler*. (s. 153-232). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yurter, M. (1951). *Yeni Adam On sekiz Yaşına Girdi*. Yeni Adam Gazetesi, 683. 8.

Zabun, B. (2002). *Türkiye’de Ortaöğretimde Sosyoloji Öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.